Quicquid de Vita Functorum ſtatu *Eruditus Autor ſtatuit, hoc de Illo certè ſtatuendum eſt, nec victurum illum ſine honore, nec morituru̇m ſine gloria.*

Nov. 7. 1662.

M. Franck S.T.P. Reverendo in Chriſto Patri, Domino Epiſcopo Lond. à ſacris Domeſticis.

Quicquid de Vita Functorum ſtatu *Eruditus Autor ſtatuit, hoc de Illo certè ſtatuendum eſt, nec victurum illum ſine honore, nec morituru̇m ſine gloria.*

Nov. 7. 1662.

M. Franck S.T.P. Reverendo in Chriſto Patri, Domino Epiſcopo Lond. à ſacris Domeſticis.

מנחה בלולה

SIVE

ΣΤΡΩΜΑΤΕΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΙΚΟΣ

De Vitâ Functorum Statu :

Ex HEBRÆORUM atque GRÆCORUM comparatis ſententiis concinnatus :

Cum Corollario De TARTARO Apoſtoli *Petri*, in quem Prævaricato Angelos dejectos memorat.

Auctore *JA. WINDET*, M. D. *Col. Lond.*

LONDINI,
Excudebat *T. Roycroft* Regiæ Majeſtatis in Linguis Orientalibus Typographus ; pro *Hen. Thomaſono*, ad inſigne Roſæ Coronatæ in Cœmiterio *D. Pauli*,
M DC LXIII.

Viro Doctiſsimo

SAMUELI HALLO,

suo.

PRodeat ergo in publicum, quandoquidem ſic omnino vis, πραγματεία hæc noſtra, tibi privatim exarata, in argumento aſtudiorum noſtrorum præcipua ratione tam longe poſito, ut ne reſcire detur quantum ex iſtis; quæ

proferimus, ſit jampridem ab aliis occupatum. Sed & hæc dudum ſcribenti egregiam ſecuritatem, ne dicam negligentiam, fecit amicitia, cui fidebam, tua: jamque edenti importuna ſatis negotia medica etiam ſtylum in loco vertendi copiam vix faciunt. Horas raro ſucciſivas impetro, ſed & illas fornax olim & culter habent. Tuo ergo periculo in lucem veniat hæc Epiſtola; qui tamen, cum Theologus ſis, atque idem harum rerum ſcientiſſimus, debueras potius amori hic tuo in nos feciſſe modum; neque commiſiſſe ut tuo ipſius hortatu ac fidejuſsione veſtræ literæ a ſemipagano temerarentur. Ego interim fidentius agam;

ſi

ſi quid enim hic frugis inſit, (εὖγε τοῦτο καὶ εἶδε) *ipſi mihi pendetur gratia: ſin quid ſecus expetat, præſto eſt, qui mecum dividat quicquid in hac re vitio vertetur. Vides in quantum te diſcrimen perduxerit noſtri amor; quamque certo ſis non tua luiturus: quo ſatius fuiſſet noſtra ſuis tineis æternum permiſiſſe.*

Vale.

Eidem.

CUM Chariſsima Soror tua, quò corpori tum adfecto proſpiceret, ad ædes meas aliquandiu divertiſſet, factam inde mihi conſuetudinis etiam tuæ perquam jucundæ copiam valdè lætabar. Beatum me ſi daretur te ſæpiùs convenire. At me quidem, utì ne pedem hinc, importunis ferè negotiis Sparta quam ornare ſatago, diſtinere ſolet. Intererit tuâ, cui libero eſſe liceat, quando per majora non ſtabit, loci mihi hujuſce inficeti tædia gratiſsimo adſpectu tuo dilucre.

Cùm autem nobiſcum unà eſſes, incidit ſermo de πολυφυλλίτῳ illo λειποταχτῶν ἀγγέλων lapſu: indidem & anſa tibi data ſciſcitandi à me, numquid veniret in mentem vocis iſtius Ταρταρώσας, ullibi aliàs lectæ, præterquam eò loci ubi S. *Petrus* pœnas iſtorum angelorum deſcribens, eam uſurpat. Ego αὐτόθεν ὀρμηθεὶς, reſpondi, Tametſi vox Τάρταρος, aut inde derivatum verbum, apud Græcos Bibliorum interpretes quos ex uſu Septuaginta indigetamus, nullibi quod ſcirem, nec in Novo Fœdere alibi prorſus occurrat; eſſe tamen iſtam vocem ſcriptoribus profanis tritam & paſsivam admodum. Atque oſtendi mox quæ notâram veterum loca in Adverſariis meis, unde de verbi ipſius ſatis frequenti uſu abundè conſtaret. Cùm autem, morâ iſtis aliquatenus ſalivâ, Tartari genuinam ex veteribus notionem & Statûs Vitâ Functorum aliquale ſpecimen tibi à nobis exhiberi poſtulaveris, utrumque, quatenus curtæ à re medica induciæ patientur pro virili noſtra ἐπιμήσει σπουδῶν ὁ λόγος.

Quandoquidem verò de Tartaro, ut dixi, nec Novum alibi Teſtamentum, nec LXX viri τοσοῦτον ἀδὲ γοῦν meminerint, aliunde ex humanis quidem literis ſuppetias ſcribere vel inviti cogimur. *Ad quæſtionem*

autem *magnam responsionem brevem valdè oderat Nebridius Augustini*, Epistola XXIII. Præfabor itaque mihi veniam, si supparis argumenti nonnulla ἐπιγράψω ἐν παιδιᾷ attingens, dum res aliquas, ubi opus videbitur, fusiusculè diduco, pauxillùm deflectere quandoque videar; omnia enim etiam ista, suopte modo, ab hac re haud ita multum abludere facilè intelligas. Ego verò qui culpam hanc deprecari quàm culpa carere malim, hâc fiduciâ ostendo quantùm amicitiæ tuæ imputare ausim.

Familiam autem in dicendis ducent Hebræorum & finitimarum alicubi, obiter, gentium decreta, quibus ὡς ἐξ ἀνθρακογαρίας prælibatis, Græcorum ubique, quæ indidem manârunt, ἐν παρόλλῳ subjungentur. Receperunt enim *Tertullianus*, libro de Præscriptione Hæreticorum; S. *Justinus Martyr*, Apologiâ pro Christianis II; *Clemens Alexandrinus*, centonum V & VI; *Eusebius*, Præparationis Evangelicæ libro X; item *Tatianus*, *Theophilus*, & veterum alii, universum Græcismum (quo nomine Gentium superstitiones censeri possint) nihil aliud multò maximam partem esse præter Judaismum depravatum; ídque ex sacra Cabala perperam intellecta. Atque hâc saltem parte, si cui libeat Judæorum de Vita Functorum Statu cum Græcorum opinionibus componere, omnia quasi normaliter convenire videbuntur. *Judæi* autē, aliâs haud nimium veraces, hisce de rebus scribentes, extremâ lineâ insaniunt. Sed & Græci sic omnia creperis nugis & fabulis permiscent, ut inde τὸ ἐν ᾅδου adagii vicem incinatur, quoties fabulosi cujuspiam sermonis fidem elevare velimus. *Horatius* eâ de re *Fabulas manes* dixit, quinimò Inferorum supplicia *Fabulis & ineptiis* accenset etiam *Cicero Cluentiana*; nec profusius usquam ridet nasutus ille scurra Samosatensis, quàm ubi Infernam rempublicam perstringendam nactus. Libros utcunque περὶ ᾅδου ἐν ᾅδου scripsisse *Heracliden Ponticum*, *Antisthenem*, *Democritum* ejúsque discipulum *Protagoram* memorant veteres. *Socrates*, *Plutarcho* teste, ejeravit omnem Inferni notitiam; saltem, pro liberali quâ fuit indole, fassus est se οὐκ ἱκανῶς εἰδέναι περὶ ᾅδου, ut *Plato* perhibet in Apologia, & credas licet vel injerato. Inde est quòd discipuli *Socratis* eum tam bibulas aures præbentem introducant præ se ferentibus istarum rerum notitiam, cùm ipse de se nihil tale polliceretur. *Palladius* Episcopus libro ad Lausum Præpositum memorat quomodo S. *Macarius* πρὸς τὸ ξηρὸν κρίνιον πυθόμενος περὶ τῶν κακοιμημένων ἀμαθήκεν ἄπαντα. Illúmque morem inter Hebræos obtinuisse liquet ex Talmudis Codice *Sanhedrin*, cap. VII. fol. 65. p. 1. Et ex *Gemara* sequente. Item ex *Majemonida Jad*, part. I. fol. 32. p. 1. *Divinationem per cranium mortui* בגלגולת של מת vocant. Nos talibus subsidiis destituti

deſtituti, ſeligemus utcunque ex veteribus quæ res noſtras maximè illuſtrare videbuntur.

Malorum enim poſt mortem pœnas, quarum metu contineantur homines in officio; & Bonorum præmia, quibus ad virtutem alliciantur; tanti referre ad communem vitam opinati ſunt *Judæi*, ut inde Paradiſum & Gehennam inter ſeptem illas res numerent, quas Deus ante mundum hunc conditum fecit, ut habet Talmud. Tract. *Nedarim*, cap. IV. Et *Pirkę* R. *Eleaſari*, cap. III. Cui opinioni patrocinantur Chaldæi Paraphraſtæ, *Onkelos* & *Jonathan*; hic diſertiſimè, in *Geneſeos* caput II. itidem *Theodotio*, *Aquila*, *Symmachus*, ut ex verſionum excerptis hodiéque conſtat; *Hieronymus* quoque, ut ex ejus verſione, & Traditionibus Hebraïcis (ſi ejus ſint) luculenter paret: illum tamen *Eugubinus*, *Mercerus* & *Sixtus Senenſis* excuſatum eunt. Sed Cabalici hoc omne ἀλληγορίας ἐλύτρον obnuptum de cœleſtibus gaudiis intelligunt, quæ Deum ſuis ab æterno deſtinâſſe N. Teſtamentum etiam perhibet. Conſule Tract. *Nedarim* loco memorato. *Peſachim* etiam cap. IV.

Græci etiam abſque juſtitia foret, ſtabiliri rempublicam non poſſe; & juſtitiam ſine perſuaſione de ſtatu poſt hanc vitam, ubi aliter bonis, aliter malis comparatum erit, conſervari non poſſe, arbitrati: quamlibet de Animorum Immortalitate alioquin inter capaces tam ſublimis argumenti conſtare videretur; non tamen deſiterunt, quoad eâ de re populari aliqua narratione etiam vulgo fidem feciſſent. *Platoni* ergò *Er*, *Pamphylus* miles, duodecim dies mortuus vitam recuperat, atque enarrat quid in vitarum intervallo de ſtatu hâc vitâ functorum compererat. *Plutarcho* *Antyllus* reviviſcens & *Timarchus* ex *Trophonii* antro emergens, eadem ferè quæ miles, docent. A quibus non multùm abludit noſter *Drithelmus* *Saxo* reviviſcens apud *Bedam*. Hiſtor. Eccleſ. lib. V. cap. 13. Cúmque (ut pridem *Hercules*, *Liber* Pater, *Caſtor* & *Pollux*) etiam *Ulyſſes* *Homericus*

Ζωὸς ἰὼν ἱκόμην, ἀ μὴ θέμις ἔστιν ἰδέσθαι,
Νεκρίσιον κάθαιμα καὶ ἄλγεα πικρὰ δαπόντων,

inde & ſequioribus deinceps Poëtis uſu venit, accerſito aliquo diverticulo, heroas etiam ſuos ad Inferos deducere; ne quà heroi *Homerico* herbam porrexiſſe videantur. Eſt qui cenſet Heroum notionem, Deûm ac hominum miſto fatu genitorum, à Cabala incarnationis; & à traditione deſcenſûs Chriſti ad Inferos, etiam horum illuc deſcenſum dimanâſſe. Ipſe *Cerberus* (ὁ κρὼς βόρος) mors eſt; triceps, quòd cunctas mundi partes appetat; quadricipitem ſaltem finxiſſent, modò tot tunc orbis partes innotuiſſent: quo pacto *Heſiodus* πεντηκοντάκρανον,

Horatius centicipitem (numeris pro multitudine indefinita indentidem usurpatis) eum adpellant, quòd undique grassetur. Ultimus autem celeberrimi herois labor inferno perrupto *Cerberum* in vincula petentis, ex interpolata Poëtico Charactere Cabala vaticinii de Christo triumphum de morte acturo, & *captivitatem captivam* ducturo, manâsse videatur. Utcunque hâc occasione quid illi de Inferis acceperant, disertissimè exposuerunt. Ades ergo animo; Poëtas enim ipse *Plato* in *Lysîde* πατέρας τ σοφίας καὶ ἡγεμόνας adpellat. Nec refugias Poetarum in tali argumento testimonium, quòd *generosioris Poëtæ spiritum, veritatem amare* neget Arbiter; soleántque vel γλώσσης χάριν mentiri, ne quid numeris & rotunditati carminum decederet: Quisquis enim Inferorum Geographus esse velit, ubi à sacris literis abierit, utcunque personatus incedat, reverà tamen Poëta erit; necesse habens è periculo omnia petere atque adamusim συζυλιᾷν.

——— *Vates*

Sub terrâ nigros viderunt carmine manes,
Atque inter cineres Ditis *pallentia regna:*
Mentiti vates Stygias *undásque canésque.*
Hi Tityon *septem stravere in jugera fœdum,*
Sollicitant maguâ te siccum, Tantale, *panâ,*
Sollicitantque * Sirim. Minos, *tnáque, Æace, in umbris*
Jura canunt, iidémque rotant Ixionis *orbem.*
Quicquid & inferiùs falsi sibi conscia terra est.
Non est terra satis, speculantur numina divûm,
Nec metuunt oculos alieno admittere cœlo, &c.
Debita carminibus libertas ista. &c.

Ut eleganter *Corn. Severus* in *Ætna*. Fatetur quippe *Simmias*, apud *Platonem* in *Phædone*, περὶ τούτων τὸ σαφὲς εἰδέναι ἐν τῷ νῦν βίῳ, ἢ ἀδύνατον εἶναι, ἢ παγχάλεπόν τι. Quæcunque autem sparsim in vetusto illo *Orpheo*, in *Homero* & Græcis Poëtis, addo etiam Philosophis; quæcunque apud *Platonem* in *Phædone*, Apologiâ *Socratis*, *Gorgiâ*, Legibus, ὑποκολιμαίῳ *Axiocho*, aut etiam alibi occurrerunt, ea ferunt omnia *Virgilium* sexto *Æneïdos* in unum κύκεωνα miscuisse. Memineris tantùm fabulæ genus, more Poëtico, partim φυσικὸν, partim ψυχικὸν esse (utì nos monet *Salustius Cynicus*) in expedito erunt omnia modò isthoc, inquam, glomere fretus accesseris.

Cum autem Christus angelos ac homines bonos felicitatis; ut & malos miseriæ consortes fore statuerit: ipsáque sacra pagina, hominibus perscripta, de hominum conditione, quàm de angelorum multo pluribus

bus meminerit; nos ex hominum inprimis perluſtratâ, iſti Angelorum lucem fœnerari volentes, inde quidem auſpicabimur.

Vexatiſſima vox שאול Sheol *Hebræis*, prout de Corpore, Anima vel Perſona dicitur, nonnunquam *Sepulchrum*, nonnunquam *Orcum*, *Infernum*, *Mortem*, *Statum Vitâ Functorum*, *Locúmve* (ut cum *Planto* loquar) *communem* ſignificat. Cui affines ſunt voces שחת *corruptio*, דומה *ſilentium* & ſimiles; etiam באר vel בור *fovea*, quæ πολυωνυμίαν ἐν ταυτότητι σημαίνει, utì ex eo loco II *Samuelis* cap. XXIII v. 15: collato cum I *Chron.* XI v. 18. & ex tractatu *Joma* omnino conſtat; quamvis *R. Menaſſeh Ben Iſrael* mecum diſſerens, aliter ſenſerit. *Jobus* ſheol circumloquitur ארץ חשך וצלמות *terram tenebrarum & umbræ mortis*. Pſaltes ארץ נשיה *terram oblivionis*. Sed & *Hugo Broughtonius*, *Rabbinicæ* pridem Theologiæ conſultiſſimus, עולם הבא *Ævum Futurum* aliquoties idem ſignificare, quod *Sheol*, rectè advertit; perindè ac *Procopius*, *Sophiſta Gazæus*, ἡ μέλλουσα αἰῶνα pro *mundo animarum*, ut *Judæi* vocant, accepit, in illud *Geneſeos* XXV: v. 8. de *Abrahamo* moriente, προσετέθη πρὸς λαὸν ἀυτῦ, dictum ſimiliter de *Iſaaco* προσετέθη πρὸς τὸ γένος ἀυτῦ adhibens, inquit, καθ' ἑκάτερα φαίνεται, ὅτι Μωυσῆς οἶδε μάλιστα ἡ μέλλουσα αἰῶνα· ὑδὲις γὰρ πεῖσθεται τοῖς μὴ ὄυσιν.

Hebræorum autem Sheol *Græci* S. Bibliorum interpretes frequentiſſimè ἅιδου verterunt, non tamen ubique, utì *Bellarminus* lib. VI de Chriſto *cap.* X aſſerit, & congreges iſtarum partium multò mallent. Ea vox è medio *Helleniſmi* ſumpta, omnia quæ ſheol, (*ſepulcrum*, mortem (quod memini me invito *Bellarmino* dicere) *orcum*, *locum fato functorum*, *ſtatúmve*) ſignificat Ἀΐδης ὁ τάφος *Heſychio* &, ex eo, *Suidæ*, indè Ἀΐδων ſive Ἀϊδωνεὺς ἐννυχίων ἄναξ *Homero*, *Sophocli* & aliis. Sed & ἅιδης ὁ Πλάτων ὁ αὐτὸς λέγεται, teſte Scholiaſtâ in *Hecaben Euripidæ*, itidem *Plutonem* Orcum vocat *Cicero*; quemadmodum & ſheol *Eſaiæ* cap. XIII, v. 9. perſonam induit, dicitúrque ſe penes Gigantes Regi *Babyloniæ* obviàm feciſſe. Sed & Ἀϊδώνια, θανάσιμα ſunt *Heſychio*. In *Anthologiâ* Epigrammatum *Græcorum*, p. 62. De juvenca, quam, cùm ſordam pro ara *Dianæ* ſtiterat æditimus, mactare non licebat, nè qua legem pariundi interrumpere videretur *Dea*, quæ partui præeſſe ſolet, ſic *Philippus*,

Ἧς ἀΐδαν μέλλουσα προφθάσαν ἄτοκος ὠδίς,

Cujus mortem imminentem prævenit facilè-præceptus partus. Ἅιδης etiam νεκρῶν χωρίον exponunt *Græci*; quo pacto Styga πάγκοινον λίμνην appellat *Sophocles*. Sed & *corruptio*, *ſilentium*, *putens*, *terra oblivionis*, *tenebrarum*

nebrarum & umbræ mortis, & ejusmodi, quæ ab *Hebræis* figuratè pro ſheol uſurpantur, paria invenerunt in *Helleniſmo*. *Corruptio*, hinc ὀι φθίμενοι, τὰς ἐν ᾅδᾳ ſignificat, ut *Pœtas* omittam, etiam *Xenophonti* pædias *lib.* VIII. *Silentium*, hinc mortuos ἀφραδέας dici à veteribus teſtis *Euſtathius* ad illa *Odyſſ.* λ'

——ἔνθα τε νεκροὶ
Ἀφραδέες ναίουσι βροτῶν εἰδώλα καμόντων.

Paulo, *Anthol.* lib. III. mortuus dicitur σιγᾷ τὸ χάλκιον, quo ſenſu χάλκεον ὕπνον *Homerus*, *Ferreum ſoporem* Virgilius pro morte ponunt. Idem *Paulus orcum* circumloquitur σιοπηρὰς ὀδύς. *Puteus* vel *foſſa*, hinc βάραθρον ſive βάραθρον, quod ὄρυγμα eſt *Harpocrationi*, *Heſychio*, *Suidæ*, *Favorino*, frequenter ᾅδην innuit.——Πλειτῆ ἔσοχθονίοιο βάραθρα uſurpat *Orpheus* in *Argonauticis*, quo pacto βόθρον ᾅδυ *Sirachides cap.* XXIV. 10. *Plutarchus* in ſententiam λάθε βιώσας, βάραθρον itidem uſurpavit. *Statio Tiſiphone*——*regina barathri* dicitur. Orcum *defoſſas domos* vocat *Virgilius* in *Culice*, utrique *Græciſmo*, quàm imbutiſſimi. *Terra tenebrarum & umbræ mortis*, hinc mortuos σκιὰς *Græci*, & ab illis *umbras* Latini vocitant. Ἀΐδην, ἀνηλίους δόμους appellat *Græcus*, quem imitatus Virgilius——*Sine ſole domos* dixit. Ἀΐδης βαθύσκιος & λιπαυγὴς *Orpheo* dicitur,——*inadſpectos cœlo radiiſque penates* vocavit *Statius*, definiturque χωρίον ἄφεγγες καὶ σκότους αἰωνίου πεπληρωμένον *Favorino* Veteres ſecuto. *Catullo* paſſer mortuus ——*It per iter tenebricoſum.* Mortui *Lucianici* queruntur ob lucis penuriam unicolora eſſe in *Orco* omnia. *Terra oblivionis*, Hinc in orco ſtatuebant fluvium *Limiam* propriè dictum, quem & Λησθαῖον, vel λήθης caſu patrio, id eſt, *oblivionis*, κατ' ἔλλειψιν vocabant; non Lethes caſu recto, ut perperàm *Appianus*; nec verò *Lethe*, ut *Bertio* ad *Ptolemæum* & vulgò perperàm ſcribitur. Traducto fortè à *Lud.* Vivis in *Auguſtinum* errore; quem tamen tacito nomine correxerat Doctiſſimus *Caſaubonus* in ſuis ad Geographum. *Mela* lib. II. cap. I. *Cui oblivionis nomen eſt Limia.* Plinius, *lib.* IV. *cap.* XXI. tradit Limiam *Oblivionis antiquis dictum*, *multúmque fabuloſum.* Lucanus *lib.* IX.

——*Lethes tacitus prælabitur amnis*
Infernis, *ut fama trahens oblivia venis.*

Orcus λήθης λιμὼ dicitur in Epigrammate, *Apollonius Rhodius Mercurium* memorat *Æthalidæ* ſuo dediſſe μνῆσιν ἄφθιτον, *memoriam ità tenacem*, *ut oblivio animæ illius non obreperet*, *tametſi* Acherontis *vortices rapidos pertranſiret*, ſic illa ſonant,

——ἐδ'

——— ἦλ' ἔτι νῶϊ πρὶν ἀπειρεσίοιο Ἀχέροντος
Δίνας ἀφορφάτους ψυχὴ ὀπιδέρομε λήθη.

quibus verbis ſic pervertendis *Mercurio* ſuo bellè litavit *Hoelzlinus* interpres, *ut ne quidem abſorpto nunc* Acherontis *indepreſcabili ingluvie Letha incurſet animam*; ſed & in notis perperàm adſeruit λήθην illic eſſe κύριον. *Scholiaſtæ* λέγονται οἱ τεθνηκότες λήθην σφῶν γιγνόντων αὐτοῖς ἐν τῇ ζωῇ λαμβάνειν. nec opus τὰ ἐν ποσὶν ultrà proſequi.

Bar Nachmoni in Breſhith Rabba cap. 22. contendit, caveri prorſus necubi animæ ſeſe in Sheol penetrent, quarum corpora nondum fuerint ſepulta, quod perhibent aliquoties etiam *Talmudici*. Tractatus *Sanhedrin*, capite quarto, in illo commate, *Vox ſanguinis fratris tui me de tellure inclamat*, propterea quòd alibi dicatur דמו נפשו *anima ejus ſanguis ejus*, ideò קול דמי *vocem ſanguinis*, de voce animæ Hebelis interpretantur, quam etiam dicunt עד העצים ועד האבנים *in ligna & lapides* jactitatam, nec acquiêſſe quin huc illuc interim vagulatum itaret; idem ferunt *Medraſhim* de animabus *Nadabi*, *Abihu*, *Nabothi*, & ſimilibus biæothanatis.

Cæterùm, ut iſthic quoque *Hebræos* æmulentur *Græci*, animas, quarum corpora nondum ſepulta eſſent, non admiſit tranſvectandas ſeſquiſenex inferni ponto; quâ de re *Patrocli* anima, *Achillem* in ſomnis juſta poposcit his verbis, *Iliade* ψ',

Εὕδεις, αὐτὰρ ἐμεῖο λελασμένος ἔπλευ, Ἀχιλλεῦ,
Οὐ μέν μοι ζώοντος ἀκήδεις, ἀλλὰ θανόντος,
Θάπτε με, ὅττι τάχιστα πύλας Ἀΐδαο περήσω.
Τηλέ με εἴργουσι ψυχαὶ εἴδωλα καμόντων,
Οὐδέ μέ πω μίσγεσθαι ὑπὲρ ποταμοῖο ἐῶσιν,
Ἀλλ' αὖπας ἀλάλημαι ἀν' εὐρυπυλὲς Ἄϊδος δῶ.

Ergò mei dormis jampridem oblitus, Achille,
Quòdque fuit vivi ſtudium deferbuit omne,
Pelle moram, ſepeli, quo fas ſit limina Ditis
Indugredi: *manes me arcent animæque ſilentûm*
Nec mihi concedunt ripa ulteriore reponi
Verùm hîc ante fores orci fruſtrà erro patentes.

Indè & Virgilius dixit,

——— *Hi quos vehit unda ſepulti*,
Nec ripas datur horrendas & rauca fluenta
Tranſportare priùs quàm ſedibus oſſa quiêrunt.

De iſtis autem שאול Sheol, & ἄβυσσος notionibus alii multis egerunt.

Verùm eſt & alia adhuc utriúsque vocis ſignificatio, quam nulli hactenus, quòd ſciam, adverterunt: quæ tamen Philoſophici commatis *Hebræis* & *Græcis* ſcriptoribus præcipua fit, & quaſi fundus reliquarum. Iſtiusmodi quippe *Hebræis* Sheol *Naturam Subcœleſtem*, Generationis & corruptionis continentibus *Euripis* agitatam, atque adeò *materiam primam* ſignificat. Solent enim *Hebræi* ſummam rerum trifariàm diſpertiri; in *Angelicam* partem, *Cœleſtem*, & *Subcœleſtem* quam & *Materiam Primam* vocant. Nec Angelicam tantùm, verùm etiam Cœleſtem partem (perindè ac *Peripatetici* Quinteſſentiam ſuam) omni labe alterationis eximunt: ut utri ab utris acceperint, haud facilè internoſcere liceret, niſi vetuſtas nos plerumque à parte *Judæorum* iſtarum literarum clade deſtituiſſet; qua duodecies mille volumina *Hebraica* Cremonæ exuſta ſunt, pariterque per univerſam *Italiam* ſævitum ſit; ut omittam quæ alibi aliàs iisdem acciderunt. Sic autem R. *Moſes* f. *Mayemonis*, in Doctoris dubitantium libro ſecundo capite decimo, juxta expoſitionem R. *Samuelis Ebn Tibbon*. ואמנם אמרם שהמלאך שליש העולם והוא אמרם בבראשית רבה בזה הלשון שהמלאך שלישו של עולם הוא מבואר מאד נכבר בארנו וזה בחבורנו הגדול בתלמוד כי חובראות כלם שלשה חלקים השכלים הנפרדים הם המלאכים והשני גופות הגלגלים והשלישי החמר הראשון רוצה לומר והגיפות המשתנו תמיד אשר תחת הגלגל כן יבין מי שריצה להבין הידות הנבואה ויעור משנת השכחה וינצל מים הסכלות ויעלה אל עליונם למעלה אמנם מי שיטב לו שישוט בימי סכלותו וירד מטה מטה לא יצטרך שיטריח נפו ולא לבו יניח החנוע והוא ורד למטה בטבע והבן כל מה שנזכר והשתכל בו: *Dicunt utique, Angelus eſt tertius mundus, quod etiam dicunt totidem verbis in Breſhith Rabba, quod Angelus ſit tertia* pars *mundi, id planè liquet, eſtque nuper in hoc argumentum, in Diſquiſitionibus noſtris magnis in Talmudem, explicatum*; inibi quippe docuimus *Summam rerum in tres partes* diſtingui, *in mentes ſeparatas, quæ Angeli dicuntur*; *Secundò in corpora cœlorum*; *tertiò*

Tertiò, in Materiam primam, id eſt, *in corpora perpetuò mutabilia quæ ſub cœlo ſunt. Ità intelligit quicunque griphis propheticis intelligendis animum advertit, atque ex oblivionis veterno expergiſcitur, & excutit aquas ſtultitiæ, & adſcendit ad ſuperos in alto* agentes. *Sed cuicunque arridet in ſtultitiæ pelagus immergere ſeſe & inferiùs deſcendere, non* habebit *opus* ea de re *corpus animúmve vexare; otioſe ſe habeat modò & ſponte ſua adima deſcendet. Tu verò memorata hæc omnia perpende.* Hoc pacto Syneſius, ex *Platoniſtarum* ſententia, ſublunaria ὕλαν πολυκύμονα vocat, Hymno II. Itidem *R. Levi Ben Gerſhom* in *Proverbiorum* capp. XV. v. 11. & XXVII v. 22. per Sheol ההיולי הראשון *materiam primam* intelligit: qua de re tametſi *Giggeius*, qui mentem illius minimè perſpexit, *mendacis philoſophaſtri* elogio eum ſugillet, nos conabimur iſtam Inferni notionem aliquatenus ſubinde illuſtriorem reddere. Idem *Gerſhomides* (in cujus præſertim ſcriptis plurima vetuſtiſſimæ *Philoſophiæ* veſtigia hodiéque extant) in *Proverbiorum* Caput XXX. v. 16. hæc habet, שאול והיא ההיולי הראשון ידמהו אל המט המוחל וגו *Sheol eſt materia prima, adſimilatur verò imæ fœci*, (id enim ſignificat vox המוחל (ὑποστάθμιον *Plato* dixit, *Syneſius* τὰν τρύγα κόσμου.) quam *Giggeius* non ità luculenter interpretatus eſt.) *Propterea quòd naturæ prorſus imperfectæ ſit, quod* vel *inde conſtat, quoniam illi non ſit ſatis unicâ formâ veſtiri, niſi repentè aliam & poſtea aliam induat.* Quamvis enim Angelicam, Cœleſtémque pariter naturam ſuis unis formis abundè completas cenſeant, Subcœleſtem interim *totius univerſi fœcem* vocitant: utpotè quæ nullius formæ tenax, ad alias atque alias ſubinde inexplebili petacitate ſeſe comparet. Rerúmque variis reciprocationibus, modò ad hujus vitæ lucem, modò ad Inferni tenebras, totius naturæ ſubcœleſtis curriculum abſolvi ſtatuunt.

Τῷ Sheol verò *Hebræorum*, reſpondet *Ægyptiorum* Unde & *Plutarchus* Ἄμενθες exponit, Τὸν λαμβάνοντα καὶ δεχόμενον libro de *Iſide* & *Oſiride*. Perinde ac *Philoſophi Arabes* pro *materia* ſive *chao* uſurpant, unde res, quæ abolitæ videntur, tanquam à radice regerminant. Sed & *mahad* eſt *locus ad quem reverſio fit, à radice* *rediit*, teſte *Ebn Senna* in libro ſic inſcripto. Nec operæ fuerit ad frigidum anagramma vocis Adamah confugere; quod nec rem conficiet niſi & gutturales gratis alternentur: neque enim credide-

rim *Sanſordium*, ſive *Parkerum* iſtius notationis inſtitorem, vocem *mahad* Arabicè ſcriptam unquam vidiſſe. Iſtam autem vocem *Reſurrectionem*, ejúsque ſtatum frequenter *Arabibus* deſignare certum eſt. Iisdem . . idem ac *Sheol* & البرزخ *ἅδης* ſignificat.

R. *Abraham* f. *Eſdræ* in *Jonæ* Cap. II. v. 3. Sheol exponit מקום עמוק הפך שמים שהוא מרום *locum humilem, oppoſitum cœlo, quod imminet*, vel *quod eſt altum*. R. Levi f. Gerſhomi in *Jobi* cap. XXIII. v. 6. *Sheol* exponit per מרכז הארץ *centrum terræ*: quod per μνημονικὸν ἀμάρτημα ex *Ebn Eſdræ* citavit *Buxtorfius* in voce שאול verba enim f. *Eſdræ* eo loci (quod ſciam) non ſunt. Ille autem in eandem ſententiam ivit in *Proverbiorum* cap. I. v. 13. In terræ etiam meditullio infernum ponit *Rabbi D. Kimchius Judæorum* eruditiſſimus, quem *R. Solomon Ben Melech*, nuper *Amſteladami* editus, ubique tranſcribit. Porrò quoniam res integræ ex partium minimarum cõalitu aptæ in ſubdivali tum comparentes *ſolem* vel *lucem adſpicere, inque ea verſari* ſanctâ dialecto perhibentur: (ut ex *Pſalmi* LVIII v. 8. Tanquam *intempeſtivus fructus mulieris ne adſpiciant ſolem*, & non paucis aliis S. Scripturæ locis plânè paret; quo freti in illo Prophetæ de Reſurrectione כי טל אורת טלך *quia ros herbarum ros tuus*; Chaldæus ארי טל נהור טלך Syrus ܡܛܠ ܢܗܝܪ ܛܠܟ & Hieronymus, *quia ros luminum ros tuus* (cum vox Hebræa anceps ſit) vertere maluerunt; propterea quòd vitæ recuperatæ lucis denuo uſura obveniat. Inde & Reſurrectionem mortuorum *auroræ* vocabulo venire legas, *Pſal.* XLIX. v. 14. *Juſti dominabuntur illis in aurora.*) Ut, è regione, cùm ſolutâ compage avolant recidivæ particulæ, quælibet quo præſcribit naturæ ſuæ momentum, animâ ac ſpiritu remeante ad fontem unde primitus manârat; quia res tunc ſunt ex oculis ſublatæ, antiquum obtinere deſinentes, לשאולה *in infernum* מתחת לארץ *ſubtus terram*, quia nuſquam comparet ſuperiùs, corpúsque eò redierit, ceſſiſſe dicitur. *Pſaltes* figuratè locutus, eodem reſpexit, dicendo תשוב תחיינו ומתהומות הארץ תשוב תעלנו *revivificabis me, & è voraginibus terræ readſcendere facies me*, Pſalmo LXXI v. 20. *Habitare fecit me in tenebris ut̀ qui longùm mortui*, במחשכים כמתי עולם Pſal. CXLIII. v. 3. Ejusmodi eſt *terra oblivionis*, & Jobi memorata *terra tenebrarum & umbræ*

umbræ mortis, quibus verbis Infernum circumloquuntur. Sacris etiam literis mortui *nè eſſe quidem* dicuntur, *Pſal.* XXXIX. *ante quàm diſcedo, & non ego.* Jacobus *de* Joſepho & Simeone, quos mortuos putabat, יוסף איננו ושמעון איננו *quod ad* Joſephum *attinet, ille non eſt*; *& quod ad* Simeonem *attinet, ille* etiam *non eſt*. Sophocles mortuos οὐκ ἔτ' ὄντας adpellat. Hinc in Comœdia, *perii, nullus ſum. Mortui, ergo nulli* Tertulliano. Ciceroni *mortui ne ſunt quidem* Tuſc. quæſt. I. Quæ enim non comparent, plebeis ingeniis ægrè quidem, eſſe, viceris, atque ad horum captum deſcendit ſacra dialectus: hinc ὄντα καὶ φαινόμενα aliquoties confundi legas. Mater ſeptem juvenum *Macchab.* II. cap. VII v. 28. aſſerit Deum mundum creâſſe ἐξ οὐκ ὄντων, auctor ad *Hebræos* Hebr. XI. v. 3. μὴκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα, id eſt, ἐξ οὐκ ὄντων ὄντα. Sheol autem ita circumlocuti ciſiariis è trivio oculis naviter utentibus gratificantes, nihil aliud ἀυλόχρημα volebant præter ſummotionem & ἀφανισμὸν rerum à priſtino ſtatu & vita disjectarum, dum ſingulæ interim micæ, compoſiti nexu ſolutæ, citra interitum, qui ſummæ rerum demeret, ad ſua principia revertuntur: id *Hebræis* eſt deſcendere in Sheol. Eſt qui Concionatricis illud, cap. III. v. 20. *omnia tendunt* אל מקום אחד *in locum unum*, eò ſenſu acceperit, nec abnuero. Atque hoc pacto Sheol Philoſophorum *Hebræorum*, reverà idem eſt ac vetuſtiſſimæ Philoſophiæ *Chaos* ſive *Materia*; quam minùs luculenter concinnavit *Ariſtoteles*, peſſimè Interpretes.

Enimverò in *Græcorum* perceptis erat, ὡς ἐξ ὄντων ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γένεσιν ὅτε εἰς τὸ μὴ ὂν φθορήσεται, ita quidem ſummæ rerum conſultum voluerunt: ſin rebus quamlibet mutatis accideret interitus, ſequeretur univerſa tandem abolitum fore, nec ſuppetere unde res poſtliminiò renaſcerentur. Naturam ergò Σχίσμασιν καὶ ἑνώσει ἀπίμων definiunt. *Empedocles* apud *Plutarchum* ſcivit,

Ἄλλοτε μὲν φιλότητι συνερχόμεθ' εἰς ἓν ἅπαντα·
Ἄλλοτε δ' αὖ δίχ' ἕκαστα φορεόμεθα νείκεος ὕπτι.

Idem *Empedocles* primo Phyſico,

Ἄλλο δέ τοι ἐρέω, φύσις ἀθανάτοις ὅδιν ἐκείνη
Θνητῶν, ἀδέ τις ὁλομέρη θανάτοιο γενέθλη,
Ἀλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξίς τε μιγέντων
Ἔστι, φύσις δ' ἐπὶ τοῖς ὀνομάζεται ἀνθρώπεσι.

Tzetzes in Allegoriis de *Empedocle*,

Μίξιν γὰρ αὐτὸς καὶ διάλλαξιν λέγει
Φύσιν. ———

ἀλλοίωσιν habent libri à *Morello* editi, perperàm. Hinc etiam Ἅιδην ſiveOrcum ἀπὸ τοῦ ἀλλάττουσθαι *permutatorem* vocârunt veteres, ut *Pharnuthus* notat capite ultimo, utpotè quem penes rerum ſtatus ſolutus ſit. M. *Antoninus* quarto πρὸς ἑαυτόν. Ὁ θάνατος τοιοῦτο οἷον γένεσις, φύσις μυσήριον, σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων εἰς τ' αὐτά. Hoc idem Ægyptii *Oſiridis* διασπασμοῖς καὶ ἀναζιώσεσι ſignificabant. Idem & *myſtica vannus Iacchi*, unde res excuſſæ perpetuò rediturunt, ſibi voluit. *Valentiniani* (apud *Irenæum*) naturam ἐκκρασμῷ *fermentatione* abſolvunt: quam notionem à veteribus mutuò ſumſerunt. *Pharnuthus* enim libri περὶ θεῶν φύσεως, cap. 3, Naturam pariter σύγκρισιν καὶ κρασμὸν τῆς ὕλης (ut *Aldus* edidit) *Concretionem & fermentationem materiæ* vocavit. (editio *Phaſiani*, qui iſtum librum *Latinè* pervertit, legit χρασμὸν τῆς ὕλης, ſed invita ſententia loci, & reclamante *Helleniſmo*; κρασμὸς enim eſt verbum nulli quod ſciam rei.) Tantæ ſaltem antiquitatis eſt *Fermentationis* notio. Ἐξ ἑνὸς τὰ πάντα γίνεσθαι, καὶ εἰς ταὐτὸ ἀναλύεσθαι dixit *Muſæus*. Quo ſenſu *Carneades*, ἡ συσήπουσα φύσις καὶ ἁλυόν. Et *Thales*, *Phyſicorum Princeps Tertulliano*, ὕδωρ τῆς θάλασσαν διαφέρειν τῷ ζῆν. Sed & anteſignanus noſter *Hippocrates* primo de *Diæta*, Ἀπόλλυσι μὲν ἑκάστων χρημάτων, ὅσα γίνεται ὅπως μὴ καὶ πρόσθεν ἦν, ξυμμισγόμενα καὶ διακεινόμενα ἀλλοιοῦται· νομίζεται δὲ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, τὸ μὲν ἐξ ἀΐδεω εἰς φῶς αὐξηθὲν, γενέσθαι, τὸ δὲ ἐκ τοῦ φάους εἰς ἀΐδεω μειωθὲν ἀπολέσθαι. *Ex rebus quidem univerſis perit nihil, neque naſcitur quod non prius erat: commiſta verò ac ſeparata alterantur. Vulgò autem exiſtimatur illud quidem, quod ex orco in lucem crevit, naſci; id verò, quod è luce in orcum imminutum fuerit, perire.* Iſtæ phraſes εἰς φῶς αὔξεσθαι atque εἰς ἀΐδεω μειοῦσθαι modum continent unde contingat rem natam in lucem emergere ac conſpici, atque viciſſim quo pacto eadem res denata vaneſcat è conſpectu. *Naſcitur* enim ac *conſpicitur creſcendo melémque augendo*; *denaſcitur decreſcendo, ac mole ſic tandem minuta ac diſſipata, ut ne compareat* quidem. Πληρωθὲν μὲν ἐφάνη διὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἀνλιπυΐαν, ἀόρατον δὲ ὄντα ἐκκενωθὲν διὰ λεπότητα, inquit *Apollonius* in Epiſtola ad *Valerium*, quæ extat inter *Græcas Cujacii* verſionem *Latinam* mentientes. Ἅιδης enim veteribus eſt ἀφανισμὸς. *Gobryas* in *Axiocho* pro καταθὲν εἰς ἄδυ, εἰς ἄδηλον χωρῆσαν τόπον dixit, hinc αἴδες κωῆ proverbialiter ſubmovet ex oculis atque inviſibile quid præſtat. Huc refer Poëticæ Theologiæ fabulam, quæ vult τὸν Κρόνον progeniem omnem quam ἐκ Ῥέας, id eſt, fluente natura ſuſceperat, devorare atque denuo revomere. Iſta rerum viciſſitudo ἀνακύκλησις ſolenniter à *Plutarcho* in Conſolatorio ad *Apollonium* & alibi dicitur

dicitur. Et ſimpliciter κύκλησις & ἀϊδιος δρόμος à *Platone* in *Politico*. *Syneſius* Hymno II ad Deum,

Ἐξελλυμβῶν
Κύκλος ἀϊδίος,
Ταῖς σαῖς πνοίαις
Ἀναδαλπόμενος,
Σοὶ δὲ πάντων
Ἴσην χορεύει.

ונלגל הוא חוזר בעולם *& rota hæc in æternum circumvolvitur*, ut ſoquitur *R. Jonas* in Porta Pœnitentiæ. fol. 42. pag. 2. Iſtam ἀναχύκλησιν *S. Jacobus* cap. III v. 6. ἡ τροχὸς τῆς γενέσεως vocat. (γένεσις autem idem valet quod φύσις, ut docti nôrunt: quemadmodum etiam idem ſanctus *Jacobus* πρόσωπον τῆς γενέσεως pro πρόσωπον τῆς φύσεως, id eſt, φυσικὸν poſuit.) Idem ſibi voluit Περιοδικὴ παλιγγενεσία *Pythagoræ*. Idem ſenſiſſe *Democritum*, *Diodorum*, *Leucippum*, & veteres pleroſque Phyſicos liquet. Iſtis adde *Epicurum* in Epiſtola ad *Herodotum*, quam nobis Epicuriſmi aſſecla *Laërtius* conſervavit. M. *Antoninus* libro quinto, καθαπαξάπασαι πᾶν μέρος ἐμὸν κατὰ μεταβολὴν, εἰς μέρος τι τοῦ Κόσμου· καὶ πάλιν ἐκεῖνο εἰς ἕτερον μέρος τοῦ κόσμου μεταβαλεῖ καὶ ἔσται εἰς ἄπειρον. κατὰ τοιαύτην μεταβολὴν κἀγὼ ὑπάρξω, καὶ δι' ἐμὲ γεννήσαντες, καὶ ἐπανιόντι εἰς ἄλλο ἄπειρον. Οὐδὲν δὲ κωλύει ὕπως φάναι, κἂν κατὰ περιόδους πυπρασμῶσι ὁ κόσμος διοικῆται. Eadem habes apud *Plutarchum* lib. de Conſol. ad *Apollonium*. *Apollonius Tyanenſis*, nuper laudatus, *Valerio* perſuaſurus Οὐ πανδητὸν εἶδε τὸ θάνατον, iſtis conſentit, nullamque mutationem fieri poſſe pertendit præterquam loci ſolius, (χωρῶν διαμοιβὴν adpellat *Plato*) *mortem generationémque tantùm ſpecie quadam tenus fieri, de rerum ſumma nihilo decedente, facta ſolummodo particularum ſegregatione.* Ait etiam, ἡ πρώτη οὐσία (quam alibi (cum *Plutarcho*, *Plotino*, *Pharnutho*) veteres ſecutus, οὐσίαν ſimpliciter dixerat) μόνη ποιεῖται καὶ πάσχει πάντα γινομένη πάντα, ΔΙΑ' ΠΑΝΤΩΝ ΘΕΟΣ ΔΙΑΙΟΣ. Quæ verba ob oculos habuit, credo, qui librum *De Admirandis Naturæ*, *Reginæ*, *Deaque mortalium* inſcripſit, *Vaninus*; iſtius Deæ infrunitus ſacerdos, idem & infame ſacrificium. Enimvero utrique Principio non Δημιουργῷ tantùm ſed etiam *Materiæ* ſive *Chao* æternitatem, deitatémque, cum *Apollonio* adſcripſerunt veteres *Graci*, ſibíque ignoſci poſtulant, ſi ſummo illi opifici univerſitatem ex nihilo potuiſſe facere non concedant: rati ſe illi

bellè litâſſe, cui acceptum ferunt quicquid pulchritudinis atque ordinis moli, quæ pridem tumulti plurimum, ornati nihil habuit, acceſſerit. Inde Univerſitati τῦ κόσμυ nomen *Pythagoras* primus fecit, memorante *Galeno*, *Achille in Aratum* & Auctore libri de Placitis Philoſophorum. Regem & Reginam *Pſyches* parentes (apud *Apuleium*) *Deum & Materiam* rectè expoſuit *Fulgentius*, tametſi cætera minus adſequatur ob *Platoniſmi* inſcitiam. *Timæus* autem Locrus ſic decrevit: Δύο αἰτίας ἔμψυχ τῆς συμπάντων· Νόον μὲν τῆς κρείττονος λόγον, Ἀνάγκαν δὲ τὴν ὕλαν, καθ' ἃς δυνάμεις τὰ σωμάτων. Τυτέων δὲ μὲν τὰς ἀγαθῶ φύσις εἶμεν διάφορε ὀνυμαίνεδες, ἀρχάν τε τὰ ἐξέτασιν, τὰ δὲ ἐπιμιξάτε καὶ σωσαίπας εἰς ἀνάγκαν ἀναγκάδες. quam autem hic ἀνάγκαν poſt paucula ὕλαν vocat. *Numenius* quoque ex *Pythagoræ* ſententia, *Sylvam* (id eſt ὕλαν) *Neceſſitatem* cognominat, *ex qua & Deo, mundi machinam conſtitiſſe, Deo perſuadente, Neceſſitate obſecundante*, cenſuit: referente *Chalcidio* in *Timæum*. pag. 399. Apud *Laërtium* in Vita *Platonis*, Ἐπεὶ δ' αἰτίαι εἰσὶ δύο, τὰ μὲν δι' νόου ἴδη, τὰ δὲ ἐξ ἀναγκαίας αἰτίας (φησὶ Πλάτων) λεκτέον. pro δι' νόυ διαμονὴν habent libri editi perperam, falſus & interpres, ſed & *Iſ. Caſaubonus* aqua hæſit. Fallitur itaque *Tertullianus* in Apologetico, ubi Λόγον *Artificem univerſitatis, Neceſſitatem omnium rerum dici* perhibet: Neceſſitas enim eſt vocabulum Materiæ tantùm.. *M. Antoninus* duo hæc principia ἀιτῶδες & ὑλικὸν vocat, lib. v. *Valentiniani* apud *Irenæum* lib. 1. cap. 1. Ferunt *Achamoth* ἐν σκιᾶς καὶ κινώμαλ & τύποις ἐκβεβρέδες καὶ ἀνάγκαις. Achamoth eſt חכמות id eſt ὁ ἱῶς, ἀνάγκη eſt *materia*, ἐκθρασμὸς *fermentatio* quæ interceſſit. In Reſurrectione Generatio ceſſabit (inquit ſuppoſititius *Joſephus* in fragmento quod edidit D. *Heſchelius* in Notis ad *Photium*. pag. 9.) ὃ θηρίων γενέσεις πάλιν, ὧδε τ λοιπῶν ζώων ἐκβραδομένη ὕλα. *Materia non bulliet denuò in ferarum ac reliquorum animalium generationem. Materia* etiam dicitur ἀνάγκη ἄμορφ & in vita *Platonis* apud *Laertium*: ſed interpretes locum non intellectum corrupere. Quorſum verò Materiam Neceſſitatem vocet, ex dictis *Timæi* liquet; nempe quia opinabatur mentem prava materiæ conditione, quæ non quita eſt corrigi, impeditam; quicquam meliùs quàm præſtiterit, nequiſſe extundere. *Plato Locrenſis Philoſophi* interpres, Βελήδης ὁ Θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα, φλαῦρον δὲ μηδὲν ἔῃ) κατὰ τὼ δύναμιν· ὅτα δὴ πᾶν ὅσον ἦν ὁρατὸν παραλαβὼν, οὐκ ἠσυχίαν ἄγον, ἀλλὰ κινύμενον πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως, εἰς τάξιν αὐτὸ ἤγαγεν ἀπ' ἀταξίας, ἡγησάμεν ἐκεῖνο τύτε πάντως ἄμεινον. Hanc *materiam* æternam ſtatuendo, non tantùm Divino opifici provinciam quam ornaret, ſuffecerunt; verùm etiam quæſtionem ἀμήχανον ſolutum

tum ibant, De *Mali origine*, quod πεπλεῖν γεννητὸν τοῦτον φύσιν ex *Academicorum* sententia asserit *Plotinus*. *Malum* quippe *Materiæ indomabilitati* imputabant, eaque de re agit *Plotinus* toto *Enneadis* primæ libro octavo. Ibi hæc habet, μιμηθῆναι γὰρ ὅσον ἦν ἡ ἄϋλος τῆς ὑλικῆς φύσεως ἔκ τε Νοῦ καὶ Ἀνάγκης καὶ ὅσα περὶ Θεοῦ εἰς αὐτὸν ἥκει, ἀγαθὰ τὰ δὲ κακὰ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ φύσει, πάλαι λέγειν τὸν ὑποκείμενον ἅπαν κοσμηθέντα εἶναι [Πλάτων.] Juxta Platonem *mundo bona sua Dei, tanquam patris liberalitate collata sunt: mala verò matris sylvæ vitio cohæserunt*, inquit Chalcidius pag. 396. quem inspicias, si plura hâc de re velis, & *Maximum Tyrium* Dissertat. XXV. *Porphyrius* referente incerto auctore apud *Photium* (pag. 1315.) inquit ἐξ ἀνάγκης δὲ δεῖ καὶ ἢ κακία εἰς τὸν περὶ γῆν τόπον. Hinc vitia *corporeas pestes* adpellat Virgilius, ὑλικὰς παθήσεις *Irenæus*, *Syrus* 1 *Petri* cap. II v. 11. ‏יצרי הגוף‏ sic ‏תאוה גופיית‏ *appetitus corporeus* pro vitioso passim occurrit apud *Rabbinos*, ὑλικὸς οἶστρος Synesio dicitur, inde & κακία ὕλη Academicis identidem. Hinc apud *Orpheum* legas.

——Ἀρχαίη κάκη ἀμήχανον ἀνάγκη.

ἀμήχανος autem est πολλὴ exponente Etymologo. *Chaos insuperabile* dicitur *Paulino* poëtæ. Hinc illud Arnobii πύσμα lib. primo, *Quid si prima Materies, quæ in rerum quatuor elementa digesta est, Malorum omnium causas suis continet in rotationibus involutas?* Judæi itidem sentiunt, ‏הרעית כלכם העדרים גו‏ *mala omnia* utpote *privationes, materiæ accepta ferri debent*, inquit *Mayemonides* Doctoris part III. cap. VIII. & alibi. Auctor libelli de morte *Mosis*, non procul initio, exponens illud, *non est justus in terra qui faciat bonum & non peccet*, inquit, ‏טעם בארץ מפני רוב גסות החומר העב הגורם לחטא‏ *Dixit* in terra *propter magnam densæ materiæ crassitiem, quæmali causa est.*

Græcis Deus opifex Ζεὺς dicitur, *Æthiopibus* ፀሐይ: ለማኑ: id est *Dominus cœli*, (istud nomen corruptè scribitur apud *Leonem Afrum*, p. 22.) penésque illum vita; Materia ᾅδης penes quem mors sive dissolutio. Sic omnia sunt aut ἐν Διδὶ, aut ἐν ᾅδῃ. Ζεὺς, cui lux & dies in ditionem cedit, φιλίαν sive ἕρωτα ministrum habet: hinc in collo scarabæi, per quem *Generationem* (Oro teste) innuebant *Ægyptii*, scribebant, quæ vox φιλίαν significat: ᾅδης νῆιν ἀναγκὴν habet, cujus vi res tenebris atque ἀφανισμῷ obvolvuntur; ᾅδης enim est lucis privatio Etymologo, *Plutarcho*, *Pla-*

toni,

τομι, &c. Inter hæc duo principia, mundus ſenſibilis perpetuis ἀμπώτοις ac reciprocationibus agitatur. Hæc duo Principia, duabus iſtis civitatibus *Vulcani* cœlo in *Achillis* clypeo deſcriptis, adumbravit princeps Poëtarum, indéque traxit *Empedocles*. Μεταβίβηκεν ὧν ("Ομηρος) ἀλληγορικῶς ἐπὶ τὰς δύο πόλεις, τὴν μὲν εἰρήνης, τὴν δὲ πολέμου παρεισάγων. ἵνα μὴ δ' Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντῖνος ἀπ' ἄλλης πηγῆς, ἢ παρ' Ὁμήρου τὴν Σικελικὴν ἀρύσηται δόξαν· ἅμα γὰρ τοῖς τέτταρσι στοιχείοις, καὶ τὴν φυσικὴν θεωρίαν, παρέδωκε τὸ νεῖκος καὶ τὴν φιλίαν. Τούτων δὲ ἐναντίον Ὁμηρος ὑποσημαίνων, πόλεις ἐχαλκεύσατο τῇ ἀσπίδι, τὴν μὲν Εἰρήνης τυτθὸν φιλίας, τὴν δὲ Πολέμου τυτθὸν Νείκους, inquit *Heraclides Ponticus* in Allegoriis. (Qui pace *Geſneri Ariſtoteli* coëtaneus eſſe non poteſt; cùm *Aratum* & *Eratoſthenem* citet, quorum hic ſeſquiſeculo, ille ſeculo circiter, *Ariſtotele* junior fuit.) Eadem ſenſere *Chaldæi*, quibus Boni omnis, Lucis & Vitæ præſes Ὡρομάσδης; Mali autem Tenebrarum & Mortis Ἀρειμάνιος dicitur. Sciſcunt enim cum illis Veteres Græci *Superiorem* univerſi partem ὑπὸ Ζηνὸς *ſub* Jove *vitæ præſide* ſtabili ac luculenta tranquillitate ac perpetuo Bono frui, rebus Adminiſtrâ Amicitia procuratis: è regione, *Infimam* univerſi partem ὑπὸ Πλούτωνος ἢ Ἅιδου *ſub Mortis Arbitro Summano*, dirâ caligine obnuptam, impotente diſſidentium principiorum Lite, ac pugnæ nunquam diremtæ Malis exerceri. Regio itaque Infima, ἀνάγκης τόπος dicitur Oraculo *Chaldæo*. *In media* verò univerſi parte

Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἐσθλὰ καὶ κακά,
Ἀλλ' ἔστι τις σύγκρασις.

ut inquit *Euripides*. Alternis quippe *Jovem* & *Vejovem*, Vitam & Mortem, Lucem & Tenebras, Bonum & Malum obtinere. Ἀπὸ δυεῖν ἐναντίων ἀρχῶν, καὶ δυεῖν ἀνίσπαλων δυνάμεων, ἡ μὲν ἐπὶ τὰ δίξια καὶ κατ' εὐθείαν ὑπηγεμόνης, τῆς δ' ἀμπαλιν ἀναστρεφούσης καὶ ἀνακλώσης, ὅ, τε βίος μικτὸς ὅτε κόσμος, εἰ μὴ πᾶς, ἀλλ' ὁ περίγειος οὗτος, καὶ μὴ Σελήνιος, ἀνώμαλος καὶ ποικίλος γίγνεται καὶ μεταβολὰς πάσας δεχόμενος, &c. *A duobus contrariis principiis, atque poteſtatibus duabus adverſis; hac ad dextram rectà ducente, illâ viciſſim obvertente & repellente; vita miſta fit ut & mundus, ſi non omnis, ſaltem hic in terræ confinio ac ſublunaris, inæqualis atque varius fit, omnibúsque mutationibus obnoxius*, inquit Plutarchus libro de *Iſide* & *Oſiride*. Hinc *Ægyptii Iſidem*, id eſt, *Naturam*, multifariæ tincturæ veſtes induebant. Στολαὶ δ' αἱ μὲν Ἴσιδος ποικίλαι ταῖς καταῖς· περὶ γὰρ ὕλην ἡ δύναμις αὐτῆς πᾶσαν γινομένην καὶ δεχομένην φῶς,

φῶς, σκότος· ἡμέρα, νύκλα· πῦρ, ὕδωρ· ζωλὼ, θάνατον· ἀρχλὼ, τελευτήν. Ab istis reciprocationibus, quibus *Materia* perpetuò subjacet, ἀνάγκη παλιγγενησ eleganter dicitur à Christiano Poëta, cujus carmen εἰς ✠ Σωτῆρα operibus *Claudiani* inseritur. Sed de his pluribus in nostris ad illum *Plutarchi* librum adversus *Athanasium Kircherum*, qui sese *OEdipi* titulo in istis venditat, in quibus ne *Davum* quidem præstat. Horum duûm deorum honori præsertim litâsse initia *Persica*, *Ægyptiaca*, *Eleusinia Græcorum*, *Romana*, alibi opportuniùs ostendam. Imò pleraque omnia sacra *Græcorum* ac *Romanorum* hisce duobus impendebantur. Ut enim Vitæ Præsidem luce exortâ sacrificiis ac festiva vitulatione exceperunt; ita etiam vesperi solebant τὰ κοιτάλια ἐπιτελεῖν τοῖς τυχοῦσι, *cubalia facere Diis Nocturnis*; *Plutoni* nempe ac *Cereri*, *Proserpinæ*, *Morpheo*, *Lemuribus* cum cætera farragine. Istas Gentium superstitiones in Ὀλυμπίων καὶ ἀθανάτων πομὰς distinguit *Clemens* centonum v. Quin & ludi utriusque gentis partim *Sacri* erant, dicati *Superis*, partim *Funebres* quæ *Inferis* vovebantur. De *Eleusiniis Pindarus* apud *Clementem Centonum* III pag. 433.

Ὄλβιος ὅστις ἰδὼν εἰς κεῖνα
Κοινὰ, εἶσ' ὑπὸ χθόνα·
Οἶδε μὲν βίου τελευτὴν,
Οἶδεν δ' Διόσδοτον ἀρχάν.

Quo loco deliram admodum *Gentiani Herveti* versionem non castigavit *Heinsius*, qui recensuit. Sic igitur verto verbatim,

Beatus, qui, postquam ista viderit
Communia, it sub terram:
Novit quidem vitæ finem,
Novit & ab Jove *datum initium.*

Ista *Pindari* αὐτολεξὶ expressit *Sophocles*, dicendo,

——Ὦ τρισόλβιοι
Κεῖνοι βροτῶν, οἳ ταῦτα δερχθέντες τέλη
Μολῶσ' ἐς ᾅδου.

δερχθέντες *Sophoclis* respondet *Pindarico* ἰδὼν, atque ita corrigenda nihili

nihili vox διεξχθίστες in *Grotii* Annotationibus in Evangelia. Edit. *Batavæ* pag. 764. quam *Londinensis* editio etiam malè retinuit. Qui plura volet ad faciendam fidem, quod *Eleusinia* exhibendo vitæ Initium, *Jovem Superum*; Finem, *Jovem Inferum* respexerint, adeat *Apuleium*, qui disertè dicit. Hujusmodi deliriis Christianismo vitiando sategit, sub imperio *Aureliani*, *Manes Persa*: nec ulla unquam hæresis tantopere grassata legitur, nempe ista الثنوية *dualitas* principiorum (ut *Arabes* vocant) per totum Orientem adusque *Indiam* & *Sinam* ex non obscuris vestigiis hodiéque recognosci possit. Γενεσιάρχης autem Amor, *Mentis (Timæi Anaxagoræ*, ac *Pythagoræ)* minister, qui litem *Chaûs* diremit, πρεσβύτης & *Orpheo* dicitur,

Ὅστις ἔρυσιν ἄπαντα, διίκρινε δ' ἄλλον ἀπ' ἄλλου.

hinc *Parmenidis* illud in Platonis convivio,

Πρώτιστον μὲν Ἔρωτα θεῶν μητίσατο πάντων.

Hic ergò Amor promissè barbatus à Veteribus pingebatur in provectissimæ ætatis symbolum: dictúsque est *Phaëthon*, in sarcastico Epigrammate *Cæsaris Adriani*; vel item *Phanes*, quòd post longam noctem, quâ Chaos olim obsessum fuisset, primus emerserit: de quo *Orpheus*,

———Ὃν ῥα Φάνητα
Ὀπτῆρες καλέουσι βροτοί, πρῶτον δ' ἰφάνθης.

Hunc Amorem omnium oculos invitantem sic introducit *Simmias Rhodius*. Ἐν πτέρυξιν.

Λάτε τᾶς βαθυσέρνω ἄνακτ', Ἀκμονίδαν' ἄλλυδις ἰδρόωντα·
Μηδὲ πέσητ', εἰ, πόθεν ὤν, δάσκια βίβεσθε λάχνα γένεια.
Τᾶμος ἐγὼ δὲ γενόμαν ἀείκ' ἔκφανα Ἀνάγκα,
Πάντα ὃ ταῖς εἶκα φερδαῖσι λυγραῖς. Καὶ ἑξῆς.

In primo versiculo lego Λάτε plurium numero, secutus *Hephæstionem*; ex quo etiam ἄλλυδις rectè suffecit *Salmasius*: sed H. *Stephanus*

phanus ſic multò antè ediderat in *Græcorum* Poëtarum edit. in folio. Hæ Alæ attritæ priùs & inidoneæ *Salmaſium* reformatorem tandem invenerunt: veruntamen in quarto verſiculo, dum ad *acutiores* provocat, ipſe ſibi minus ſatisfeciſſe jure videatur. Et quanquam præ tanto viro acuminis mihi quicquam diſſentiendo minimè arrogem; quorſum verò ſic fecerim, rationem more majorum ingenuè proferre non gravabor. *Salmaſius* legit Πάντα ἢ γᾶς ἔιχε φοβδᾶισι λυγραῖς. Et exponit, *Amorem tunc natum fuiſſe, cùm Neceſſitas imperaret, & omnia duris Terræ juſſibus cederent.* Neceſſitatem (Ἀνάγκαν) cum Terra confundens, eo fretus quòd quidam ex veteribus τὼ ἀνάγκω πάντων αἰτίαν εἶ) ſanxere: quod quorſum fecerint, abundè oſtendi ex *Timæo*, *Platone*, *Plotino*. Laudavit *Salmaſius*, (Conſule pagg. 189. 190. & deinceps) *Democritum* & *Pythagoram*, quorum tamen ſententiæ nihil prorſus huc faciunt. *Pythagoras* quippe dixit (fateor) τὼ ἀνάγκω τῷ κόσμῳ περικεῖσθ, id eſt, (meo periculo) pravâ naturâ primæ materiæ in qua τᾶκ& viguit, etiam mundum jam ornatum urgeri undique, ita ut ſtabili pulchritudine diu gaudere nequeat. *Democritus* autem veterum opinionem interpolare ſuâ volens, ἀνάγκω τὼ δίνω τῶν ἀτόμων σωμάτων vocavit: Statuit enim πάντα κατ' ἀνάγκω γίνεσθαι, τῆς δίνης τ' αἰτίας ὅσης τ' γενέσιως πάντων, ἣν ἀνάγκω λέγω, teſtibus *Laërtio* & *Suida*. *Pythagoram* teſtatur *Ariſtoteles* πρῶτον ἀπορῆσαι τὼ ψυχῶ, κύκλον ἀνάγκης ἀμείβειθ, ἄλλοθ' ἄλλοις ἐνδεῖσθαι ζώοις· Κύκλ& ἀ ἀνάγκης hîc pro omnibus forſan materiæ hoſpitiis ſumitur, quibus anima inter tranſmigrandum adpellit. Utcunque hæc *Salmaſio* minimè ſavent. Dicerem ergo Amorem *Simiæ tunc natum fuiſſe cùm regnaret* Ἀνάγκα, id eſt, *indigeſta materia, ſive Chaos, Et omnia ejus duris juſſibus parerent.* Πάντα ἢ τᾶσδ' (vel ταῖς) ἔιχε φοβδᾶῖσι λυγραῖς. Et ita etiam legiſſe *Græcum* interpretem, qui ſic hunc locum (fatente *Salmaſio*) ἐκφέρει. Τότε γὰρ ἐμοὶ δοκῶ ὅτε ἦ ἀνάγκη ἦρχε, καὶ πάντα ὑπεῖκε ταῖς αὐτῆς γνώμαις. Obtendat itaque *Salmaſius* ſe aliter ſcriptum reperiſſe in veteri libro; id, librario imputandum, nobis fraudi eſſe minimè debet: nullibi enim veterum Phyſicorum legas ἢ γῆ, ἢ ἀνάγκης indigetamento inſigniri, aut omnia unquam ſub Terræ imperio fuiſſe. Nec verò Terram omnium primam ex illa confuſa indigeſtâque mole prodiiſſe conſentiunt veteres Phyſici, ut pertendit *Salmaſius*: nec ſi conſentirent, quidquam inde præſidii cauſæ *Salmaſianæ* redundaret. Natum ergo ſe jactat hic Amor, cum ὕλη ſive ἀνάγκη ſive Chaos omnibus imperitaret, Terrâ ne exiſtente quidem; nondum diſcretis indidem elementis. Satuebant enim *Ægyptii* (& ab illis *Græci* acceperunt)

Ἀρχὴ δὲ τῶν ὅλων, εἴτα τὰ τέσσαρα στοιχεῖα ἐξ αὐτῆς διακεκριμένα, unde *Epicharmus* dixit,

Ἀλλὰ λέγεται μὰν χάος πρᾶτον γενέσθ' θεῶν,

nempe ἐγκοσμίων, inter quos *Cœlum*, *Terra*, &c. ut rectè exponit *Sallustius Cynicus*. *Hesiodus Theogoniâ*,

Ἦτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος. ——

Manilius sub initium libri secundi,

Hesiodus *memorat Divos*, *Divúmque parentes*,
Et chaos enixum terras. ——

Orpheus in *Argonauticis*,

Πρῶτα μὲν ἀρχαίης χάεος μελιηδέα ὕμνον,
Ὡς ἐπάμενε φύσεις, ὅς' οὐρανὸς ἰς πέρας ἦλθε
Γῆς τ' εὐρυστέρνου γένεσιν.

Apud *Aristophanem* in Avium Comœdia, p. 574. Chorus Avium sic disertissimè philosophatur,

Χάος ἦν καὶ νὺξ, ἔρεβός τε μέλαν πρῶτον, καὶ Τάρταρος εὐρύς,
Γῆ δ', οὐδ' ἀὴρ, οὐδ' οὐρανὸς ἦν. Ἐρέβους δ' ἐν ἀπείρῳ κόλποις
Τίκτει πρώτιστον ἀπύημον νὺξ ἡ μελανόπτερος ὠὸν,
Ἐξ ἧς περιτελλομένοις ὥραις ἐκλάσθεν Ἔρως ὁ ποθεινὸς,
Στίλβων νῶτον πτερύγοιν χρυσαῖν, εἰκὼς ἀνεμώδεσι δίναις.
Οὗτος δὴ κάει πτερόεν μιχθεὶς νυχίῳ κατ' Τάρταρον εὐρυῶ,
Ἐνεόττευσεν γένος ἡμέτερον, καὶ πρῶτον ἀνήγαγεν εἰς φῶς.
Πρότερον δ' οὐκ ἦν γένος ἀθανάτων, πρὶν Ἔρως συνέμιξεν ἅπαντα·
Συμμιγνυμένων δ' ἑτέρων ἑτέροις γένετ' οὐρανὸς, ὠκεανός τε
Καὶ γῆ, πάντων τε θεῶν μακάρων γένος ἄφθιτον. Ὧδε μὲν ἐσμὲν
Πολὺ πρεσβύτατοι πάντων μακάρων, ἡμεῖς δ' ὡς ἐσμὲν Ἔρωτος
Πολλοῖς ἄδηλον. ——

Chaos & nox primùm erat, atque Erebus nigricans & Tartarus ingens,

Nec

Nec humus, nec cœlum erat aut aër, tunc cæca vi flaminis ovum
Gremium super infinitum Erebi peperit nox decolor alis,
Ex quo bonus inde emersit Amor circumvolventibus horis,
Radians tergum aureolis pennis, par magni turbinis auræ;
Qui deinde volans mistúsque chao, stabat quà Tartarus, atro,
Nostrum genus edit, & in dias producit luminis oras.
Neque enim Divûm genus antè fuit, quàm junxit cuncta Cupido:
Simul atque hæc sunt aliis commista alia, Æther prodit & Æquor,
Et Terra, beatorúmque Deûm genus immortale. Summus nos
Ita multo antiquissimi omnium Deûm, prolemque Cupidinis esse
Nos liquet vulgò.——

Istis nihil pote luculentius; habes hìc nimirum primò Chaos sive indigestam Materiam, nondum existente Cœlo, Mari vel Terra, cum cæteris Diis mundanis: quos postea Amor supervolitans, temperatis debito modo particulis Materiæ, produxit. Allegoria verò, quæ in istis vocibus stetit, οἷον ἀνεμώδεσι δίνοις, πτερύγοιν χρυσαῖν, πτερόεν, ἐνεόπλοισιν, &c. manavit à *Mosaico* incubatu Spiritus Divini super primigeniam voraginem. Inde & Alas Amoris effinxit *Similis.* Ipsum autem S. Spiritum Amorem vocant Patres, & ab illis *Petrus Lombardus.* Sed & Deus Amor est S. *Joanni.* Aves autem *Aristophanicæ* se Diis omnibus antiquiores ferentes, gloriantur se ab Amore illo alato genus ducere: qui Amor, cùm omnes Deos, Cœlum, Mare, Terram & cæteros ex Chao produceret, fuit certè omnibus antiquior. Ergò summa rerum non fuit penes Terram, illa quippe nondum extitit, cùm nascereturAmor; sed ἀνάγκα, quæ tunc rerum potiebatur, Chaos erat sive Materia, quod contra *Salmasium* abundè probásse videamur.

Hanc inquam Materiam Divino opifici coæternam faciant *Graci* veteres, ut superiùs diximus: ex quorum mente Materiam Dei Sororem adpellat *Hierocles*; Uxorem etiam Poëtæ. Illorum sententiam plenè porrò extulit, & castigavit idem *Hierocles* libro de Fato. pag. 6. edit. *Lond.* Οὐ γὰρ ἐκεῖνον αὐτὸν [δημιουργὸν] ἦν φύσιν αὐτοπλῶς ὑποστῆσαι δυνάσθαι κόσμον δικείᾳ δυνάμει καὶ σοφίᾳ ἐξ ἀϊδίου ἐνεργοῦσαν, ἀλλὰ γεννήτα (lege ἀλλ' ἀγεννήτα] ὕλης συνεργείᾳ. Sine hac correctione esset, quam proxima illic verba & explicant & planè probant, nec *Graecismus* nec sensus constaret. Mendi verò manifestus locus utrique interpreti & *Morello* pridem, & *Grotio* demum in versione sua sententiarum *De fato*,

 imposuit;

imposuit, sed & utrosque malè habuit vox ἐφορῆσαι, quæ *producere* illic significat: quàm illi *conservare* malè reddiderunt, injuria sententiæ. Quæ sic vertenda, *Non nimirum cernebant ipsum (opifi em) idoneis viribus instructum, ad producendum mundum omnibus numeris absolutum, propria solùm sapientia & virtute ab æterno operatum; sed ope materiæ non genitæ.*

Nec *Grotio* temerè adsentiendum dicenti, (in notis pag. 13. ad librum primum de Veritate Religionis Christianæ in fol.) *Sume de* Platone *mundi initium fuisse aliquod, ab* Aristotele *non esse genitum, & habebis ipsam* Judæorum Christianorúmque *sententiam.* Judæorum Christianorúmque sententia est, Deum mundum condidisse ἐξ οὐκ ὄντων, ut loquitur mater septem juvenum, *Machabæorum* lib. ii cap. 7. v. 28. Si autem *Judæi* Cabalici quidam minúsque vetusti secus senserint, à *Græcis*, quos legerant, transversum actos credibile fit. Sacræ alibi literæ utriusque codicis ac patres Ecclesiæ Christianæ, matri septem juvenum adstipulantur. *Tertullianum* audiamus in Apologetico; *Quod colimus Deus unus est, qui totam molem istam cum omni instrumento elementorum, corporum, spirituum, verbo, quo jussit, ratione, qua disposuit, virtute, quà potuit, de NIHILO expressit in ornamentum majestatis suæ.* Et alibi eidem hoc divinæ virtutis elogium medium fit probandi Resurrectionem itidem præstabilem. *Origenes* sub initium libri περὶ ἀρχῶν; *Quod Deus ex nullis fecit esse universa, per prædicationem Apostolicam manifestè traditum est.* Gregorius Nazianzenus de *Baptismo* oratione XL. Ὁ Θεὸς ἐποίησε τὰ πάντα ἐξ οὐκ ὄντων. *Patriarcha Constantinopolitanus Gregorius Cyprius* in Maris encomio, τὸ πᾶν τόδε, ὃ δὴ πρότερον οὐδαμῶς, ἀρχῶ ἐλάμβανεν εἶναι, ut de cæteris taceam. Cerebrosus tamen ὁ δεῖνα *Teutonismi* toxicum *Academiarum* nostrarum alteri, (ut tunc erant tempora) propinare gestiens, operæ putavit (*Manuductionis suæ* pag. 19.) Scholiasticos insimulare; quasi illi principes *creationem ex nihilo*, ex malè capta significatione vocis *Barà* confinxissent. Antiquissimus scriptor *Ocellus Lucanus* Mundum speciebus suis ornatum æternum censet. Ἀνθρώπῳ δ' ἀρχὴ γενέσιος πρώτη ἐγένετο ἐκ γῆς, ὡδὲ δὴ ἄλλων ζώων, ὅτε συτῶν. ἀλλ' ἀεὶ τὸ διακοσμήσιος ἔσης, ἀνάγκη καὶ τὰ ἐνυπάρχοντα καὶ ἐσδιακεκοσμημένα σωματοῦσθαι, cap. iii. Idem alibi, Δοκεῖ γάρ μοι τὸ πᾶν ἀνάλεθρον εἶναι, καὶ ἀγένητον, ἀεί τε ὧδε καὶ ἔσαι. Aristoteles iisdem rationibus adductus itidem statuit, eáque de re ipse *Plato* ἀμφοτιζει. Legum enim sexto non procul fine, De Hominibus (quod etiam de aliis pari jure dici possit) hæc habet. Ἡ δὴ ἀνθρώπων γένεσις ἢ παράπαν ἀρχῶ ὁσημέαν εἴληχεν, ὡδ' ἔξει πολλὰ τελευτῶ, ἀλλ'

ὧν

λῶ τινὰ εἰ καὶ ἔσται πάντως· ἢ μικρός τις ἀρχῆς ἀφ' ἧς γέγονεν, ἀμήχανον ἂν χρόνου ἔσον γεγονὸς ἂν εἴη. At in *Timæo* ſuo *Locrenſi* Philoſopho planè ſuffragatur; ut ſuperiùs vidimus. Ejus ſententiam diſertiſſimè enarravit *Plutarchus*, libro περὶ τοῦ ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας, prope initium, Βέλτιον οὖν, Πλάτωνι πειθομένους, τὸν μὲν κόσμον ὑπὸ Θεοῦ γεγονέναι λέγειν καὶ ἄδιον· ὁ μὲν γὰρ κάλλιστος τῶν γεγονότων, ὁ δὲ ἄριστος τῶν αἰτίων. Τῷ δὲ ὄντι καὶ ὕλην ἐξ ἧς γέγονεν, οὐ γενομένην, ἀλλ' ὑποκειμένην ἀεὶ τῷ δημιουργῷ εἰς διάθεσιν καὶ τάξιν αὐτῆς, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐξομοίωσιν, (ὡς δυνατὸν ἦν παραχεῖν) οὐ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἡ γένεσις ἀλλ' ἐκ τοῦ μὴ καλῶς μηδ' ἱκανῶς ἔχοντος. Itidem libro primo Συμποσιακῶν προβλημάτων problemate ii *Plutarchi* pater de Academiæ ſequacibus, Καὶ ὁ μέγας Θεὸν ὑμῖν πατὴρ τὴν ἀκοσμίαν εὐταξίᾳ μεταβαλεῖν εἰς κόσμον, οὔτε ἀφελόντα τῶν ὄντων οὐδὲν οὔτε προσθέντα, τῷ δὲ ἔχειν ὅπη τὴν προσέχουσαν χώραν καταλῆψαι, τὸ κάλλιστον ἐξ ἀμορφοτάτης ὕλης ἀπεργασάμενον. Socrates (Platonis Phœdone) Mentem Materiæ ornatum conciliantem dixit ἔχειν πηδῶσαι ταύτῃ ὅπῃ ἂν βέλτιστα ἔχῃ. Moſes autem Vir minimè omnium vulgaris, *Longino* teſte, ἐπεὶ τὴν τοῦ Θείου δύναμιν κατ' ἀξίαν ἐγνώκει καὶ ἐξέφηνεν, εὐθὺς ἐν τῇ εἰσβολῇ γράψας τοὺς νόμους, Εἶπεν ὁ Θεὸς, φησὶ, τί; γενέσθω φῶς καὶ ἐγένετο· γενέσθω γῆ, καὶ ἐγένετο. De *Moſe* autem aliter cenſuit *Galenus*; quem tametſi Epicuro anteponat, ideo quod *Moſes* rebus creandis utcunque Ephorum præfecerit; quem inconſultiſſime omiſerat *Epicurus*: minimè tamen *Moſi*, ejusve adſertori *Longino* concedit, divino quamlibet juſſu quidlibet ex quolibet nedum ex nihilo fieri poſſe: atque eâ in re ſententiam *Moſis* à ſua & *Platonis* atque τῶν ἄλλων τῶν παρ' Ἕλλησιν ὀρθῶς μεταχειρισαμένων τοὺς περὶ φύσεως λόγους, διαφέρειν. Vide ſis cap. XIII. Orationis IX De partium in Corpore Humano uſu. Quando igitur *Plato* τὸν Κόσμον Dei opus vocat, ne cui fraudi ſit vox δυωνύμως accepta: per κόσμον enim nihil intelligit præter ornatum cultumque Materiæ, quæ prius ab æterno rudis indigeſtaque jacuerat; at omnia, quæ nunc exiſtunt, modo quamlibet incompoſito ac perturbato, continuit: ita ut Divinus opifex ne hilum quidem reculæ addiderit, ut fuſè jam probavi. *Ebn Roſhdi* (quem Averroëm vulgò dicimus) etiam hac in re *Platonis* & *Peripateticorum* cauſam redintegrantem, caſtigavit Chriſtianis æquior *Algazalius*. *Mundi* ergò *originem fuiſſe aliquam*, ſenſu quo Judæi & Chriſtiani credunt, *ſumi de* Platone non poteſt, quod *Grotius* voluit. Revera meis admodum ingratiis video *Platonem* ut & *Galenum*, ad partes hìc Chriſtianas fruſtra cogi.

Hanc *Materiam* omnium ſenſibilium *Matrem* vocat *Plato*, quod omnia ex ea facta ſint: ſed & *Suſceptricem*, quod omnia diſſoluta

ad

ad eam redeant. Τλῶ τῦ γεγονό]Θ ὁρατῦ καὶ πάν]Θ αἰσθητῦ Μητέρα καὶ Ὑπο-δοχλὼ, ἀόρατον εἶδός τι καὶ ἄμορφον παγδεχὲς λέγωμεν. Rectè ergò advertit *Hesiodi* Scholiastes ad *Theogoniam*, χάΘ, παγδεχὲς à *Platone* dici. Sed *Ocellus Lucanus*, de quo *Plato* honestè meminit, itidem multo ante vocârat. *Lycophroni*, *Cassandræ* vers. 655. ᾅδης παγδοχεὺς (vel παγδοκεὺς Ionicè) dicitur. Cùm ergò Divina Mens, in Timæo, *Materiam* in Cœlum, Terram & cætera elementa digessérat, illis ita præcepit, Ἀπεργάζεσθε ζῶα, καὶ γεννᾶτε, προφλώ τε διδῦσες αὐξάνεσθε, καὶ φθίνοντα πάλιν δέχεσθε. Res ergò genitæ *Platoni* dicuntur, Ἀπὸ τῦ κόσμυ δεκτίζεσθαι μέρια, ὡς ἀποδεδομένα πάλιν, itidem dici potest *reddi vicissim particulas tanquam reposcendas. Intra mundum verò regestis omnibus, nihil certè extra mundi ambitum est; ita quod secundum naturam corporis fluit, quo efluat non habet: influit ergò non efluit, & ad summam universitatis jactura demum recurrens, fatigatarum diuturnitate partium recreatio est*, ut egregiè *Chalcidius* in *Timæum*. p. 96. *Seneca* Epistola LXXI. ad Lucilium, *Nobis solvi, perire est. Proxima enim intuemur; ad ulteriora non prospicit mens hebes, & quæ se corpori addixerit: alioqui fortiùs finem sui suorúmque pateretur, si speraret omnia illa sic in vitam mortémque per vices ire, & composita dissolvi, dissoluta componi, in hoc opere aternam artem cuncta temperantis Dei verti.* Hinc *mors* ἀνάλυσις dicitur philosophis, ipsique S. *Paulo* ad *Philippenses* cap. I. v. 23. & ad *Timotheum* Epist. II cap. iv. v. 6. quo pacto inprimis *Hebræi* ejusdem significationis vocem מות pro *morte* ponunt. Inde est quòd *Amphiaraus Statii Plutonem*, Dominum *Chaos* sive *Materiæ* sic compellet, VIII *Thebaidos*,

—— O cunctis Finitor maxime rerum,
At mihi, qui quondam causas elementáque nôram,
Et Sator.

Claudianus de eodem

—— Qui Finem cunctis & Semina præbes,
Nascendique vices alterna Morte rependis,
Qui Vitam Lethumque regis; nam quicquid ubique
Gignit Materies, hoc te donante Creatur,
Debeturque tibi.

ΠλῦτΘ enim, unde *Pluto* nomen, παγκαρπίαν significat Hesychio. *Proser-*

Proserpina, à Plutone rapta, *Possedit dotale Chaos.* Hinc & τὸ χάος καλλίκωμος, de Chariclea, quam mortuam putabat, usurpare non dubitavit *Theagenes Heliodori*, scriptoris venustissimi. χάος ὑπεδέξατο de re decedente itidem usurpavit *Q. Calaber.* lib. XIV.

—— *Quicquid ab imo*
Natum hominum extinctúmque chao est,

dixit *Silius Italicus*, libro XIII. etiam ἡ εἰς τὰ στοιχεῖα διάκρισις καὶ διαχώρησις, χάος dicitur, *Scholiastæ Hesiodi. Manilius* libro I,

Sive individuis, in idem reditura, soluta
Principiis natura manet post secula mille,
Et pene ex nihilo sumtum est, nihilúmque futurum,
Cœcáque Materies cœlum perfecit & orbem.

Atomos hic *Individua* dixit. *Lucretius* de rebus dissolutis,

Haud igitur redit ad nihilum res ulla, sed omnes
Dissidio redeunt in corpora Materiai,

Materiæ huic *Generalitatis* nomen dat *Servius*, quod omnium rerum semina in se contineat in *Æneid.* III p. 267. edit. *P. Danielis*, in fol. Segregationem particularum fieri statuunt ὑπὸ πυρὸς ἰσιότης καὶ διαλύσεως ut loquitur *Plato*; cujus *Timæus* Πυθαγορείων δογμάτων ἀκριβὴς διδάσκαλος ab *Hierocle* dicitur. Sed & hìc segregando congregandis alibi particulis ministrans, totius naturæ rotam circumagit. *Synesius* ergo Hymno IV. Solem appellat

Τᾶς γινομβίας — *Genitæ*
Καὶ φθειρομβίας — *Ac corruptæ*
Ταμίαν ὕλας. — *Dispensatorem Materiæ.*

Ἀκίνητα ὄντα διαπελῶν πάντα καὶ ἀειγενῆ, διὸ καὶ ἀπόλειπε ἵστασι ὁ τῆς Ἥλιος δρόμος, inquit *Jamblichus*, in excerptis *Casaubonianis* ex codice *Cæsariano*. Solem ergò Universitatis hujus promicondum *Itali* olim Philosophi in ipso nostri vorticis centro collocârunt, vocarúntque Ζωὸς πύργον ut refert *Aristoteles* libro de *Pythagoreis*: Διὸς φυλακὴ (quod activè exponit *Simplicius*) ut idem testatur libro II De cœlo: Διὸς θρόνον

ut alii perhibent. Τὸ μὲν πῦρ ὸν μέσῳ φασὶ τῷ δημιεργικῷ δυνάμιν ἐν τῇ μέσῃ ὅλῃ τῇ γῇ πέρυσιν καὶ τὸ ψυχόμενον αὐτῆς ἀνεγείρουσιν. *Ignem in medio* positum *effectricem vim esse dicunt, quæ de medio totam terram vegetat, torpentémque ejus partem refocillat*, inquit *Simplicius* in *Aristotelis* II de Cœlo. fol. 124. pag. 2. (Solem autem familiariter τὸ πῦρ vocâsse *Italos*, docti nôrunt.) Eadem habes apud *Chalcidium Timæi* veterem interpretem Latinum pag. 214. Ut autem Ζεὺς (φύσεως ἀρχηγὸς *Cleanthi* apud *Stobæum*) Solium in Igne, id est, in Sole habuit; propterea quòd Sol Lucis, Caloris, atque ipsius adeo vitæ fons habeatur: Contrà ᾅδης in Terra suum habuit, utpote quæ opaca densitate Lucem & Calorem intercipiat. Unde & in ea ἀνάγκης θρόνον statui pridem meminimus.

Scenam autem in qua Materiam hujusmodi mutationibus agitari volunt, nonnulli ultra Atmosphærii nostri ἀψῖδα quâ pluitur & ningitur non extendunt. *Itali, Pythagoræ* alumni, mundanæ machinæ consultiores, Corruptionis & Generationis imperium adusque extremos fines, qua latè patet natura, proferunt. *Peripateticis* religio est Cœlestem *quintessentiam* ulla sublunarium contagione coinquinare. Sed & istis vetustior est ea sententia. *Ocellus* quippe *Lucanus* sublunarem regionem φύσεως καὶ γενέσεως δυναστείαν facit: ἄδε βασίλειον adpellat *Solomon Apocryphus*, cap. 1. v. Alibi idem *Ocellus*, Αἱ δὴ μοῖραι αὗται διορίζουσι καὶ τέμνουσι τὸ τε ἀεὶ παθὸς μέρος τῆς κόσμου καὶ ἀκινήτου. ἰδιόν γάρ ἐστιν ἀθανασίας καὶ γενέσεως ὁ περὶ τὴν Σελήνην δρόμος. τὸ μὲν ἄνωθεν καὶ ὑπὲρ ταύτης πᾶν καὶ τὸ ἐπ' αὐτῇ θεῶν ἔχει γένος· τὸ δὲ ὑποκάτω τῆς Σελήνης, νείκους καὶ φύσεως. (Regio Cœlestis ἀκινήτου etiam disertè dicitur in Vita *Pythagoræ* apud *Laërtium*, pag. 583. in 8. Iste locus *Ocelli*. (cap. II pag. 23. edit. *Commelin.* in octavo) ab interprete non admodum intellectus, ita verti debere videatur. *Hi verò limites separant ac secernunt semper-patientem mundi partem atque semper-motam; Lunaris quippe cursus isthmus est immortalitatem & generationem inter: ac omne quod supra Lunam est, usque ad eam, Deorum genus incolit; quod verò subter Lunam est litis & naturæ est.* (Mihi non fit probabile μοῖρας hic pro *Fatis* accipi, quod interpres voluit.) Lecto capite undecimo libri primi *Macrobii* in Somnium *Scipionis*, non alium ad *Ocelli* hunc locum commentarium desiderabis. Ob hanc rationem Luna *Proserpina limen* dicitur *Apuleio*. *Claudianus* libro secundo de Raptu *Proserpinæ*,

Cuncta tuis pariter cedent animalia regnis

Lunari

Lunari ſubjecta globo, qui ſeptimus auras
Ambit, & eternis mortalia ſeparat aſtris.

Nimirum *cœlo* incorruptibilitatem tribuebant, quo Diis immortalibus ſedes non inidonea habeatur. Atqui *Sub Luna uſque ad nos omne genus motuum, imo etiam mutationum, prorſus ut eſt in vetere verſu* Nævii,

Exuviis rabies furiarum examina mille.

Nam generatio & item mors in iſto loco, incrementa quoque & imminutiones, & omnifaria commutatio, tranſitióque ex locis ad loca, inquit *Chalcidius* in *Timæum*, pag. 159. *Syneſius* Hymno II.

Πολυκύμονα μὲν ὕλας — *Fluctuoſæ quidem materiæ*
Ἐκάλυψε νῶτον αἰθὴρ — *Texit dorſum Æther*
Πυρὸς ἐμβεβὰς ἀὼτῳ, — *Ignis inſidens ſummitati,*
Ἵνα κύδιμα Σελάνα, — *Ubi clara Luna*
Πυμάτην ἄρουρα τέμνει. — *Imum orbem ſecat.*

Vides hunc doctiſſimum ſcriptorem (ut priùs notavi) cum *Mayemonida* pridem citato, totam Regionem Sublunarem *Materiam* vocare. Idem *Mayemonides* Doctoris libro II cap. XI. וכל נפרד חשפע ממנו גם כן המצאה אחרת עד שיגיעו הגלגלים אל גלגל הירח ואחריו זה הגוף ההוה הנפסד רוצה לומר החמר הראשון וזה שהורכב ממנו *Omnes autem intelligentiæ de ſe influunt in rem aliam aliquam, quoad orbes cœleſtes pervadentes adusque orbem Lunæ pertigerint, & corpora ſubjecta (quæ corruptibilia ſunt) materiam nempe primam, & quæ ex ea conflantur.*

Hæc autem opinio ſtatuentium horizontem Generationis & Corruptionis ad citima tantummodò Lunæ pertingere, vulgò etiamnum ſic inolevit, ut *Tycho*, aliique Aſtronomi, qui Cometarum παρηλάξεις ſolerter inveſtigârunt, tametſi calculo ſuo freti cometas in interſtellaribus ſpatiis ſupra Saturnum oſtendere potuiſſent; putârunt palmario ſe facinore defunctos, quòd ſupra Lunam verſus Mercurii aut Veneris curſum auſi ſint cognoſcere. Utcunque vides ἄμορφον ὕλην *informem materiam* Græcis, pariter ac Sheol *Hebræis*, eſſe: ejúsque regionem

nem per ſpatia longè ampliſſima extendi, quacunque ſe protendit Sphæra Generationis & Corruptionis. Ut fruſtra ſint qui τὸν ᾅδην in Terra, quod quidam; vel in Aere, quod alii, ſategerint concludere.

Hebræi autem *Sheol* figuratè utì *Locum ſepimento vallatum Domúmve cum ſuis januis & clavibus* deſcribunt. Hinc illa *Jobi* שאול ביתי *Sheol domus mea.* Et poſt duo commata, שאול בדי *fulcra Sheol*, metaphorâ à domo ſumptâ, hinc & שערי מות *portæ mortis*, id eſt *portæ domûs mortis*, quæ eſt Sheol, apud *Jobum* & *Pſalten* שערי שאול *portæ orci* Eſaiæ cap. XXXVIII. v. 10. *Apocalyptes* habet κλεῖς τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ᾅδου, cap. 1. v. 18. ubi *Syrus* ܡܦܬ̈ܚ̈ܐ ܕܡܘܬܐ ܘܫܐܠ *claves mortis & ſheol.* Æthiops, *me penes eſt clavis mortis* ወሀሊየ: *& ſheol*, eandem vocem retinentes. Apud eundem *Apocalypten* c. ix v. 1 legitur κλεῖς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου: ubi *Syrus* ܡܦܬ̈ܚ̈ܐ ܕܒܝܪ̈ܐ ܕܬܗܘܡܐ diximus autem באר quicum *Syra* hîc vox eadem eſt, eandem ſignificationem cum *ſheol* obtinere. Itidem בית אבדנא *domus perditionis* legitur in Paraphraſi *Chaldæa* in *Eſaiæ* XIIII v. 15. & *Ezechielis* XXVI. v. 20. פתחה של גי הנם *janua Gehennæ.* In *Talmude*, Tract. *Eruvin* fol. 19. pag. 1, ſub finem. תרעא דגיהנום *porta Gehennæ in Sohar* in Paraſham וירא אליו Etiam שערי גן ערן *portæ Paradiſi occurrunt* libro *Hammuſſar* cap. iv. fol. 42. & in *Pirke Eleaſari* cap. xx. שערי הרקיע libro de Obitu *Moſis.* שער שמים *porta cœli* Geneſ. XXVIII v. 17. Cœlum autem ſive Paradiſum Beatorum & Gehennam, partes eſſe τοῦ *Sheol* inferiùs oſtendam.

Itidem *Græci* τὸν ᾅδην id eſt *corruptibilis naturæ promptuario*, tanquam *domui, ſeu loco munito, portas & claves* tribuunt. Hinc ἐπήλυθετε δόμῳ ἀΐδαο Odyſſ. μ'. εἰν ἀΐδαο δόμοισιν Odyſſ. λ'. δῶμ' ἀΐδαο, Iliade ο'. Ἀΐδαο πύλαι Odyſſ. ξ'. εὐρυπυλὲς ἀΐδαο δῶ καὶ πύλας ἀΐδαο habuimus priùs ex eodem *Homero.*

——τὴν ἀΐδαο πύλαν καὶ μοῖρας ἀραξεῖ,

apud *Theocritum* Idyllio II. Pariter habent *Euripides*, *Alceſtide*; *Æſchylus Agamemnone*; *Sophocles* item & quis non? Hinc πυλάρτιον τοῦ ᾅδου vocat *Homerus*, ἀντὶ τοῦ ἀδιεξόδευτον, παρὰ τὰς πύλας ἁρμούσας

ἐν ἀυτῷ, τυτίσιν ἐυπρωσωπίαις, ut exponit *Euſtathius* ad Iliadem θ'. Hinc *Pluto* clave inſigniri ſolet, memorante *Pauſania Eliacorum* quinto. Ἔχει δὲ ὁ Πλούτων κλεῖν, καὶ λέγουσιν ἐπ' αὐτῇ τὸν κατάμυθον ᾅδλιν κατελθεῖν τινα ὑπὸ Πλούτωνα, καὶ ὡς ἐπάνεισιν ἐδεῖς αὖθις ἐξ ἀυτοῦ. Mortuos ergo *orcinum theſaurum* vocat Nævius. Habes *lethi portas* apud Lucretium, *januam Ditis* apud Virgilium; id eſt, domus Lethi & Ditis. Ennius in Epitaphio *Africani Scipionis*,

Si fas endo plagas cœleſtûm ſcandere quoiquam,
Mi ſolei cœlei maxuma porta patet.

Eccleſiæ ſuper petram fundatæ ſpondet Chriſtus immunitatem ab interitu, in iſtis *Matthæi* XVI. v. 8. πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς i. e quamvis alia pleraque omnia corruptioni obnoxia ſint, ac per portas in domum orcinam intrent, Eccleſiæ tamen meliùs comparatum ſore promittit, ea quippe nunquam intercidet aut abolebitur; quod de univerſa Eccleſia dictum intelligis. Ea eſt vis vocum iſtarum juxta ſacros quos memoravi, & profanos auctores. Nihil aliud ſibi vult *Ezechias* a morbo ſontico convaleſcens, dicendo, *Cogitavi ætate mihi præciſa intrandum eſſe* בשערי שאול *in portas orci.* LXX verterunt τὰς πύλας ᾅδου. Scholiaſtes illud *Theocriti*

——— Τὰν ἀϊδαο πύλαν ναὶ μοῖρες ἀγαξεῖ.

rectè exponit νὴ τὰς μοίρας τὰς τῆς ᾅδου κρούσει πύλας, τυτίσιν, ἀποδανεῖται. Sapientiæ XVI. v. 13. Σὺ ζωῆς καὶ θανάτου ἐξουσίαν ἔχεις· καὶ καταγεις εἰς πύλας ᾅδου καὶ ἀνάγεις. *Penes te eſt vita ac mors: & deducis ad portas orci & reducis*; quæ duæ ſententiæ tritiſſimo more *Hebraïco* ἓν διὰ δυοῖν exhibent. Sunt, qui plura hic obtendunt de Urbium Portis loco munitiſſimo & habendis conciliis uſitato; ac proinde hæc verba Chriſti ad Petrum, de Diabolo Eccleſiam nec *vi* nec *aſtutia* expugnaturo intelligunt. Quod quidem utut veriſſimum ſit, non eſt tamen directè hujuſce loci. Nullibi enim ſacrárum literarum, nedum alibi, oſtendent πύλας ᾅδου aliàs quàm in periphraſi figurata pro interitu uſurpari. Nunquam verò pro vi aut aſtutia, cujusvis licet figuræ adminiculo, capitur iſta phraſis.

Atque hujuſce locutionis expoſitio facit mihi ſymboli *Pythagorici* venire in mentem: ex *Ariſtotele* enim memorat *Laertius Pythagoram Eſum Fabæ vetuiſſe, quòd Inferni portis ſimilis eſſet,* (ᾅδου πύλαις· ἀγόνατον γὰρ μόνον,) *ſola enim Faba geniculorum expers eſt*; id ſibi vult vox

ἀγρωστον, quam nec *Ambrosius Laërtii* interpres, nec *Lilius Gyraldus*, (in hoc symbolo) nec *Grotius* (in *Matthæi* cap. XVI. v. 8.) rectè exposuerunt: Sarmentorum ac segetum articulos γόνατα dici, non opinor opus esse ut pluribus moneam. Non ignoro itum esse in partes de significatione vocis κύαμος hoc in loco: alii enim propriam vocis significationem, alii figuratam hîc malunt. Est qui nixus parum firmo tibicine *De papillis mulieb*ribus intellexit; alii *testes* opertè significari volunt; alii, alia, quæ parumper attinet dispicere: veteres enim uno ore omnes, (præter *Aristoxenum Gellii*) (*Aristoteles*, *Plutarchus*, *Sextus*, *Lucianus*, *Porphyrius*, *Jamblichus*) de ipso hic legumine fabaceo intellexerunt. Cujus rei ipsa *Pythagoræ* institutio, ac philosophandi ratio fidem faciunt. Ipse enim *Pythagoras Luciani* (in Vitarum Auctione) quærenti πῦ ἐπαιδεύθης; respondet, ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ τοῖς ἐκεῖ σοφοῖς· neque est quisquam, qui res *Pythagoræ* scripsit, quin *Ægypti* institutum meminerit. *Clemens* etiam ab *Ægyptiis* circumcisum memorat, ἵνα δὴ καὶ εἰς τὰ ἄλλα κελευθῶν τῶν μυστικῶν παρ' Αἰγυπτίων ἐκμάθοι φιλοσοφίαν, *Strom.* I. Quinimo primus Ἑλλήνων ἐτόλμησεν Αἰγυπτίοις, *Græcorum scita Ægyptiacis miscuit*, ut *Philostratus* memorat, *lib.* VIII. in vitam *Apollonii*, & *Plutarchus* etiam observavit libro de *Iside* & *Osiride*. De *Ægyptiis* autem *Herodotus* (*Euterpes* cap. XXXVII.) Κυάμους δὲ ὔτε μάλα σπείρουσι Αἰγύπτιοι ἐν τῇ χώρῃ, τούς τε γενομένους ὔτε τρώγουσι, ὔτε ἕψοντες σιτέονται· οἱ δὲ δὴ ἱρέες οὐδὲ ὁρῶντες ἀνέχονται, νομίζοντες ἀκάθαρτόν μιν εἶδος ὄσπριον. (ut habet MS. codex meus; Libri editi legunt Κυάμους δὲ ὔτε πι μάλα — sed est ea vox irrepitia) *Fabas Ægyptii in terra sua nec omninò serunt*, *nec spontè provenientes comedunt*, *aut coctas in escam distribuunt*: *quinimò sacerdotes ne adspicere quidem eas sustinent*, *arbitrantes haud mundum illud legumen esse*. *Plutarchus* lib. de *Iside* & *Osiride*, testatur Sacerdotes *Isidis* πειτλώμαλα caventes παραλῆδς τ' ὀσπρίων τὸ πολλά. Sextus philosophus tertio Pyrrhonicarum Hypotyposeon, *pag.* 156. de Sapientibus *Ægyptiis*, δᾶτλον ἂν τὰς κεφαλὰς φαγεῖν φασὶ τ' πατέρων ἢ κυάμους. *Dicunt se parentum capita citiùs esuros quàm Fabas.* Nec hi tantùm sive sapientes sive sacerdotes ex *Isidis* famulatu *Fabis* abstinuerunt: verùm & ipsa *Ceres* (quæ eadem erat cum *Iside*) Pheneatis, qui palabundæ hospitium præbuerant, cum cæteris frugibus *Fabam* non est largita, arcanâ suppetente ratione propter quam *Fabam* immundam censeant: sic enim *Pausanias* Acadicorum *p.* 480. Ὅσοι Φενεατῶν ὕϊκρο τε καὶ ξυνίοις ἐδέξαντο αὐτὼ, τύτοις τὰ ὄσπεια ἡ Δηὼ τὰ ἄλλα, κύαμον δὲ ἐκ ἔδωκε σφίσι· κύαμον μοῦ ἔν ἐφ' ὅτῳ μὴ καθα-

ὸν

ὃν δὲ νομίζουσιν ὄσπριον, ἴσην ἐχὲς ἐπ' αὐτῷ λόγον. *Galenus* ergò, Commentario in *Hippocratem De victu in morbis acutis*, pag. 43. Edit. *Baſil.* minus accuratè *Fabam* inter (Δημήτρια σπέρματα) *Semina Cerealia* repoſuiſſe videatur. Nimis autem populariter dictum eſt *Ægyptios* & *Pheneatas* ipsúmque *Pythagoram Fabas* utpote *immundas* adſpernatos: cùm revera non ob *immunditiem* ſed *ob ſacras rationes* abſtinuerint: quod ultima illa *Panſaniæ* modò memorata inuunt; & de ſeipſo *Pythagoras Luciani* teſtatur. Mercatori enim quærenti τίνος ἕνεκα μυσάττῃ τὰς κυάμους; reſpondet *Pythagoras*, οὐκ ἀλλ' ἱεροί εἰσι, καὶ θαυμασὴ αὐτῶν ἡ φύσις, πρῶτον μὲν γὰρ τὸ πᾶν γονή εἰσι· —— in qua ultima periodo fateor nullo negotio perſuaſum iri mihi, ut, juxta *Ariſtotelem*, legam, πρῶτον μὲν γὰρ ἀρρένοιοί εἰσι, cum excuſa illa quid ſibi mentis habeant, planè neſciam. Legimus apud *Porphyrium* (libro IV. De Abſtinentia ab eſu animalium) Cereris myſtas *Fabis* abſtinuiſſe, παραγγέλλεσθαι γὰρ ἐν Ἐλευσῖνι ἀπέχεσθαι καὶ κεκοιμισμένων ὀρνίθων, καὶ ἰχθύων καὶ κυάμων. *Nam etiam præcipitur in Eleuſiniis ut à domeſticis avibus & piſcibus & Fabis abſtineant*; ut habet optima *Bernardi* Feliciani verſio. Cantabrigienſis interpres κεκοιμισμένων ὀρνίθων *chortales aves* vertit, nimis anguſtè; cùm non tantum à ſaginatis in chorte, ſed ab omnibus planè domeſticis avibus abſtinendum fuerit. Tametſi *Pythagoras Hermippo* teſte (apud *Joſephum* II adverſus Appionem) πολλὰ τῶν παρ' Ἰουδαίοις νομίμων εἰς τὴν αὐτοῦ μετῳκείωσε φιλοσοφίαν, *non pauca Judæorum decreta in philoſophiam ſuam tranſtulit*; ſic ut quandoque ſuſpicarer, etiam hanc ipſam à *Fabis* abſtinentiam à *Judaïcis* Heſſenis primùm increbuiſſe; quorum victus, teſte *Enſebio*, non tantùm κεκαθαρμένος ſed & ἁγνὸς fuit: veruntamen ea de re nondum comperi quidquam diſertè traditum. *Judæis* certè פּוֹלִים *Fabas* conſtat jure *Moſaïco* vetitas non fuiſſe: nec verò iis penitus abſtinuerunt; ut ex eorum commentariis in Danielis caput primum, ex Talmudicis, ex Nachmanida Epiſtolæ Sanctæ pag. undecima, Edit. *Baſil.* & aliunde paret. Siqui verò abſtinuerint, id quidem, quantum mihi obſervare licuit, ſalutis præcipuè cauſa feciſſe videantur. Quo pacto Mayemonides in *Jad Chaſaka* tomo primo, Tract. הלכות דיעות cap. IV. ſect. IX. Edit. *Venetæ*, Fol. 13. Page 2. הפול והערשים בלבד אין ראוי לאוכלן לא בימות החמה ולא בימות הגשמים *Faba & lentes tantùm inutiles ſunt fructus, nec æſtivo, nec hiberno tempore comedendi.* בְּמֵימוֹת הַגְּשָׁמִים *tempore pluvio* circumlocutio *brumæ* fit, quod in iſtis regionibus pluvia raro extra brumam contingat. בימות גשם

בוש etiam ſimpliciter *brumam* ſignificare ponendum in præteritis Lexicorum. Ipſum autem *Pythagoram* ferunt ſe vita potiùs ſpoliandum perſequentibus ultrò ſtitiſſe, quam per *Fabetum* fuga ſibi conſulere voluiſſe. *Jamblichus* decem, *Suidas* quinquaginta *Pythagoreis* itidem factum memorat. *Myllias Crotoniata* mori maluit, quàm *Dionyſio* cauſas exponere propter quas *Pythagorei Fabis* abſtinerent. Perinde etiam eſt quod de ipſo *Pythagora* refert *Suidas*. *Myllia* uxor *Timycha*, in ſimilem quæſtionem veniens, ſuam ſibi linguam præmordit, ne, tormentis victa, cogeretur τῶν ἀπορρήτων τι ἀναγκάζεσθαι, *arcanorum quidpiam detegere*, referente *Jamblicho*. Quæ cùm ità ſint, exquirendæ prorſus ſunt cauſæ idoneæ, quæ tam prudentes eo obſtinationis impulerint. Quæ in re minimè ſatisfaciunt qui *Fabas*, cum *Plutarcho* & *Nonno Scholiaſta Nazianzeni*, & (ab his) *Reuchlino*, De *ſuffragiis*, quæ *Fabis* ferebant Athenienſes, interpretantur: quorum ſordida venditione nequiſſimi quidam tolerare vitam & rem facere non erubuerunt; Cleonis inſtar, qui κωμῳδεῖται propterea audivit apud Comicum ἱπποβότης. Quid enim *Pythagoricis Italis* agentibus, cum moribus Athenienſium commune? nec ſatisfaciunt *Cicero*, & *Symeon Sethi*, qui hac abſtinentia divinationi per ſomnia *Pythagoreos* caviſſe volunt. Quo nomine primum Amphiaraum *Fabis* abſtinuiſſe refert γνησίους *Didymus*, lib. II. p. 70. multo minùs qui pueriliter πνευματα χάμαιλα in flore *Fabaceo* & ſimilia cauſantur. Nullum enim horum, (ne ſi addas illud *Gellii* de re Venerea opertè prohibita) cauſæ ſatis erit propter quam quis vitam præferat amittere, potiùs quam iſtiuſmodi quicquam palam faciat. Et enimverò *Ariſtotelis* auctoritas me plurimùm movet; is autem, ut in lemmate poſui, dixit *Pythagoram Faba abſtinuiſſe quòd ſimilis eſſet ἅιδου πύλαις, atque ἅιδου πύλαις Fabam ſimilem eſſe διὰ τὸ ἀχρόαλον* (1). Cujus rei rationem prorſus novam odoratus *V. Cl. D. Mericus Caſaubonus*, amicus ſummus meus, pertendit in notis in Laërtium propediem edendis, *inclementiam* ſub hoc involucro vetari. Supplices quippe *genua* ejus cui ſupplicatum prenſabant; genibus autem carentes Fabas, (parte cui advolvere ſe poſſent ſupplices) quaſi miſericordiæ ac clementiæ ſpe præcluſa, eo nomine portis Inferni ſimiles evadere, ideóque illis *Pythagoram* abſtinuiſſe contendit; atque omnes qui penitiora hic myſteria aucupantur amandans, ſuas ſibi res habere jubet. At eſto quod *portæ inferni* nulla prece flecti queant; eſt hoc illis cum aliis rebus ſive fatali ſive naturali neceſsitate evenientibus commune: cur igitur eo nomine *Faba portis inferni ſimilis* potiùs dicatur, quam rei alii inexorabili? niſi enim eximio aliquo atque

ſingulari

ſingulari nitatur hæc ſimilitudo, retundetur acumen illud, quod ſolet in hujusmodi ſymbolis primas tenere. Quod etiam ad *inexorabilitatem* attinet, cur *Faba* diceretur *Portis* inferni ſimilis, potiùs quàm *Inferno* ſimpliciter; cum nulla vox in hujuſmodi otioſè redundare debeat? nec cauſiæ ſatis erit propter quam plantam *articulorum* ſive *genuum expertem* ad *inclementiam* deſignandam optaret, niſi *genua tantùm* tetigiſſent ſupplices: at id non eſt verum; *Pedes* enim etiam tangebant: Græci quippe ſupplicantis eſt τῶν ποδῶν ἅπτομαι· *Supplex ad pedes jacui*, inquit, eundem morem imitatus *Cicero*. Vel ſi pedum vox ambigua ſit, *barbam tangere* olim ſolebant (quod in Oriente etiamnum obtinet) & *manum*. Ἀνδρεῶν δ' ἢ γενειάδος θ' ἑλέσθαι ἱκέται ἱκνοῦμαι, ut ex *Euripida* probat *Euſtathius* ad *Homeri* Iliadem primam Edit. *Romanæ* p. 129. Veniam denique præfatus, fateor me credere non poſſe *Pythagoram* ipſum cum totidem ſuis maluiſſe ultima perpeti, quàm ut rem tam vilis momenti, quam hæc expoſitio præfert, eloquerentur. In rebus inſuper ad mores & communem vitam ſpectantibus etiam vulgo invidere ſalubre conſilium & monita humaniora, à *Pythagorica* virtute alienum meritò videatur. Et verò quæſtione capitali cui ſubjiciebantur, nulla opportunior occaſio illud ſymbolum explicandi occurrere poſſe videatur, ſi tale quidpiam continuiſſet. Κυρίας interim ἄρξας de Rerum præſertim Natura ἐν ἀποῤῥήτοις φυλάξειν ὑ γνωσιτῶν· ad quas vulgi captus tantùm obbrutuiſſe videatur, ut *Ariſtoteles* ἀκροαματικὰ ſua ἐκδεδομένα καὶ μὴ ἐκδεδομένα pronuntiare potuerit. Honeſtati autem ipſius naturæ tantiſper conſulendum videbatur, ne ſi gregi ſciolorum nuda proſtitueretur, illam impuræ animæ ſequius contaminarent. De *Pythagoricis* igitur *Clemens* Centonum quinto, Τοῖς κυχῶσιν οὐ θέλον ἀναιδῶς ἐκκεῖσθαι πάντα, οὐδὲ κοινὰ ποιεῖσθαι τὰ τῆς σοφίας ἀγαθὰ πᾶσι μηδ' ὅταν τὰς ψυχὰς καθαρμοῖσιν· ἢ γὰρ θέμις ὀρέγειν τοῖς ἀπαλοῖσι τὰ μετὰ τὴν πρώτων ἀγώνων ποειδύτα, οὐδὲ γὰρ βεβάλοις τὰ τῶν Ἐλευσινίων θεῶν μυστήρια διηγεῖσθαι καὶ ἑξῆς. *Noluerunt obviis quibuſque omnia inverecundè exponi, neque communicari ſapientiæ bona iis qui de animabus ſuis repurgandis ne in ſomniis quidem cogitaſſent: nec enim fas eſt vulgari cuique porrigere quæ tantis laboribus conſtant, nec profanis Dearum Eleuſiniarum myſteria enarrare.* Extat inter *Græcorum* Epiſtolas *Lyſidis* illa lectu digniſſima, qua *Hipparchum*, poſt ſcholæ *Pythagoricæ* diſperſionem publicè docentem, graviter violatæ fidei incuſat, inde hæc tranſtulit *Clemens*, & nos inde etiam correximus in locis. *Ægyptii* ergo prope ſimulachrum *Iſidis* (quâ rerum Naturam adumbrabant) *Harpocratem* ponere ſoliti, qui

labiis manu compressis silentium imperitaret (quod etiam *Augustinus* advertit, De Civitate Dei libro XVIII. cap. 5. tametsi ejus rei causam minimè genuinam adsignaverit.) De *Iside* ergò *Saïtica* inscriptio, Ἐγώ εἰμι πᾶν τὸ γεγονὸς, καὶ ὂν καὶ ἐσόμενον, ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΜΟΝ ΠΕΠΛΟΝ ΟΥΔΕΙΣ ΠΩ ΘΝΗΤΟΣ ΑΠΕΚΑΛΥΨΕΝ. *Iamblichus* farraginem minarum pertexens quibus ὑπερκοὶ inferiores quasdam Potestates adigere solebant, κρυπτὰ τῆ Ἴσιδι ἀνακαλύπτειν recensuit: in excerptis ex codice Cæsariano. Quasi istarum Potestatum interfit nihil istiusmodi palàm fieri. Et certè naturæ vi legitimè cognita, vili mox penderentur istorum dæmonum ementita miracula. Itidem *Græcæ* Δήμητρος & *Romanæ Cereris* (quæ φυσικῶς eædem cum *Iside*) sacra, quæ Rerum Naturæ mysteria continebant, tanto cum silentio percepta legimus. Nihil ergo mirum si *Pythagoras* utrique (& *Isidi* & *Cereri*) initiatus, (πάσας δὲ ἐμυήθη τὰς τε Ἑλληνικὰς καὶ βαρβαρικὰς τελετὰς) utpote cujus domum Metapontini Δήμητρος & ἱερὸν ἀνάλωσαν, quòd sacris rerum naturæ tam assiduè operaretur: nihil inquam mirum si in ejusmodi Taciturnitatem & didicerit & docuerit. In more enim positum fuit præceptoribus Orientalibus (quos *Pythagoras* imitatus est) à discipulis suis jurandum exigere *Fidei*, ne quid secus tradant suis; & *Taciturnitatis*, ne quid sirant emanare in vulgus. Hoc σιγὴν ἦγον τῶν Πυθαγορείων adpellat *Olympiodorus* in vita *Platonis* MS. penes virum Cl. atque omnium literarum consultissimum, D. *Mericum Casaubonum*. *Josephus* (De *Bello Judaïco* libro II. cap. 7. pag. 786.) De *Essenis*, quos *Pythagoras* præcipuè imitatus est, refert illos neminem ad convictum admisisse nisi prius perfanctè juraverit (inter cætera) μήτε κρύψειν τι τὰς αἱρεσιώτας, μήτε ἑτέρους αὐτῶν τι μηνύσειν, κἂν μέχρι θανάτου τις βιάζηται. *Neque aliquid de mysteriis consectantes celare, neque profanis eorum quippiam publicare, etiamsi intentata quispiam morte compellat*, ut *Rufinus* vertit. Pergit ibidem *Josephus*, πρὸς τούτοις ὄμνυσι μεταδώσειν μὲν μεταδοῦναι τῶν δογμάτων, ἑτέρους δὲ οὐκ αὐτὸς μεταλαβών. *Jurat insuper se nemini traditurum decreta, secùs quàm ipse acceperit.* Atque hunc morem in schola *Pythagoræ* obtinuisse docti norunt. Plerique autem *Pythagoram* ipsum nihil prorsus literis mandâsse volunt: & quæ sub illius nomine hodieque circumferuntur Carmina Aurea *Phocylidis* esse videntur: ex eo enim Πῆ παρέβλω —— &c. versiculum laudat *Nicaæ* archiepiscopus, *Eustratius*, in *Ethica Nicomachia*, pag. 1. Notum etiam est quàm diuturno silentio *Pythagoras* philosophiæ suæ candidatos præparare solitus sit: & saltem ex pertinace hujus sectæ taciturnitate adusque *Philolaï* tempora ἐκ τοῦ τὰ γνῶναι

γνῶναι Πυθαγόρειον δόγμα· ὅτῳ δὲ μόνος ἐξιώγνι τὰ διαβήτια τεῖα βιβλία ἃ Πλάτων ἐπίσηλεν ἑφθὸν μνῶν ἐωνηθῆναι· teſtibus *Laërtio* & *Jamblicho*. At enimverò *Plato* ſe muricibus *Sillographi* minimè objeciſſet tantas haſce impenſas prodigendo, niſi ſapientiam *Pythagoreorum* vel quantivis feciſſet: nec verò fuiſſet opus tam charâ redemptione, niſi per egregiam iſtius ſectæ Taciturnitatem ſtetiſſet. Nec *Pythagoras* tantùm ejusque præceptores myſtæ *Ægyptii*, verum & diſcipulus *Numa*, cultûs *Romani* inſtitutor, Sacerdotes *Faba eſum* vetavit. *Fabámque nec tangere nec nominare Diali Flamini licebat*, quod is τῷ Διὶ (Vitali Prælidi) famularetur: *Faba autem putabatur ad mortuos pertinere: nam & noctu Lemuralibus jaciebatur larvis & Parentalibus adhibebatur ſacrificiis*, ut *Varro* & *Feſtus* referunt: nec *Ovidius* omiſit in *Faſtis*, lib. v. §. *Hinc ubi* &c. Sic enim de celebrante *Lemuria*,

Cúmque manus purè fontanâ perluit unda
Vertitur, & nigras accipit ore Fabas;
Averſúsque jacit: ſed dum jacit, Hæc ego mitto,
His inquam redimo meque meósque Fabis.
Hæc novies dicit nec reſpicit; umbra putatur
Colligere, & nullo terga vidente ſequi.

Sed & Hebræos *Legumen*, *Ingentium cibum* vocare, conſtat ex *R. Eleaſaro* cap. xxxv. §. אמר ר׳ אליעזר Ubi hæc habes מאכל הערשים *legumen cibus luctus ac doloris eſt*, &c. Pergítque memorare, ut *Patres* in *Morte Hebelis*, in *Vivicomburio Haranis*, in *Morte Abrahami*, in *Captivitate*, *legumina comederunt*. Sed & apud *Danielem* Tres Pueri Captivi Aulicorum Principem *legumina* propterea fortè poſcebant. Ita enim vocem זרעים vertit vetus interpres *Latinus*, adſtipulantibus Syro atque Arabe. Atque hoc nomine *legumine* abſtinuiſſe Summum Judæorum Sacerdotem, cui inter *Ingentes* verſari nefas erat, credibile eſt. Atque inde fortaſsis ad Gentes tranſiit mos iſte *Silicernia legumine* (*fabaceo* præſertim) inſtituendi; à quo tamen eorum quoque (ut vidimus) *Summus Pontifex* abſtinebat, ne funeſtaretur. Obſervavimus autem priùs *Fabas* omnibus aliis ſacris, exceptis hiſce ἀγναθῶν, arceri: quod etiam *Artemidorus Oniricriticorum* lib. 1. cap. 70. adſerit; [κύαμος] πάσης τελεσῖης καὶ παλδὸς ἱερᾶς ἀπαλλάσσει· Φακὴ δὲ πάσας περαγορεύει· *Lens luctum præſagit*. Quod *lenti* hìc tribuit, *Fabis* etiam tribui debere certum eſt: quorum floribus πένθιμα γεάμματα inſcripta eſſe pridem ex veteribus

 meminimus

meminimus, & *Parentalibus* etiam adhibitas oſtendimus. Qui verò *Pythagoricam* de illis ἐχεμυθίαν animadverterit, quali ſilentio πίπλον Ἰσιδ& Ægyptii, Δήμητρ& Græci, *Mundum* Cereris Romani venerati ſint; ut ſit juxta Iſidem ſtatutus *Harpocrates*; ut Numa *Tacitam* ſive Muſam ſive Deam adoraverit: non dubitabit hæc omnia eodem eſſe fonte derivata, ac easdem ſilentii cauſas habuiſſe. *Pythagoram* quippe ab *Eſſenis* & Ægyptiis inſtitutum accepimus. Sed & Numam à *Pythagora* inſtitutum fuiſſe conſtans fama referente *Plutarcho*, (in Numa) increbuerat, ejuſque *Decreta* (ut & *Eſſenorum*) *Pythagoricis* παιδάπασιν ἀδελφὰ, qui comparationem inire velit, planè fatebitur. Fuit autem in more poſitum Ægyptiis, & ab illis, veteribus Græcis, velo parum nobilis argumenti præcipua philoſophiæ ſuæ obnubere (ὑπὸ περιβόλαιον φαυλοτέρας ὑποδοχῆς κρύπτειν τὰ ἐν φιλοσοφίᾳ σπουδαῖα·) Sæpe verò ſi perfracto cortice epopta fias non multum lætere repertis; theſaurus quippe carbones. Sed qui rationem inierit *Pythagoræ*, viri extra omnem ſapientiæ aleam poſiti (utpote qui in Arithmetica, Geometria, Aſtronomia, Muſica, Morum ac Naturæ ſcientia omnibus iſtius ævi palmam præripuerit; quíque in Theologia primus Græcorum nobile illud ſcitum de Animarum Immortalitate tradiderit, ut cætera præteream) opinetur neceſſe eſt momenti quidem maximi fuiſſe, quæ arcano hoc tradendi modo initiatis tantum ſuis permitteret. Et qui hoc unicum ſymbolum *De abſtinentia à Fabis*, ſuæ ac diſcipulorum vitæ diſpendio clam profanis ſervatum adverterit, deſinat magni alicujus myſterii rationem nobis invidere. Oſtendam enim *Hanc Fabarum prohibitionem ob ſimilitudinem quam habent cum Inferni portis, quòd ſelæ ſint genuum expertes*, totius philoſophiæ *Pythagoricæ* ſummam atque apicem fuiſſe: ne cui mirum ſit maluiſſe *Pythagoreos* capita potius ſua devovere, quàm committere ut tam grande arcanum in vulgus exiret.

Scivit ergò *Pythagoras* (ut & magnam partem *Cabalici* & Ægyptii) Divinum Opificem in erciſcunda univerſitatis familia ψυχὰς ἰσαρίθμους τοῖς ἄστροις, *animas ſtellis numero pares* ſingulis ſingulas inſeviſſe: ævum ergò omnes pridem animæ agebant ἐν τῷ ἀπλανεῖ, puro æthere veſcentes, utentésque αὐλοῖς καὶ καθαρσίοις καὶ ἀστρειδέσιν ὀργάνοις, καὶ συμπεριπολοῦσαι μετὰ τῶν θεῶν καὶ ζωηροικοῦσαι τὸ ὅλον κόσμον, ut loquitur *Proclus* libro v. in Timæum, pag. 326. Celſus ergò apud Origenem dixit animas cecidiſſe ἀπὸ τῶν ἁρμάτων τὸ ὑγρὸν· factum enim ut ὑγρᾷ πνὶ φυσικῇ καταπώμασι in ſequiorem naturam propenſæ *Lethæum* fluvium corruptibilis regionis ad ebrietatem uſque potantes, ſuíque mox oblitæ ac paſſæ

πλημμύρην

περορύσσειν, per Foramen Septentrionale, qua circulus lacteus ad Tropicum Cancri Signifero committitur, in orbem inferiorem delaberentur. R. *Eliasarus* in *Pirke*, cap. iii. ait, רוח פנת צפון ברא ולא נמרה לפי שאמר כל מי שיאמר שהוא אלוה יבא ויגמור את הפנה הזאת שהנתי ידוע הכל שהוא אלוה *Cardinem plagæ septentrionalis creavit* Sanctus Benedictus Ille (ἀπὸ κοινοῦ) *nec tamen consummavit eum. Dixit enim quicunque se Deum esse dixerit, eat & consummet istam plagam, quam imperfectam reliqui & scient omnes eum esse Deum.* Septentrio autem *Mali regio* habebatur Cabalicis. Sequitur enim apud R. *Eliesarum* ושם הוא מדור למזיקים ולוועות לרוחות ולשדים לברקים ולרעמים ומשם רעה יוצאה לעולם שנ׳ מצפון תפתח הרעה *Et illic est sedes nocivorum, & terribilium, spirituum immundorum, fulgurum & tonitruum, & illinc malum in mundum pervenit, uti dicitur, A Septentrione prorupit malum* Jerem. i. 14. Neque tantum Cabalicis sed & *Ægyptiis* & *Græcis* à quibus & Etruscis in Templo Augurali dispertiundo. Lacuna ergo hac Septentrionali opertè innuunt *Deum in rerum conditu possibilitatem mali præstare ac penitus excludere noluisse; quo Messiæ futuro daretur ansa Divinitatis suæ specimen edendi:* is enim lapsis per foramen Septentrionale animabus (id est, *mali olim possibilis admissione*) succurrens, ac labiles alioqui spiritus (ut Schola Christiana perhibet) confirmans, *lacunam hanc Septentrionalem complevit & penitus obturavit*; ut ænigma veterum Cabalicorum ad partes Christianas asseram. Mali itidem contagio *Pythagorici* animas à pristino statu dejectas existimantes, tantundem Aquilonari hoc descensu significatum ibant. Eo sensu à Cabalicis dictum צפון גדול מבוע הנשמות *Magnus Aquilæ scaturigo animarum.* Antrum etiam Nympharum quod *Homerus* in Corruptibilis hujusce Regionis symbolum planè effinxit, Januam Septentrionalem habet *animabus in humana corpora descendentibus*; Januam verò Australem *ad superos remeantibus.*

——— Δύω δέ τε θύραι εἰσὶν,
Αἱ μὲν πρὸς Βορέαο κατιβαταὶ ἀνθρώποισιν·
Αἱ δ' αὖ πρὸς νότον εἰσὶ θεώπρατοι, οὐδὲ κείνῃ
Ἄνδρες ἐσέρχονται, ἀλλ' ἀθανάτων ὁδός ἐστιν.

—— *Janua duplex:*
Hæc boream ſpectans homines demittit: at illa,
Reſpiciens auſtrum divinior, invia prorſus
Eſt homini, præbétque viam immortalibus unis.

Hæc *Homerus Ægypti* inſtitutus (ut *Clemens Alexandrinus*, *Heliodorus* & alii non pauci aſſerunt) ex eodem fonte ac ipſe *Pythagoras* hauſiſſe videatur. Quicunque autem corruptibilis iſtius vitæ curriculum honeſtè confecerit, πάλιν εἰς τὸν τῷ συννόμῳ πορεύσεις ὄικησιν ἄστρου βίον εὐδαίμονα ἔξει, *ad comparis ſtellæ contubernium* (ut eleganter *Chalcidius*) *denuò redit vita beata fruiturus:* Qui pravè, ſecunda generatione ſexum mutat, tertia hominem penitus exuens pro ſceleſtum indole bruteſcit. Animæ (inquit *Plato* pag. 81. in *Phædone*) ἐνδεῶσαι, ὥσπερ εἰκὸς, εἰς τὸ τοιοῦτον ἴοιεν ἄν ἔνθα, ὁποῖαι ἀπ' ἀν ἐκ μελετηκυίας τύχωσιν ἐν τῷ βίῳ. *Jechiel Mile* cap. de Timore citat. Doctiſſimo *Gaulmino* in Notis ad Vitam *Moſis* p. 327. יש שהוא דומה לארי
ויש לנחש ויש לחמור לכל הבריאה היא משחנה כפי
מעשיהם וכפי השערה ברה אשרי איש השולט ורובב
עליו במו שרוכב על. סוס או עד חמור ואוילו למי
שיצרו שולט עליו זה נקרא רשע גמור *Eſt qui Leoni, eſt qui ſerpenti & aſino ſimilis evadit, inque omnes ſecundum opera ſua mutatur beſtias. Beatus qui* (paſſionibus ſuis) *imperat, eásque velut equum ſeſſor domat, aut aſinum. Væ illi verò cujus germen malum* (id eſt fomes peccati) *prævalet, quoniam ille prorſus impius dicitur*, ut vertit *Gaulminus*. A malo autem ad pejus pronus lapſus eſt, quoad in ultimam vitæ ὑποσολὴν impingatur. Degenerari itaque poſſe exiſtimant hinc ad plantam uſque deterrimam, inde autem (ἀπολλαγέντος τῆ γενέσεως) reditum adusque Deos patere. Metas ergo hujuſce curriculi ἀποθέωσιν & ἀποκολοκύντωσιν fingas licet: Bonis propriæ virtutes veram; Magnis, Regibus, Imperatoribus & ejusmodi, popelli adſentatio ſaltem fictam ἀποθέωσιν conciliabat. (Imperatorum ἀποθέωσιν accuratiſſimè deſcripſit *Herodianus* ſub initium libri quarti.) Utcunque *Seneca*, *Claudium* Imperatorum inſulſiſſimum ἀποκολοκύντωσιν ſatyra perſtringere maluit; quaſi anima ejus in cucurbitam migrante. *Talmudici* de גלגול הנשמות aliquoties agunt. Item R. *Simeon* in *Sohar* loco mox producendo R. *Menaſſeh B. Iſrael* in *Niſmat Cajim Tranſmigrationis opinionem Abrahamo Patriarchæ* adſcribit. Et alii quos

quos tranſcribere longum foret. Fruſtra ergò eſt R. *Benjamin Tudelenſis* qui *Dogziin* populo *Sidoniis* finitimo ob hanc opinionem *Paganitatis* & *Atheiſmi* notam inurit, ſedulo interim ſuis cavens dicendo ואין ביניהם יהודי *at nulli inter eos Judæi.* conſule Itinerarii pag. 9. edit. *Briſgoienſis.* *Mayemonides* &. cum eo non pauci cenſent animas malorum, quæ corrigi non poſſunt, poſt varias viciſſitudines è rerum naturæ finibus ejici atque aboleri penitus in nihilum. *Cabalici* tribus minimùm corporibus alternis ſingulas conjungi animas ſtatuunt: ne commiſſorum peractæ coram ſupremo Judice, corpus ſuum minus ad virtutem idoneum contigiſſe cauſari poſſent. Hinc eandem animam viciſſim *Adamum*, *Davidem* & *Meſſiam* animare volunt; ſingulis literis nominis אדם totidem illas manſiones initiali conſignantibus. Hujus opinionis affinem ipſum *Origenem* faciunt, nempe εἰ μετενσωμάτωσιν, ἢ ὅτι ἡ τοῦ Σωτῆρος ψυχὴ ἡ τοῦ Ἀβὲλ ἦν, ut *Photius* perhibet cap. CXVII. Verùm iſtam μετενσωματώσεως opinionem per calumniam *Origeni* tributam eſſe planè liquet: libro enim IV. adverſus *Celſum* dicit, Ἀλλὰ καὶ τὰς πεπνυδότας τῶν πεὶ τὴν μετενσωμάτωσιν ἄνοιαν ἀπὸ λογῶν, τῶν κατιβιβαζόντων τὸν λογικὸν σύσιν, ὅτι ὠθεῖ ἐπὶ τὴν ἄλογον πᾶσαν, ὅτι δὲ καὶ ἐπὶ τὴν ἀφάντασον, θεραπεύομεν. *Quinetiam illis qui dementia Tranſcorporationis laborant, ex imbibito priſtinorum Medicorum decreto (deprimentium naturam rationalem nonnunquam in omne genus irrationalem, nonnunquam etiam in perceptionis expertem (i. e. vegetabilem) medemur.* Hunc locum delumbavit V. interpres, ſed & egregiè pervertit *Gelenius*, nec emendavit recognitor *Cantabrigienſis.* Iſtam opinionem hic ἄνοιαν. & libro V. μῦθον vocat. Et ne quis illum, utcunque abnuentem Tranſcorporationem in Bruta & Vegetabilia, etiamnum ſuſpicetur intra orbem rationalem ſtatuere poſſe; legat III. Homiliam in *Matthæum*: ubi in illa, *Helias venit*, &c. inquit, *Helias jam venit, non Anima Heliæ eſt intelligenda, ut ne incidamus in dogma Tranſcorporationis, quod alienum eſt ab Eccleſiaſtica veritate.* pag. 11. Tom. ii. edit. *Lugdun.* 1536. R. *Simeon* in *Sohar* (initio paginæ centeſimæ quinquageſimæ, editionis *Cremonenſis*) aſſerit *Animam Hebelis primo tranſmigrâſſe in Seth, ſecundo in Shem, tertio in Moſen*, id ſibi volunt iſta משה והא שת ואיהו שם ואיהו חבל hoc dicit fretus verbis *Jobi* cap. xxx. v. 19. *Omnia hæc operatur Deus Bis Terve cum homine.* Verùm in vice Terna ſiſti Tranſmigrationem ſtatuit, nec ad quaternam pertingere poſſe

posse, quod dicat *Amos*, cap. 1. v. 3. ועל ארבעה לא שיבנו *& super quatuor non faciam reverti eum*, quæ verba ille futiliter exponit לא אשיבנו בגלגולא יתיר *non faciam reverti in transmigrationem denuo*, &c. De Terna transmigratione etiam *Pindarus*, in *Olympicis*, *Ode* ii. inquit,

Ὅσοι δ' ἐτόλμασαν ΕΣ ΤΡΙΣ
Ἀναπέρωθι μίσθανλες,
Ἀπὸ πάμπαν ἀδίκων ἔχειν
Ψυχὰν, τέλαν Διὸς
Ὁδὸν, παρὰ Κρόνου πύργοιν.

Summam nempe felicitatem illorum prædicat qui Ter per metensomatosin probati sese à vitiis immunes usque præstiterunt. De *Cabalicorum* sententia de Transmigratione consule *Menasseh. B. Israel* in Conciliatore quæst. XLIII. præsertim verò legas tria ultima capp. libri De Animæ immortalitate. *Abu Ali* libro *Almahad* statuens dari التناسخ *transmigrationem animarum*, hominum in bruta, & vice versa, totam rem in Allegoriam vertit, quo pacto *Philo* lib. De Legibus specialibus pag. 792. ἐπειδὴν πᾶς ὁ ἐμπαθὴς λογισμὸς (τὸ κρίσιον μέρος ψυχῆς) μεταβέβηκεν εἰς θηρίου φύσιν, κἂν ἔπ μίνωσιν οἱ τὰ σώματ& χαρακτῆρες ἀνθρωπόμορφοι. Sed Philosophi *Judaici*, *Persæ*, *Indi*, *Arabes*, *Ægyptii*, *Pythagorici*, *Academici* crassioris opinionis affines videntur: ut nostris in *Plutarchi* libros de *Iside* & *Osiride* fusiùs ostendetur. Quid etiam hac de re *Pythagoras* atque *Origenes*, in libro nostro de illorum vitis & decretorum παραλληλισμῷ, & quo freti reverâ senserint, accuratiùs demonstrabitur: hæc utcunque hoc in loco sat erunt. Cùm autem ᾅδης (*localiter*) *sit regio naturæ corruptibilis*, hinc *Pythagoricis* animæ cœleste solum vertentes atque ἴασι εἰς γένεσιν, dicuntur etiam κατελθεῖν εἰς ᾅδου. Itidem sentire *Abu Ali* ex locis alibi producendis liquebit. Sed & ab *Arabe* aliquo, opinor, edoctus *Paracelsus* dixit *In inferno esse, in transibili degere morarique*, lib. de Præsagiis. Cl. *Pocockius* citat R. *Tanchum* ad 1 *Sam.* cap. XXV. v. 29. dicentem *De improbis Perpetua vicissitudine* تلعب فيها امواج الطبيعة *ludere illos fluctus naturæ*. De iisdem Carminum Aureorum auctor.

—— οἷα κυλίνδροις
Ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλα φέρονται ἀπείρονα πήματ' ἔχοντες.

Pythagorici autem tunc *mori animam* ferunt, cum vitam illam vitalem quâ in cœlo fruebatur deſerit atque amittit, voluptatis corporeæ illecebris ineſcata: ac tunc deſcendere eam in regionem hanc corruptibilem atque infimam; hinc Diis Inferis melle, voluptatis iſtius indice litatum: mortem verò Animalis, Animæ purgatæ vitam ſciſcunt; hinc Superis fuſo ad mortem uſque ſanguine litatum. (Nec poterit mirum videri iis, qui obſervârunt quantus πλειστῶν inſtitutor *Pythagoras* extiterit, ſi illæ *Pythagoriſmi* odorem præferant.) Opinabantur enim Bonorum animas ὁπόταν ἀνέλθωσι τὸ σῶμα δεσμῶν, ὅσον δὴ μακρᾶς δουλείας ἀπαλλαγέντες, τότε χαίρειν καὶ μετεώρους φέρεσθαι, i. e. *Quando quidem ex vinculis carneis redierint, quaſi à diuturna ſervitute liberas, tum geſtire præ gaudio atque ſublimes ferri.* Miſeruma verò habebant, Animas, Materiæ legibus obnoxias, duram ſortem perpetuæ reciprocationis in hoc orbe experiri: dandámque imprimis eſſe operam ut quàm expeditè hinc ad priſtinam in cœlo patriam emergamus. Hoc oraculum jubet apud *Syneſium*,

Μηδὲ κάτω νεύσῃς εἰς ἃ μελανευχέα κόσμον,
Ὧι βυθὸς αἰὲν ἄπεστι καὶ ἰσχεωπός τι καὶ ᾄδης.

conſulendus de his *Porphyrii* luculentiſſimus libellus in *Nympharum antrum*. *Ægyptium* verò morem ſenſibilis inſtrumenti adminiculo innuendi ſublimia quæque Mentis tantummodo ſagacitate pernoſcenda attigimus priùs; eaque de re veteres abundè fidem faciunt, & totus ille *Ori* liber ἱερογλυφικῶν diſertè clamat. Sed & *Pythagoræ* ſymbola *Ægyptium* iſtum morem planè redolent. Is enim κυάμους ἐλάμβανεν εἰς σύμβολον τοῦ κατ' ἀθεσίαν γενέσεως καὶ ἀκαμπῆ, διὰ τὸ μόνον κεῖσθαι τῶν σπερματικῶν δι' ὅλου τετρῆσθαι, μὴ ἐγκοπτόμενον ταῖς μεταξὺ τῶν γονάτων ἁρμοζούσαις. *Fabas optavit in teſſeram generationis rectà tendentis ac nunquam reflexæ: propterea quòd ferè ſola Faba ex plantis ſemini conferentibus* (ita vertò σπερματικῶν) *ſcapo penitus perforato ſit, nec ullibi articulorum interpoſitis obturationibus impedito.* Doctiſſimus *Holſtenius* τῶν σπερματικῶν *quæ ſeruntur*, vertendo, rationem hujuſce ſymboli valde delumbavit. Cùm enim penes ſemen ſit omnis generatio, Generationem Continuam ac Perpetuam innuere volens *Pythagoras* Plantam Sper-

 maticam

maticam, id est, semini apprimè conferentem elegit, cujus scapi cavitas nullo prorsus geniculo, quasi obice, obturaretur: satis id opinor scitè; neque enim in rerum natura quicquam aptius occurrebat. Atque in eo *Portæ Inferni* similis est *Faba*, διὰ τὸ ἀγόνατον εἶναι, *quod genuum expers sit*, ut loquitur *Aristoteles*: vel διὰ τὸ δι' ὅλου τετρῆσθαι, καὶ μὴ ἐγκόπτεσθαι ταῖς μεταξὺ τῶν γονάτων ἐμφράξεσιν, id est, *propterea quod penitus perforetur, nec articulorum sive geniculorum obicibus intercipiatur*: perinde ac *porta inferni nunquam oppessulata animabus εἰς γένεσιν καθόδους in generationem descendentibus perpetuò patet. Pythagoras* ergo *Fabas vetando, cavit à generatione continua ac perpetua*; insinuans suis, satiùs fuisse pollutum corruptibilis hujusce regionis hospitium nunquam intrâsse, sed quando id integrum jam non fuerit, saltem ut admissi quàm primùm *generationem sistant*, atque ad superiora redire nitantur. *Synesius* istius Philosophiæ egregius alumnus eò sæpe alludit. Hymno III. ad Deum hæc habet,

Θές νισόν με πάτερ	*Colloca me, pater,*
Φωτὸς ἐν ἀλκῇ	*Lucis in vi*
Ζωηφόρε,	*Salutaris,*
Ἵνα χεῖρα φύσις	*Quo manum natura*
Οὐκ ὄπασε λέλει	*Non injicit*
Ὅθεν οὐκέτι γᾶ,	*Unde non amplius terra,*
Οὐ μοιρσία	*Non fatale*
Κλῶσις ἀνάγκας	*Stamen necessitatis*
Παλίνορσον ἄγει,	*Denuò reducit,*
Λιπέτω, φυγέτω	*Linquat, fugiat*
Δολερὴ γένεσις	*Dolosa natura*
Θεράποντα τὸν	*Famulum tuum.*

(Infinita sunt quæ peccat *Petavius* in hoc auctore vertendo: præsertim in Hymnis.) Atque ita singularum in hoc symbolo vocum rationem reddidisse videmur. Sed & *Porphyrium* esse secutos nemo sanè mirabitur, qui ista perpenderit: neque enim horum, qui ad manus nostras pervenerunt, *Porphyrio* quisquam ad hæc intelligenda meliore occasione usus, aut majorem industriam adhibuisse videatur. Cùm verò viderem hoc symbolum ad vita functos (sensu *Pythagorico*) spectare; atque mentione τῶν πυλῶν ᾅδου huc ab ipso *Grotio* referri; eodem & hasce qualescunque vindicias adtexui. Siquis verò ut alieno ista

iſta in loco, ᾧ περιτύχῳ τῶν Νοντ& dicta culpaverit, in te hæc cudetur *Faba*, qui ita voluiſti.

שאול *Sheol, pro loco vita functorum communi* acceptum *Hebræi* in Duas ſolent Regiones diſpeſcere; *Paradiſum* nempe & *Gehennam*. Utramque harum regionum in ſeptem manſiones ſubdividunt; quibus diſtinctos gradus, hinc felicitatis illinc miſeriæ, adſtipulante quadantenus ſacra pagina, ſignificatum eunt. Sex ſuperiores *Gehennæ* regiones גיהנם עליון *Gehennam ſuperiorem* conſtituunt, unde animas purgatas redire volunt: Septima autem eſt imum illud *tullianum*, unde reverti non datur. Tam autem *Paradiſum* quàm *Gehennam* in *Sheol* contineri certum eſt; quemadmodnm *Græcorum* ἅιδης & *Elyſium* & *Tartara* continuit. *Medraſh Tillim Solomonis* illud *De binis ſanguiſugæ filiabus* (quod, *Hieronymum* ſecuti, de *Luxuria* & *Philargyria* ferè exponunt) ſic interpretatur; *Mater* (inquit) *harum filiarum pertinaciter dicentium cedo, cedo, eſt ipſa Sheol* (nomen ſortita à petacite) *ejuſque filiæ ſunt Gehenna & Paradiſus.* Ἐν ᾅδῃ συνέχονται ψυχαὶ δικαίων τε καὶ ἀδίκων, inquit auctor operis *Joſepho* adſcripti, quod edidit *D. Hæſchelius* in Notis ad *Photium* pag. 9. Et quo ſenſu *Sheol* & ἅιδης in *ſubterraneis* eſſe dicantur, itidem ὑπὸ χθονὸς δικαιώσεις τε καὶ τιμὰς ὅις ἀρετῆς ἢ κακίας ὀπτήσδοπε ἐν βίῳ γάρνεν, ex *Phariſæorum* ſententia ſtatuit *Joſephus*, Originum libro XVIII. cap. II. Hinc & ipſe *Samuel*, è Beatorum loco arceſſitus, dicitur *adſcendiſſe è terra.* Pythia enim *Sauli* quærenti quid vidit, reſpondit אלהים ראיתי עלים מן הארץ *divum vidi adſcendentem è terra*, ut Eruditiſſimus *Caſtellio* & *Pagninus* verterunt. Arias autem *Montanus Pagnini* verſionem pervertens, quòd ſolens facit, אלהים *Deos*, plurium numero, hic interpretari maluit: ſed reclamant continenter ſubjuncta verba in ſingulari, *quæ forma ejus?* & unici ſubinde viri pallio (*Sacerdotali* ut inquit *Joſephus*) amicti, deſcriptio. *R. D. Kimchius Elohim* hic exponit אדם נרול *virum auguſtum*, optimè. Væcordiam iſtam ἀποσῶμαι ut putarim Beatorum animas penes malos ſpiritus eorúmque miniſtros eſſe: atenimverò Magis non ſemper is quem invocabant, ſed ἀνήθεν aliquis obrepens, ingeſsit ſeſe, ut memorat *Arnobius*, lib. 4. quid ergo ſi ſagæ *Endorenſi* familiarem Obum, quicum conſueverat, expectanti, Deus ipſe reverà ex inopinato *Samuelem* ſtiterit? atque hæc fuerit cauſa oborti mox pavoris, quo muliercula inhorruiſſe dicitur. Mihi certè *Samuelem* minimè perſonatum fuiſſe perſuadet *Sirachides*. Cap. XLVI. v. 20. Ubi de *Samuele* ſic, Καὶ μετὰ τὸ κοιμῆσαι αὐτὸν προεφήτευσεν, καὶ ἀπέδειξε τῷ βασιλεῖ τέλος τελευτῆς αὐτοῦ, καὶ ἀνεβόησεν ἐκ γῆς τῇ φωνῇ αὐτοῦ

ἐν προφητείᾳ ἐξαλεῖψαι ἀνομίαν λαοῦ. *Sirachus* qui hæc *Hebraicè* ſcripſerat, tam prope abfuit à Synagogæ magnæ ævo, ut ex ejus, ipſorúmque adeo Prophetarum ſententia locutus videatur. R. *Nathan* apud R. *Eliezarum* cap. 33. inquit, כל הנביאים נתנבאו בחייהם ושמואל נתנבא בחייו ואחר מותו *Omnes prophetæ vaticinati ſunt dum in vivis eſſent: ſed Samuel & in vivis & poſt mortem ſuam.* *Joſepho* ſaga hæc *Samuelem* καλεῖν ἐξ ᾅδου dicitur. Chriſtus ergò in Paradiſo fuit & eâdem operâ ἐν ᾅδῃ. Nodum itaque in ſcirpo quæſivit *Auguſtinus*, poterâtque labori peperciſſe quem ei quæſtioni in Epiſtola ad *Dardanum* & aliquoties alibi inſumit. (vid. *Auguſtin.* Epiſt. LVII. tom. II. De *Geneſi* ad literam lib. XII. cap. 34. Contra *Felicianum Arianum* c. 15. & alibi.) Cúmque in Symbolo Credamus in Chriſtum κατελθόντα εἰς ᾅδην, fruſtra fuerunt qui eum in Tartara vi tantùm iſtius vocis deſcendiſſe crediderunt. Iſta enim aſſertio aliis potiùs S. Scripturæ dictis ac Traditione Eccleſiaſtica niti debet. *Diodorus Siculus* τὰς μὲν τῶν ἀσεβῶν τιμωρίας, τὰς δὲ τῶν εὐσεβῶν κρίσεις ἐν ᾅδῃ collocat. In *Orci* trivio ſedere Judices memorat *Plato* in *Gorgia*, à quibus ἐξῆς φέρεσθον τὼ ὁδὼ· ἡ μὲν εἰς μακάρων νῆσους, ἡ δ' εἰς Τάρταρον. *Deinceps duæ viæ tendunt, hæc ad Beatorum Inſulas, illa ad Tartarum.* *Rabban Jochanan Ben Saccai* moribundus dixit אלא שיש לפני שני דרכים אחת של גן ערן ואחת של גיהנם *Enimverò ob oculos bivium habeo; hâc ad Paradiſum, illac ad Gehennam itur.* In *Gemara Beracboth*, fol. XXVIII. p. 2. *Diphilus Comicus* apud *Clementem Centenum* quinto,

Ἔστιν δίκης ὀφθαλμὸς, ὃς τὰ πάνθ' ὁρᾷ·
Καὶ δὴ καθ' ᾅδου δύο τρίβους νομίζομεν,
Μίαν δικαίων, θατέραν ἀσεβῶν ὅταν,
Ὁδόν. ——

Pro ὁδὸν vulgò ὄρον perperam legitur. *Virgilius* dixit,

Hic locus eſt partes ubi ſe via findit in ambas,
Dextera, quæ Ditis magni ſub mœnia tendit;
Hac iter Elyſium nobis: ſed Læva malorum
Exercet pœnas, & ad impia Tartara mittit.

Alibi etiam *Tartara*, in *rupe Siniſtra* fundat. *Er Pamphylus* apud *Platonem*

tonem Reipublicæ X. ait Infernos Judices τὸς δικαίως καλδ'ζν πορδ'ιδζ πὼ εἰς δξιάν τι κ) ἄνω διὰ τῦ ἱερνῦ. —— Τὸς δ' ἀδίκως πὼ εἰς ἀειτερέν τε κ) κάτω. Ipſe Chriſtus pro tribunali σήσ τὰ μὲν πρόβατα ὁν δξιῶν αὐτῦ, τὰ δ' ἐρίφια ἐξ ἐυωνύμων. *Matthæi* XXV. v. 33. *Drithelmus Saxo* apud Bedam *Tartarei ſupplicii locum à Siniſtris eſſe advertit.* Ne autem animæ non rectam Bivii partem carperent; utrique coloniæ, tam Bonarum quam Malarum, deducendæ ductores ſtatuunt. Has nempe in cuſtodiam agunt Angeli Maligni, quorum princeps Tartareus commentarienſis Beelzebul; quem Apocrypha *Enochi* Σεμιαζᾶν, ἄρχοντα ἀγγέλων ἁμαρτησάντων vocant. Talmud tractatu *Gittin* אשמדאי *Aſmodæum:* quam vocem *Perſicæ* origini adſeruit Eruditiſſimus Gravius in Annotationibus (pag. 58.) in *Perſicam* Evangeliorum verſionem. *Samael* multo frequentiùs dicitur in ſcriptis Rabbinicis: quod nomen eundem dæmonem ac *Aſmodæus* ſignificare teſtatur *Elias.* Is Gehennæ Princeps dicitur in *Gemara* Sanhedrin folio 52. pag. 1. חרג עליהן שר של נהינם שניו *Frenduit in illos Gehennæ princeps dentibus ſuis.* *Marcello*, libro de Medicamentis cap. xv, in Magico amuleto Τσάναδ☉ vel Τυσάναδ☉ dicitur; verba ſunt,

Εἶδον τειμιρῆ χρύσιον Τσάναδον,
Καὶ παρλαρῦχον Τυσάναδον,
Σῶσόν με σίμνε νερτέρων ὑπέρλατε.

Luderet operam qui iſtorum nominum Etymologiam venaretur: μαγέαν enim λόγως ἔχειν σφόδρα ὀλίγως γινωσκομένως dudum advertit *Origenes* libro primo adverſus Celſum. Regioni autem Gehennæ כיתות של מלאכים חבלה *cœtus angelorum carnificum* five *tortorum* tribuit liber *Jeſod Shirim.* Teſtibus autem S. literis oppidò plurimi ſunt Imperatori Maligno ὑπαδ'θωνες, quos φοβερὰς δωνάμεις appellat S. *Chryſoſtomus* oratione ſecunda de *Lazaro.* Τιμωρὸς δαίμονας *Syneſius.* Illorum nomina mallem à Rabbinis diſcas. *Græcis* etiam animæ in Tartarum trahuntur lictoribus Furiis ad Diras tortrices, quæ Angelis malis *Hebræorum* reſpondent. Meritò enim reprehenſus eſt *Herodis* Infanticidæ auctor à *Balſacis* & *Salmaſio* quod in *Judaicam* Tragœdiam Furias de dramate Palliato admiſerit. De Furiis & Diris ultricibus *Gobryas Magus* in *Axiocho*, Ὅσοις τὸ ζῆν διὰ κακοργημάτων ἐλάθη, ἄγουσι παρὰ Ἐρινύων ἐπὶ Ἔρεβ☉ κ) Χά☉ διὰ

Ταρτάρε· ἔνθα χώρ☉ ἀσεβῶν, καὶ Δαναΐδων ὑδρεῖαι ἀπλῆς, καὶ Ταντάλε λίθ☉, καὶ Τιτυοῦ σπλάγχνα, καὶ Σισύφε πέτρ☉ ἀνήνυτ☉, ἃ τὰ τέρματα αὖθις ἄρχεται πόνων. ἔνθα θηρσὶ σκιλιχμώμενοι, καὶ λαμπάσιν ὀπτώμενοι πυρόμενοι Ποινῶν, καὶ πᾶς αἰκίαν αἰκιζόμενοι ἀϊδίοις τιμωρίας τρύχονται. *Qui vitam in malè agendo transegerunt, aguntur à Furiis ad Erebum & Chaos per Tartarum: ubi impiorum locus & Danaïdum hydriæ perfluentes, & Tantali sitis, & Tityi viscera, & Sisyphi irritò volutus lapis, qui à fine initium iterandi laboris sumit: illic à feris appetuntur, & Dirarum lampadibus perpetuò adurruntur, omnimodisque plagis cruciati æternis supplicijs torquentur. Græci* etiam animarum tortores Genios πλῆγας vocant, etiam ἀλάστορας & παλαμναίους, ὡς ἀλήστων πώς καὶ παλαιῶν μιασμάτων ποιναῖς ἐπεξιόντας. ut habet *Plutarchus* libro de Oraculorum defectu. Isti sunt ἄνδρες ἄχθοι καὶ διάπυροι ἰδεῖν in *Eris* apologo apud Philosophum. Δαίμονες ὡς Ἀσιόπης ζοφώδης dicuntur apud *Cyrillum* libro de exitu animæ.

Pias autem Mentes *Michael*, Geniique φροπομπεῖ sub ejus signis merentes deducunt. *Reshith Chokma* cap. 3. מיכאל שהוא הכהן העליון המקריב נשמות של צדיקים *Michael, qui est summus sacerdos, offert animas justorum.* Angelos in consummatione seculi ultimæ istius messis θερισὰς constituit Christus. *Enochum* adsumpsit עזא״ל *Angelus* si standum interpreti *Samaritano.* In cœlum adscendentibus sanctorum animabus ἀγγέλους θρευέρους statuit S. *Chrysostomus. Lazarus* sublatus est in cœlum ὑπ' ἀγγέλων *Lucæ* XVI. v. 22. *Eliæ* πυρίνῳ ἅρματι Angelos jugales addit *Euthymius Zygabenus*: Οἱ καὶ τὸν Ἠλίαν ἅρπυιαι ἵπποι ὑ φύσιν ἔχον ἵππων, ἀλλὰ χῆμα μόνον, ἄγγελοι θεῦ τυγχάνοντες. Targum in *Cantici* caput IIII. v. 12. Justorum animas in Paradisum admitti refert, idque על יד מלאכיא *Angelorum adminiculo.*

Talmud tractatu Rosh Hashannah *Capite primo fol.* 16. *pag.* 2.

שלוש כתות הן ליום הדין אחת של צדיקים גמורין ואחת של רשעים גמורין ואחת של בינוניים צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיי עולם רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לניהנם שנאמר ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם בינוניים יורדין לניהנם ומצפפ צפין ועולין שנאמר והבאתי את השלישית באש וצרפתי כצרוף את הכסף ובחנתים כבחון את

את הוחב הוא יקרא בשמי ואני אענא אותו ועליהם
אמרה חנה ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל בירת
הלל אומרים ורב חסד מטה כלפי חסר ועליהם אמר
דוד אהבתי כי ישמע ה את קולי ועליהם אמר דוד כל
הפרשה כולה דלותי ולי יהושיע פושעי ישראל בגופן
ופושעי אומות העולם בגופן יורדין לגיהנם ונידונין בה
שנים עשר חדש לאחר שנים עשר חדש גופן כלה
ונשמתן נשרפת ורוח מפזרתן תחת כפות רגלי צדיקים
שנאמר ועסותם רשעים כי יהיה אפר תחת כפות רגליכם
אבל המינין והמסורות והאפיקורסין שכפרו בתורה ושכפרו
בתחיית המתים ושפירשו מדרכיצבור ונשתנו חיתית בארץ
חיים ושחטאו והחטיאו את הרבים כגון ירבעם בן נבט
וחביריו יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות שנאמר וגו

En Tres cœtus ad diem Judicii, Unus penitus justorum, & unus penitus impiorum & unus mediocrium. Penitus justi conscribentur & obsignabuntur continò ad vitam æternam; Penitus impii conscribentur & obsignabuntur continuo ad Gehennam, sicut dicitur (*Danielis* cap. XII. v. 2) Multi è dormientibus in terræ pulvere expergiscentur; hi ad vitam æternam & illi ad opprobia & ad contemptum æternum. *Mediocres descendent in Gehennam, & plorant & adscendunt, sicut dicitur* (*Zechariæ* XIII. v. 9.) Et trajiciam tertiam partem per ignem, & repurgabo illos perinde ac argentum repurgatur, & probabo illos perinde ac aurum probatur: Ipse invocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. *De iisdem dicit* Hannah, (1 *Samuelis* cap. II. v. 6) *Dominus occidit & vivificat, ad inferos deducit atque inde sublevat.* Hilleliani *dicunt*, Et Dominus misericordiæ inclinat ad misericordiam. *Deque iisdem* David *dicit*, (*Psalmo* CXV. v. 1.) Amo Dominum quoniam exaudiet vocem meam. *Deque iisdem* David *passim dicit Attennatus sum & me servavit. Prævaricatores* Israelis *cum corporibus suis, & prævaricatores Gentium cum corporibus suis descendunt in Gehennam, ibidémque plectuntur duodecim menses, post verò duodecim menses corpora eorum consumuntur, & animæ eorum comburuntur & ventus dispergit eas sub plantis pedum justorum. Sicut*

dicitur

icitur (*Malachiæ* cap. III. v. 21.) Proculcabitis impios, quia pulvis erunt ſub plantis pedum veſtrorum. *At enim verò hæretici, & proditores, & Epicurei qui legem negant, & reſurrectionem mortuorum etiam negant, & qui ſeſe ab inſtitutis eccleſiæ ſeparant, quique terrorem ſuum incutiunt in terra viventium, quique peccant ipſi, & aliis quam plurimis peccandi auctores exiſtunt, inſtar* Jeroboami *filii* Nebat, *eique ſimilium, deſcendunt in Gehennam, ibidémque plectuntur in ſecula ſeculorum. Sicut dicitur* (in ultimis verbis *Eſaiæ*) Et egreſſi intuebuntur cadavera hominum qui in me peccaverunt, quod vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt nauſeæ omni carni. Hæc verba *Eſaiæ* etiam Chriſtus (*Marci.* ix. v. 44.) ad probandum Gehennalis ſupplicii perpetuitatem uſurpat. Quod verò ad ſcripturæ loca quibus egreſſum ex Gehenna poſt duodecimeſtrem luſtrationem ſtabilitum eunt, non multis hoc in loco probare annitar fruſtra eſſe *Judæos*, atque à genuino ſenſu ſcripturarum delirare nimium quantum. Utcunque plurimas Traditiones Talmudicas, atque hanc ipſam, imbibiſſe *Platonem* certum eſt (quamvis enim *Talmudem* ſeriùs ſcriptam non ignorem; traditiones tamen illas multo ſuiſſe antiquiores alibi planè oſtendam) In *Phædone* enim ſiſtendos pro Tribunalibus Infernis itidem diſtinguit; diſertè illic vocantur, οἱ καλῶς καὶ ὁσίως καὶ δικαίως βιώσαντες, καὶ οἱ μὴ, καὶ οἱ μέσως βεβιωκότες, *Qui honeſtè, & ſanctè & juſtè vixerunt, & qui non, & qui mediocriter.* Juxta verò triplicem hunc ſtatum etiam Sheol *Hebræi* & Haden *Græci* triſariam partiuntur. *Hebræi* nempe in Paradiſum, Gehennam ſuperiorem & Gehennam Inferiorem. Piorum autem ſuorum animas abſque ulla luſtratione aut mora in Gehenna Superiore εἰς ἀναψυχὴν χώρον, rectà ſeſe in Beatam illam regionem recipere volunt, quam, facta Tranſlatione ab illo in quo poſitus eſt primus homo, גן ערן *hortum Edenis* & פרדס *paradiſum* vocant. At ne quis vivus Paradiſum ingrediatur obſtare aiunt מלאך החבלת ſive מלאך המות *Angelum excidii* vel *mortis*, quem nomine proprio דומה *Aſaraielem* vocant: iſtius tamen *Dumah* Rabbini, Arabes اصرائيل Angeli excubias eluſit R. *Jehoſhua*, vivusque Paradiſum cum ſeptem ſuis מחצות *conclavibus* perluſtravit & ſubinde deſcripſit. Sed & decemviros eò vivos penetrâſſe memorant *Rabbini* quidam. *R. D. Kimchius* in 2 *Reg.* cap. II v. 1. ex *Talmude* Tractatu *Chagiga* fol. 14. p. 2. ארבעה נכנסו לפרדס *Quatuor ingreſſi ſunt in paradiſum*; ubi *Toſephoth* è regione ait, ולא עלו לעלה

לעלה ממש אלא היה נראה להם כמו שעלו *Non quod reipſa adſcenderint, ſed viſum eſt illis perinde ac ſi adſcendiſſent.* Et eam rem ipſe *Abarbinel* pariter ἀλληγορεῖ. Hunc ſummæ felicitatis ſtatum etiam *Talmudicis* frequenter (in *Beracoth* fol. 14. p. 2. verbis ultimis, & alibi) מלכות אלהית & מלכות השמים *regnum cœlorum* & *regnum Dei* dici liquet. *Druſius* autem, cui *Grotius* in *Hebraicis* nimiùm libenter ſubſcribit, ipſe in ſignificatione vocis Paradiſi hallucinatus, *Grotium* quoque ſibi obnoxium ſefellit. Quippe vox פרדס *pardes*, Hebraïcæ originis (vel *Perſicæ* ut *Xenophon* & *Pollux* malunt) Ter tantùm, in Veteris inſtrumenti *Hagiographis*, occurrit, (*Nehemiæ* nempe ii. v. 8. *Eccleſiaſtæ* ii. v. 5. Et *Cantici* iv. v. 13.) idque ſemper pro *horto*, ſenſu nempe literali ac proprio. De qua etiam ſignificatione locos *Miſnæ* & *Gemaræ* aliquot producit *Baal Aruch.* Ter item in Novo Inſtrumento occurrit vox παράδεισος, (*Lucæ* xxiii, v. 43. ii. ad *Corinthios* cap. xii. v. 4. & *Apocalypſeos* capite ii. veeſ. 7.) ubi ſenſu ſemper tralatitio ac myſtico pro *cœlo* ſumitur. Sed & גן ערן *Hortus Edenis* (cui Paradiſi nomen à LXX Senioribus unicè adhæſit) in ſacra ubique pagina literaliter, pro terreſtri horto in quem primum hominem introduxit Deus, uſurpari ſolet. In ſcriptis autem *Rabbinicis* pro cœlo ponitur, quandocunque aliâs accipitur. Nimirum Hortus, ille præſertim quem Deus in *Edene* ſevit, utpote ſenſibilium amœniſſimum, ad ſummam illam cœleſtem & ſpiritualem planè amœnitatem ſignificandam ceſſit. Terreſtris ille Paradiſus, *Inferior*; Cæleſtis *Superior* à Rabbinis dicitur. Nota Cabalicorum ſententia, כל הדברים שיש למטה יש למעלה דוגמתן יש למטה גן עדן ויש למעלה גן ערן *Omnium rerum quæ infra ſunt, exemplar ſupra eſt: eſt itaque paradiſus inferior, eſt & paradiſus ſuperior.* Cúmque (*Geneſeos* ii. verſu 8.) Adamus *in paradiſum introductus*, ſubinde (verſu 15.) *denuò introduci* feratur; ſacros, ſi qui ſunt, furſures gratis incernere amantes *Rabbini*, *duplici hac introductione*, *duplicem paradiſum* clanculum innui volunt. Cabalicis Tiphereth *eſt Adam archetypus in paradiſo ſuperiore: quem nos Chriſtum in cœlo dicimus.* Paradiſus iſte Inferior etiam גן עדן התחתון *Paradiſus corporalis* dicitur *Joſepho Ebn Jachijæ* in *Peruſio* in *Danielis* cap. viii. v. 14. Res Lachis, in Perek Chelek *Diſtinguit Paradiſum, in quo poſitus erat Adamus; ab illo quem juſti perfecti conſequentur: Adami enim Paradiſus adſpectabilis erat, atqui de illo*

juſtorum dicitur, *Oculus non vidit*, &c. Mayemonides utriuſque *Talmudis* peritiſſimus ex veterum ſententia ſic Paradiſum Inferiorem deſcribit (in cap. x. tractatus *Sanhedrin.*)

انما هي جن وعدن وانه
موضع يوكل فيه ويشرب دون شقا جسم دون
تعب وان يكون فيه بيوت من احجار عليه
ومنابر حرير وانهار تجري من خمر وادهان
* طيبة وكثير من هذا النوع *Quidam utique exiſtimant Beatitudinem eſſe*

Hortum Edenis; *eum autem, eſſe locum in quo ſine ulla corporis moleſtia aut labore edatur, & bibatur, in quo domus ſunt è lapidibus preciosis, & lecti holoſerici, fluvii vino & unguentis odoratis fluentes, cum multis ejuſmodi aliis.* Subinde autem memorat, eſſe qui futuram Beatitudinem *De diebus Meſsiæ*; Alios, qui *De reſurrectione mortuorum*; Alios autem eſſe, qui *De largo proventu atque amœnitate terreſtri, &c.* intelligant.

At inquit وطايفة جامسة وهي الاكثر تجمع
بين هذه الاشيا كلها وتقول ان الترجي هو ان
يجري المسيح ويحيي الموتا ويدخلون جن
وعدن ويا كلون ثم ويشربون ويصحكون ما دامت
* السملوات والارض *Alii quinto, qui etiam plures ſunt, hæc omnia conjungunt, dicentes illud quod ſperatur, eſſe, venturum* Meſsiam *& mortuos reſuſcitaturum, qui Paradiſum ingreſſi, ibi comedent & bibent, bona fruentes valetudine quàm diu duraverint cœli ac terra.* Statuit autem iſta *Judæorum* factio *pias mentes* poſt hanc vitam ſtatim in Paradiſum hunc Inferiorem migrare.

R. Mekir

R. Mekir in *Avkath Rothel*, poſtquam luſtrationem של בינוניים *mediocrium* igne purgatorio deſcripſiſſet, ait, ויש רוח של צדיק השלם שתעבור כדרך העובר דרך העבירה בוו האש ותכנם בגן ערן של מטה *Eſt etiam ſpiritus perfectè juſti, qui, inſtar celeris veredi, curriculum ſuum confecit per hunc ignem, & ſic adpellit ad Paradiſum Inferiorem*, Gallus. vocem מטה hîc non inſcitè vertit *icy bas*. Hinc Rabbinicæ Theologiæ conſultiſſimus *Gaulminus*, in Auctoribus De vita & morte *Moſis*, occurrente aliquoties *paradiſi* voce ſimpliciter, *terreſtris* epitheton de ſuo ſubjunxit: quia ſciebat animas, ex ſatis vulgari ſententia, in *Paradiſum terreſtrem* faceſſere. Animabus quippe ſuam מאן *veſtem*, vehiculum corporeum tribuunt Cabalici; quod *Græci* εἴδωλον, *Virgilius effigiem* in Culice, *Catius* Inſuber *Spectrum* primus vocavit; memorante *Cicerone* Epiſt. ad Familiares lib. XV. Epiſt. XVI. *Sohar* in *Geneſeos Paraſham* ויחי יעקב diſertè ait, גופא שביק בעפרא נפשא אצתריך ברוחא במנא ראתלבש *Corpus in pulvere relinquitur; anima colligatur cum ſpiritu in vaſe* (ſeu vehiculo) *quo induta eſt*. Liber *Enochi* (apud *R. Menachem* fol. 30.) *Spiritibus juſtorum Figuram tribuit*, quæ eſt affectio materialis, animabus *veſtis* hujuſce cauſâ tributa. *R. Abdias Sphurnus* Medicorum Princeps in *Or Haſhem*. pag. 91. וכמו כן דאוי להתבונן שכמו הנשמות רשעי ארץ במות גופם תלבשנה בגדי גיות למעבדה ברעב וכצמ וכאב לבוצרות כפי רשעם ומן מה כן נשמות הצדיקים תכף אחרי מות גופם ילבשו בגדי ישע בנוף טהור זך בו יתענגו זמן ונשמתן עולה ויורדת להרגיל עצמן אל האור והטוב הנצחי הראוי להן בעולם הנשמות ולא יעתקו מן הקצה אל הקצה כאמרם זל פרק שואל תניא כל שנים עשר חודש גופם קיים והנשמה עולה ויורדת, id eſt, *Scire autem par eſt, quod ſicut animæ impiorum terræ, poſt mortem corporalem veſtibus materialibus amiciuntur, quo tormenti, cruciatus atque cordolii, pro ſcelerum ſuorum ratione ad tempus perferendi, capaces ſint; ita etiam animæ juſtorum ſtatim poſt mortem corporalem, veſtimentis ſalutis induuntur ac corpore claro & pellucido, in quo ad tempus deliciantur adſcendentes & deſcendentes quo paulatim adſueſcant ſplendori illi, felicitatique æternæ quam in mundo demùm animarum conſequen-*

tur, neque enim ab extremo ad extremum transferentur juxta decretum τῶν μαγειτῶν in *Perek Shoel* (i. a vocatur caput xxiii. tractatus *Shabbath.*) *Traditio eſt quod totos duodecim menſes vita* quadamtenus *corporea vivatur, animabus* interim *adſcendentibus & deſcendentibus.* Rabbini ἀμφῶν διάτεγον faciunt; Aut honeſtè de Anima ſentientes Cœlum ei Paradiſi nomine propinant: aut ſaltem animam veſte iſta ad Paradiſi Terreſtris culturam deprimunt. *Rabbi David Kimchius* in II. Regum, cap. II. v. 1. de *Elia*, ודעת המונינו גם חכמינו כי הכניסו האל בגן ערן עם גופו כמו שהיה אדם הראשון קודם שחטא וכהכניסו נוך שם id eſt, *Et eſt ſententia plurimorum etiam Sapientum noſtrum quod ingredi fecit eum Deus in Hortum* Edenis *cum corpore ſuo: perinde ac primo homini* comparatum fuit *priuſquam peccârat.* Enochum *etiam eodem perduxit.* Iſtis *Joannem* Evangeliſtam *conjungit Leo Hebræus* (in Dialogo tertio de *Amore* pag. 2. fol. 172. Edit. *Italicæ* in 8°. pag. autem 524. Edit. Latin. in folio) quem *Judam Abarbinelem, Judæum* pertinaciſſimum, fuiſſe, vel ea de cauſa non facile crediderim. Veteres autem *Judæi* quamlibet Cœleſtem revera ſtatum ſub Horto *Edenis* innuerent, ſolennem tamen allegoriarum abuſum evitare non potuerunt: plebeis quidem ingeniis literulæ mordicus addictis, neque penetrantibus ad id quod ſub involucro abdebatur. Quid quod Chriſtiani non pauci *Græci, Syri, Latini,* quaſi vox παράδεισος, (quâ Septuaginta atque Helleniſtæ de Horto primi hominis utuntur) χώριον fuiſſet, incidente Paradiſi in Novo Teſtamento mentione de illo Primi *Adami* protinus ſomniârunt. Iſte error totum librum, quem De Paradiſo ſcripſit *Bar Cepha Syrus*, prorſus corrupit: *Abrahamus* quidam apud *Shareſtanium Pocockii* ſentit iſtum Paradiſum السما والارض *cœli & terræ* æquare. Cui conſentit etiam *Bar Cepha*, ut totum ſpatium & *Aphræmus Syrus*, Paradiſum iſtum ⟨illegible⟩ ὡς μετεωρίζω ſuſpendentes, noſtróque orbe majorem facientes; injuſſu S. Iite[illegible]um καὶ ἀντιμαρτυρούντων φαινομένων auſi ſapere. Illic Sanctorum animas (ut *Judæi*) Reſurrectionem corporum ſuorum præſtolari, poſtillâ abolitum iri iſtum Paradiſum ſtatuunt. *Judæi* autem hi *Enochum* & *Eliam* cum corporibus quibus ante tranſlationem gaudebant, cæteras verò piorum animas vehiculo indutas in veteri illo Paradiſo, ubi ubi ſit, ſolas agere exiſtimant; quoad *Meſſias* adventans corpora reſuſcitet atque animabus ſuis denuò conjungat, quod expectant ſub finem *Chiliadis* ſextæ eventurum: depletis tunc animarum *promptuariis*, ut loquitur *Eſdras*

Apocry-

Apocryphus. Animas quippe omnes ſimul creatas ævum egiſſe in Goph, regione cœleſti, priuſquam in corpora deſcenderent, autumant *Judæi*: delapſis vero univerſis tandem animabus, inde porro minimè ſuppetent mortalibus gignendis, ſic ut generationem prorſus ſiſti contingat. Animabus quippe de mora mercedis ſuæ querentibus ſic reſpondet *Jeremiel* Archangelus, *Eſdræ* lib. IV. cap. IV. v 36, fore ut tunc optato potiantur, *Quando impletus fuerit numerus ſeminum in iis.* Deque obice generationis vicibus ponendo propter exhauſta Animarum promptuaria, ſic idem ejuſdem libri capite ſexto v. 22. *Et ſubitò apparebunt ſeminata loca non ſeminata, & plena promptuaria ſubitò invenientur vacua: & tuba canet, &c.* Atque *R. Aſe* dictum celebre occurrit in Miſhna Tractatu Jevamoth capite ſexto ſub finem paginæ primæ fol. 62. אין בן דוד באעד שיכלו כל נשמות שבגוף

Non aderit filius David *priùs quàm exhauſtæ fuerint univerſæ animæ quæ ſunt in Goph.* Idem & in Tractatibus *Nidda* & *Avodah Sarah* ut memini legitur. Tunc poſtquam *Meſſias* expergefecerit corpora atque animabus ſuis conjunxerit, dabitur trecentorum annorum ſpatium (ut accuratè nugatur *Jachiades*) vel ſaltem bene longum aliquod tempus corporeæ vitæ voluptatique. *Jachiades* enim à *Grotio* parum intellectus (quamlibet productus ad *Lucæ* XXIII. v. 43.) aſſerit fore ut אחר תחיית המתים *poſt reſurrectionem mortuorum exules* Iſraëlis *in horto* Edenis *corporali pollucibiliter opſonati trecentos annos vivant.* Vide *pag.* 154 *&* 155. *& deinceps alibi.* Falſiſſimum enim eſt quod *Druſius* dicit de *Hebræis*, *Fateri* nempe *illos judicium extremum immediatè reſurrectionem ſequi.* Reverſuros quippe mortuos לחיים הנשמים האלה *ad vitam hanc corpoream*; diéſque Reſurrectionis ab his in nihilo diſcrepare ſtatuunt *Talmudici*, præterquam quod omnes tunc gentes faſces ſuos *Meſſiæ* ſubmittent, ſic ut Exulibus *Iſraëlis* undecunque ſub vexillo illius ad res ſuas redire liceat. *Mayemonides* in *Jad Chaſaka* (Tomo primo, Tractatu *Teſhúbha*, ultimis capitis noni verſibus. Edit *Venet.* pag 50.) hæc habet, אמרו חכמים הראשונים אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד *Sciſcunt ſapientes antiqui nullum fore diſcrimen inter ſeculum præſens & dies* Meſſiæ, *excepto tantùm quod regna ad deditionem perpelluntur.* Idem *Mayemonides*, in loco prius memorato ſuper x. tract. *Sanhedrin*, ait, *Venturum Meſſiam & mortuos reſuſcitaturum, qui Paradiſum ingreſſi ibi comedent & bibent, quamdiu duraverint*

rint cœli & terra. *Talmudicis* enim non paucis, nec non *Mayemonidæ* cum factione ſua perquam abſurdum videtur, Reſurgere corpora corporea munera non obitura. quærit enim *Mayemonides* cujus demum formæ corpora illa Reſurrectura erunt, כדוריים מקשיים או עמורים או מעוקבים *Sphæricáne, cubica, aut cylindrica, aut conica?* ſi enim formæ priſtinæ fuerint, ergo & priſtinis uſibus vitæ animalis inſervitura: quipotè enim aliis quàm quibus principiò apta deſtinabantur? Sed & naturales actiones obiri arguit, ex partibus corporeis, quas reſurrecturis vulgò tribuunt: quorſum enim ventriculus, quo viſcera & reliquus vaſorum apparatus, niſi ut cibus concoctus ac ditus in habitum nutritioni cedat? Reſpondet quidem *Nachmanides*, *Corpora reſurgentia perinde ſuſtentanda, ac* Moſis *in monte* XL *dies, beatificâ nempe viſione Dei; quam* Judæi אור פני מלך חיים *lumen vultus regis vitæ* (à R. *Jochanane Talmudico*) vocitant. *Breſeith Rabba* illud *Exodi* XXIV. v. 11. *Viderunt Deum, & manducaverunt & biberunt,* מלמד שזנו עיניהם מן השכינה *notat eorum oculos divina præſentia paſci.* Sed enim de figura corporum & membris nulli tunc uſui inſervituris, nihil reponunt; nec fas à *Judæo* quidquam ea in re ſolidi expectare. A *Judæis* autem iſtis, quibus *Mayemonides* ſubſcribit, *Chiliaſtas* ſua partim dogmata hauſiſſe liquet, quo nomine *Judaiſmi* aliquoties ab *Hieronymo* poſtulatos legas. Ex *Judæorum* enim illorum ſententia, Tranſacta aurea hac ætate, quæ ſub ſextæ Chiliadis ultimam (ut dixi) partem continget, evolutiſque omnibus quæ Prophetæ inter Tiphereth & Malcuth (ita Chriſtum & Eccleſiam indigetant) in ſcena ſenſibili tranſigenda prædixerant; Τὰ διάγεον ἀνθάστηται, tollentur hujuſce mundi aulæa, corporibus cum omni mole corporea penitus abolitis, animabus ſolis ſuperſtitibus: ſuccedétque mox עולם הבא *mundus futurus*, de quo Rambam in Jad Chaſaka Tractatu Teſhubah, ex eorundem veterum ſententia, ait, העולם הבא אין בו נוף וגויה אלא נפשות הצדיקים בלבד *Quod ad mundum futurum, non erit in eo corpus vel moles corporea; ſed ſolùm juſtorum animæ. Talmudici* quippe Tractatu Berachoth Cap. II. dicunt. העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא רחיצה ולא סיכה ולא חשמיש אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם הנהנין מזיו השכינה id eſt, *In mundo futuro non eſt eſus, nec potus, nec lotio, nec unctio, neque uſus*

usus lecti genialis: verum sedent justi coronas in capite gestantes, & voluptatem capientes è splendore majestatis divinæ. R. Saadias Gaon in libro Fidei. Cap. viii. de mundo futuro dicit, אין בו אכילה ולא בעילה *in eo nec cibus nec cœitus.* Similia istis etiam habet *R. Abraham Ebn Esdræ*, ad *Danielis* XII. v. 2. Hac forsan Traditione fretus *Plato* in *Phædone*, dixit illos quos Philosophia penitus repurgavit exinde perpetuò sine corporibus victuros. Οἱ φιλοσοφίᾳ ἱκανῶς καθηράμενοι ἄνευ σωμάτων ζῶσι τοιαῦτα εἰς τὸ ἔπειτα χρόνον. Ut ergo summatim dicam, Duo præcipui errores sunt, quibus hujusce partis *Judæi* nituntur. Primo, quòd Resurrecturos qualia pridem corpora habituros somniant. Cujus opinionis jugulum petit noster *Paulus*; atque rem conficit, dicendo, *Seri quidem corpus animale sed resurgere corpus spirituale; propterea quòd caro & sanguis regnum Dei possidere nequeant, nec corruptio incorruptibilitatem*, &c. Quæ verba literaliter exponi debere, nisi qui penitus obbrutuit nemo in dubium vocabit. Qui enim *carnem & sanguinem in Angelicæ naturæ consortibus resurgentibus* expectant, sanguinem saltem æquivocum, ἰχῶρα *Homericum*, cogitassent,

——Τοιὸς πὲρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσιν·
Οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ' ἠ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον,
Τοὔνεκ' ἀναίμονές εἰσι, καὶ ἀθάνατοι καλέονται. *Iliadis* ε. vers. 340.

Secundus autem error hujusce factionis *Judaicæ*, à primo illo pependit. Cùm enim Patres *Talmudici* (apud *Mayemoniden* loco laudato & in Tractatu *Berachoth*) *corpus atque omnium corporeorum usum* in Mundo Futuro abolitum fore contenderent, hæc factio qualitatis Resurgentium corporum ignara, necesse credidit Statum Resurrectionis ab illo Mundi Futuri distinguere: in eoque rem verti putabat, Quod *status Resurrectionis corporeus* ut pridem: at ille *Mundi futuri omnis corporis expers foret.* Christus ipse duplex *Ævum* agnoscit; hoc quod agimus, & illud ad quod resurgent corpora. *Lucæ* cap. xx. v. 35. *Filii Ævi Hujus uxores ducunt & nuptum dantur; qui verò digni habiti fuerint ut ad Ævum Illud pertingant & Resurrectionem mortuorum, nec uxores ducunt nec elocantur nuptum; neque amplius mori possunt, ἰσάγγελοι γὰρ εἰσι, καὶ υἱοὶ εἰσι τοῦ θεοῦ τῆ ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες.* Christus ipse statum hic Resurrectionis cum illo *Ævi* futuri confundit: asserítque *resurrectionis compotes* (υἱὸς τῆ ἀναστάσεως) omnibus vitæ

vitæ hujus mortalis subsidiis facilè carituros; atque ἰσαγγέλους tunc fore, ob puritatem immortalitatemque: quo posito, corruit omne id quo nituntur, qui Paradisum Terrestrem Animabus post mortem, & corporibus simul post Resurrectionem propinatum eunt. *R. Jom. Tobh Bar Abraham* in *Migdal Os*, in cap. VIII. *R. Mosis* Majemonidæ de Pœnitentia, Fatetur posse fieri ut Deus resurgentibus impertiat corpora. חקורת וברואורת כנויות המלאכים *Fortia & agilia instar corporum Angelicorum.* Ipse Theopompus, magorum disciplinæ initiatus, dixit, *Foretur* (ᾄδης) *regio corruptionis deserta sit, ἐπεὶ τὰς ἀνθρώπους ἰυδαίμονας ὑπάρξαι μήτε τροφῆς δεομένους, μήτε σκιὰν ποιούσας*: apud *Plutarchum* libro de Iside & Oſiride. Utcunque nullum unquam *Judæum* adhuc convenire licuit, qui Paradisum pro statu animarum separatarum ante Resurrectionem tantùm, usurpaverit: quod *Grotius* & *Drusius* voluerunt.

Quanquam enim Saniores Judæi Paradisi vocabulo non abstineant in designanda felici Beatarum animarum conditione; quinimò etiam ad Hortum terrestrem Edenis luculentis verbis alludant: nihilo tamen minus certum est figuratè locutos roverâ de *Cœlo*, Paradiso Superiore, intelligi debere. Quippe Beatæ illi conditioni non tantùm *Lucem, Sudam tranquillitatem, Festivitatemque*: verum *Ævi Futuri nomen, & Regni* tributum legas; cum *Beatifica visione Dei* & reliquis quibus N. Testamentum Supremam Felicitatem commendare solet. Atque ipsas animas justorum corporibus exutas mox in cœlum cœlorum recipi ostendemus. Targum versiculi tertii *Psalmi* LVII.

ארום פציתא נפשי ממותא דמיתין בי חביא הלא רגלי מלתקלא בחובא מטול דאטיל קדם יי בננתא דערן למחמי בנהור צדיקיא *Quia liberâsti animam meam à morte quam illaturi mihi erant peccatores: nonne etiam pedem meum à lapsu in peccatum* immunem præstabis, *ut ambulem coram Domino in Horto Edenis ad videndum lucem justorum?* Per hortum Edenis sive Paradisum hoc in loco cœlum intelligi debere, quod luce sua describi in S. literis solet, minimè ambigo. *R. Menachem* in Levitici Parasham. אחרי מות *Liquido* (inquit) *constat inter nos præmia præceptorum in hac vita non obtingere:* רק לאחר פטירת הצדיק יכנס למלכות הנקר' גן ומקבל פני השכינה ושם תעמודנה כל הנשמות כל אחד כפי מעשיו עד תחיית המתים ויום הדין ונו' *Verùm post dissolutionem justus adipiscitur Regnum quod discitur Paradisus, frustúrque*

túrque Conſpectu Divino: & illic commorantur Omnes Animæ, unaquæque ſecundum opera ſua uſque ad reſurrectionem mortuorum & diem judicii. Vides hîc מלכות atque גן ערן id eſt *Regnum* & *Paradiſum* confundi: ac utrumque Beatifica Viſione deſcribi. Liber de Diſſolutione *Moſis* introducit Deum ſolantem *Moſen* his verbis, הרבה מתוקן לך לעולם הבה שחשביע מכל מעדני גן ערן *Magna te manent in Ævo Futuro, omnibus enim delitiis Paradiſi frui tibi dabitur.* Quibus verbis *Olam Habba* ſive *Ævum Futurum* coïncidit cum *Paradiſo*. *R. Bechaye* in *Pentateuch* in *Deuteronomii* cap. XXXIII. ait, צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיי עולם הבא *Perfectè juſti ſcribuntur & obſignantur continuò, ad vitam Ævi Futuri*: לאלתר *continuo, id eſt, in ipſo mortis articulo*, ut exponit *R. Simeon* in locuplete illo veterum R. R. penu, *Jalkut* inſcripto, in *Zech.* cap. XIII. v. 9. צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר ותכף בשעת מות ננסים לגן ערן והם לחיי עולם הבא וגו i. e *Perfectè juſti ſcribuntur ſignantúrque continùo, atque illicò in ipſo mortis articulo, ducuntur in Paradiſum, qui eſt vita Ævi Futuri, de qua ſcriptum eſt, Quanta eſt bonitas tua, quam repoſuiſti pro diligentibus te? oculus non vidit*, &c. ex *Eſaiæ* LXIV. v. 4. A quibus Pauli illa, (Primæ ad *Corinthios* cap. II. v. 9.) minimè abludunt. De gaudiis quippe Mundi Futuri nos non magis judicium ferre valemus, quàm piſcis aquæ alumnus de elemento ignis decerneret, inquit Majemonides.

——— ὅτ' ἐπῆιξλα τάδ' ἀνδρῶσιν, ὅτ' ἀκουσα,
Οὔτε τόῳ πεῖλησλα. ———

Ut Empedoclis verbis (Apud *Plutarchum* lib. *De modo audiendorum Poëtarum*) abutar. *R. Nathan* in Capite XXXIII. *Pirke Eleaſari, Samuelis* illud ad *Saulum, Cras tu & filii tui mecum, de Ævo Futuro*, quod *Saulus* ac filii morientes mox conſecuti ſunt, interpretatur. Liber de Morte *Moſis*, pag. 2. folii 23. Deum alloquentem *Moſen* ſic porro introducit, ימיך בטלים ואורך אינו בטל שלא תהא צריך לעולם לא לאור חמה ולא לאור לבנה ובכבים ולא אכילה ושתיה ולא כסות ומלבוש ולא שמן לראשך ולא סנעלים לרגליך שאני בכבודי מאור לך ומכבודי אשים לבושך ומהדרי אשית כסותך ומזוהרי אשתר פניך ומסתקי ארוך גרונך וגו *Vita tua terminus inſtar, lumine ſolis, lunæve aut ſtellarum non amplius,*

amplius indigebis, sed nec cibo, nec potu, nec vestibus: non oleum capiti tuo adfundes, non pedes calceos indues; Ego gloriâ ac decore meo tibi lumen & omne genus vestium ero, splendore meo vultum tuum illustrabo, dulcedine fauces rigabo, &c. Vides hîc quæ Veteres, Tractatu *Berachoth* bis priùs memorato, de Ævo Futuro dixerant, tributa conditioni quæ huic vitæ immediatè succedit. Sed & ista verba luculentissimam planè cœlestis status, juxta SS. literas descriptionem continent. *Apocalyptes* enim noster sic de Civitate Cœlesti, cap. xxi. v. 23. Καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου, οὐδὲ τῆ σελήνης ἵνα φαίνωσιν ἐν αὐτῆ· ἡ γὰρ δόξα τοῦ θεοῦ ἐφώτισεν αὐτὴν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρνίον. *Pindarus* dixit *Olymp. Od.* ii. De Beatis,

Ἴσον δ' νύκτεσσιν αἰεὶ,
Ἴσα δ' ἐν ἀμέραις ἄλιον ἔχοντες, ἀπονέστερον
Ἐσλοὶ νέμονται βίοτον, οὐ χθόνα ταράσσοντες ἀλκᾷ χερῶν,
Οὐδὲ πόντιον ὕδωρ,
Κηρὰν παρὰ δίαιταν· ἀλλὰ παρὰ μὲν τιμίοις
Θεῶν, ὅσσοις ἔχαιρον εὐορκίαις,
Ἀδάκρυα νέμονται
Αἰῶνα. ——— ———

Apocalyptes cap. vii. v. ultimo. Et cap. xxi. v. 4. de iisdem, inquit, ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. Postillà Deus *Moſis* animam è corpore evocans causantem plurima, morásque nectentem, sic affatur, p. 33. אל תאחרי בתי הגיע קצך ואשיבך עמי בכסא כבודי אצל כסא שרפים ואופנים מלאכים וכרובים *Ne morare Filia mea, Ego te in ſolio gloriæ meæ juxta ſolium Seraphorum, Ophanorum, Angelorum & Cheruborum collocabo.* Ibi interpres doctiſſimus in Notis Ἀνέκδοτον πραγματείαν Joſephi Ben Perat citavit, quæ sic habet חורה שכינה לשמי השמים העליונים לשיב אל כסא כבודו והושיבה לנשמתו של משה תחת כסא הכבוד שיש מחור החיים *i. e. Divina majeſtas ſe in cœlum cœlorum altiſſimum recepit, ſeditque in ſolio gloriæ, ſub quo Animam Moſis colliſcavit, ubi eſt fons vitæ,* &c. Hanc autem esse communem

munem omnium Piarum Animarum ſortem docet *R. Mekir*, in *Avkath Rochel*, & Talmudici identidem perhibent. *R. Ephodi* in Doctoris Dubitantium partem primam, cap. 70. inquit, ערבות גלגל יתואר בנסא לשם יתברך *Cœlum Aravoth eſt ſolium Dei benedicendi.* Aravoth autem eſt גלגל העליון *cœlum ſupremum* Mayemonidæ loco memorato, ejuſque ibidem ſcholiaſtæ *R. Shem Tobh. Ebn Eſdræ*, & *R. David Kimchius* in *Pſalmum* LXVIII. v. 5. (unde vocem *Aravoth* ſumſerunt RR.) pariter exponunt. In *Pirke R. Eleaſari* dicitur שבעה רקיעים ברא הקבה ומכולם לא בחר בנסא כבוד למלכותו אלא ערבות *Septem cœlos creavit Sanctus benedictus ille, in quorum nullo ſtatuit ſolium gloriæ regni ſui, præterquam in Aravoth.* Editio autem Veneta, qua jam utor, pro למכון שבתו legit נסא כבודו למלכותו id eſt, *in ſedem quietis ſuæ*, quod eodem tendit, cap. XVIII. Rambam autem capite laudato etiam diſertè aſſerit, ערבות שבו צדק וצדקה ומשפט וגנזי חיים ושלום וגנזי ברכה ונשמות של צדיקים *In Aravoth* ſunt *juſtitia, & clementia, & judicium, & theſauri vitæ, & pax, & theſauri benedictionis, & Animæ Juſtorum.* Quæ verba deſumpta ſunt ex Talmude, tractatu *Chagigah. R Solomon, Ben Gabirol*, inſignis poeta *Judaïcus*, in *Kether Malcuth*, Dicit, (Deum allocutus.) עשא תחת נסא כבודך מעמד לנפשות חסידיך ושם נוה הנשמות הטהרות אשר בצרור החיים צרורות ואשר יינעו וייעפו שם יחליפו כח ושם ינוחו יגיעיי כח ואלה בני נח ובו נועם בלי תכלית וקצבה והוא העולם הבא *Feciſti ſub ſolio gloriæ tuæ ſtationem animabus ſanctorum tuorum, ibi inquam eſt habitaculum animarum purarum, in faſciculo vitæ colligatarum, quæ laborârunt & laſſatæ fuerunt ibi* inquam *inſtaurant vires ſuas, defectæque viribus refocillantur, & conſolationis compotes fiunt: in eo quippe loco amœnitas eſt finis & termini expers, & iſta eſt Ævum Futurum.* Gemara in caput primum tractatus *Berachoth* צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור וגו *Juſtus cui male eſt, non penitus juſtus eſt*: Cumque ipſe ſincerus non ſit, nihil mirum ſi ad impermiſta hæc gaudia non pertigerit: Quippe *R. Jonah Ben Levi* reperit *R. Simeonem Ben Jochaii ſedentem in paradiſo coronatum ſuper tredecemplici throno ex auro obrizo.* Ut habetur in *Tikune Sohar*, fol. 63. col. 1, & 2. quod communem ſortem beatorum impendiò ſupergreditur. *R. Reuben* moriens לרקיע

לרקיע *in cœlum adscendit*, ibidémque *Michaelem*, *Gabrielem*, atque Angelos ministeriii pro se orantes ex inopinato deprehendit, in חבור מעשיות Cabalicorum solenne dictum כשחשיג הנפש כל מה שבכוחה להשיג וחדבק בנפש עליח חפשט טעליה הלבוש הארצי ותחעקר ממקומה וחדבק בהשכינה *Quum anima comprehenderit quicquid poterit comprehendere, & conjuncta fuerit animæ superiori, exuet indumentum terrenum, & transferetur de loco suo & conjungetur cum majestate divina.* Consule elegantissimum librum *Bechinat Haolam* pag. 150 & deinceps. Etiam librum de morte *Mosis* pag. 35. locus iste aliquoties corruptus est, sed quem restituet *Hebraïsmi* mediocriter sciens. Istis *Arabes* succinunt, dicentes Animas esse في السما *in cœlo*, ac degere illas صور طير بيض في ظل العرش *forma avium albarum in umbra solii Dei.* Sed quantum Talmudicis Mohammedani debeant, alibi ostendam. *Targum Jonathanis Uzielida* refert *Enochum desisse extare cum generationibus terræ* ויי אחנגיד וסליק לרקיעא מימר קדם ארום וקרא שמיה מיטטרון ספרא רבא *Quoniam sublatus est & adscendit in Cœlum per Verbum coram Domino & vocatum est nomen ejus* Metatron *cancellarius summus.* In Cœlum hîc adscendens *Enochus* Magistrorum suffragiis summo illic *Cancellariatu* fungitur, nomine pristino in Metatron mutato, quemadmodum indigetibus fieri amat. (Sic enim *Mosis* nomen in cœlo *Melchi* (ὡς ἐκεῖνοι μέγας apud *Clementem* centonum primo) *Nini* nomen Græcis *Orion*; *Romuli* Latinis *Quirinus*) *Mori* etiam *Jacub* Sarugæ Episcopus, in Catena MS. & *Arabs* auctor versionis *Alexandrinæ*, quæ in nostris Bibliis *Polyglottis* habetur, ferunt Deum ad se: *Vulgatus* tamen Interpres *Ecclesiastici* cap. XLIV v. 16. & *Kimchius* pridem laudatus ad ii. *Regum* cap. ii. v. 1. asserunt *Enochum* ad umsisse *Enochum* اليه *translatum esse in Paradisum*: Arabs etiam Erpenianus in Epist. ad *Hebræos* cap. xi ait *in Paradisum.* Quod idem eum raptum esse الى الفردوس de *Elia* dicit *Kimchius*: non certè dicturus nisi Cœlum & Paradisus idem illi fuissent: præsertim cùm sacræ literæ verbatim ejus *adscensum in Cœlum* memorâssent. *David Gans* in *Zemach* ait Mayemoniden *adscendisse ad Deum* quem tamen

men ſolenni ἐυχηματικῶ בגנתא דערן *in horto Edenis* eſſe idem perhibet. Etenim hæc conciliatu facilia ſunt ſtatuentibus cum his, quos produximus, Paradiſum beatarum mentium cum Deo in Cœlis eſſe. *Buxtorfius* itaque in voce פרדס citavit ex Aruch, *Rabbinorum* Lexico notæ auctoritatis, *Locum cœleſtem, quo animæ colliguntur*, פרדס *pardes vocari*: veruntamen omnes iſtius libri editiones, quæ ſuppetebant, conſulenti, tantundem illic totidem verbis non occurrit, verùm memoriæ iſtius viri *Rabbinorum* lectione ſubactiſſimi iſta utcunque ſignificatio vocis, (longè frequentiſſima) adhæſiſſe videatur. *Muſlimini* penes Deum ſupremæ Felicitatis ac Miſeriæ arbitrium facientes eum ſolenniter adpellant رب الجنة والنار *Dominum Paradiſi & Ignis.* Quo pacto iſtas voces in limine ferè libri uſurpat *Gregorius Abul Faraijus* (ab omnis eruditionis principe viro Doctiſſimo *Pocockio* editus:)& *Arabes* ad nauſeam eadem ſolent. *Alchoranus* (qui quamlibet non alia nobis auctoritate ſit, poteſt tamen, ut quilibet alius liber, produci ad oſtendendum quæ loquendi formulæ ea ætate obtinuerint.) In Chriſti illo, *Facilius camelum*, &c. *quàm divitem in Regnum cœlorum*; *Regnum Cœlorum* per الجنة *Paradiſum* vertit, *Surat.* vii. Ibidem etiam الشيطان *Satanas* dicitur cecidiſſe è *Paradiſo*. Sed & *Chorani* locis μυϛίοις ὅσοις Paradiſus ἀνϛορμαϛικῶς pro Cœlo ponitur. *Surat.* i. v. 22.

وبشر الذيي امنوا وعملوا الصالحات ان لهم جنات تجري من تحتها
الانهار وكلما رزقوا منها من ثمرة رزقا
قالوا هذا الذي رزقنا من قبل واتوا
به متشابها ولهم فيها ازواج مطهرة وهم
فيها خالدون

Annuncia quoque iis qui credunt & bona faciunt, quod ad eos pertinet Paradiſus, ſub quo fluunt amnes, (quamdiu ex ejus fructibus alimentis ſuſtentati ſunt, dixerunt,

Ista sunt quibus donati sumus antiquitus) *ac his similia adferuntur: sunt que in eo conjuges puræ, ibidem jugiter mansuræ.* Ut habet *Fr. Raphelengii* versio propria manu descripta me penes. (quam tamen hoc loco satis probare non possum.) *Surat.* محمد *Mohammed*, i. e. XLVII v. 13.

مثل الجنة التي وعد الصتقون فيها انهار
من ماء غير اسن وانهار من لبن لم
يتغير طعمه وانهار من خمر لذة للشار بين
وانهار من عسل مصفي ولهم فيها من
كل الثمرات ومغفرة من ربهم

Sicut hortus quem promisisti piis, in quo fluvii aquæ limpidæ, & fluvii lactis saporem non mutantis, & fluvii vini bibentibus dulcissimi, & fluvii mellis defœcati, sunt etiam in eo omne genus fructus, & gratia in multos irroganda. Euthymius ergò Zygabenus rectè dixit *Mohammedem* asserere, Τὸν παράδεισον τέσσαρας ποταμοὺς ἔχειν· ἐξ ὕδατος ἀπολύτου, καὶ γάλακτος καθαροῦ, καὶ οἴνου ἡδέος, καὶ μέλιτος ὑλισοῦ. σωματάζειν δὲ καὶ γυναῖκα ἐν τῷ παραδείσῳ. καὶ τὰ ἑξῆς. Secundum fluvium γάλακτος καθαροῦ facit, vel potius (ut habet formula deliriis *Mohammedicis* renunciandi) γάλακτος μὴ ἀλλοιωθέντος τὸ γεῦσιν ἀυτῦ, vel τῷ γεύσιν, id enim postulant impostoris verba modo allata; non μὴ ἀλλοιωθέντος τῇ γεύσει ἀυτῦ, ut edidit doctissimus *Sylburgius* pag. 78. Huc spectant Dialogi inter *Sinanem* & *Achmetem*, in illis, Dialogo primo, انه الله يعطي النعمة اللذ يذة

وبيوت الحاسنة بكرة والحوري ولكل واحيد
منهم كثير وجنة مليكة وكل ذلك
يكون

يكون سبب الفرح الكبير *Quod Deus dabit gratiam jucundam, domos pulcherrimas, virgines ac puellas, quantæ universis abundè sint, & hortos amœnissimos, atque hæc omnia mirificæ voluptatis causa erunt.* Gaulminus in tertium vitæ - - le- - & *piscinas* ver- Mosaicæ auctorem, pro بكرة بركة git tit, *ad flumina paradisi referens*; sed est ea vox vilis atque projectæ nimium significationis, quàm ut quidquam in Paradiso designet: nec erat pristina lectio citra ullam rationem sollicitanda. Hæc autem omnia quæ Choranus sensibus propinat, Ali cum universa factione *Persica*, allegoricè exponunt, ad spiritualia torquentes. Audiamus porro ex Dialogo memorato quid Sheich Sinan animi habeat. *Mens viri boni* (inquit) *incipit in hoc mundo semet ejusmodi gaudio ac voluptate oblectare, quæ post hanc vitam mortalem consummata ac suis numeris perfecta erit in Paradiso: quam in hoc mundo agentes ne cogitatione quidem adsequi valemus: quod intellectus noster non comprehendat nisi quæ priùs visa, audita, aut alio aliquo sensu percepta fuerint.* Basilius, homilia de Paradiso, tametsi solenni veterum delirio subscribat, ægrè tamen se à Paradisi sensu allegorico continuit, dicendo, Ἐὰν συγκρίνω τοῖς ὧδε, καθυβρίζω μᾶλλον τῇ παραδόσει, ἢ πρός σε ἐπάργειαν ἐκ τῶν ἀκόντων παίσιμα. *Si cum rebus quæ hic sunt, contulero; probro potius tali comparatione adfecero, quam ullam tibi evidentiam inde conciliâro.* Vulgo legitur ἐνάργειαν, quam vocem etiam interpres retinet, totámque sententiam corrumpit. ἐνάργεια etiam pro ἐνάργεια apud *Galenum* in Oratione IV. de Partium usu pag. 407. lin. 28. & alibi vitium sententiæ aliquoties facit. Sed audiamus quid Sinani reponat Achmetes. *Sequitur ergo* (inquit) *quandoquidem finis hominis sit animæ beatitudo, idque quod speratur sit spirituale non animale: cogitandum omninò bonum illud, quod homini proponitur spirituale quiddam esse, non autem corporeum nec animale.* Nec multo pòst *Sinan* profitetur Christum *commonstrâsse viam* conse- quendæ حمد الملكوة السموات معني الجنات *Gloriæ Regni Cœlestis id est Paradisi.* Subjungit, *Statum* fidelium (مسلمين) *similem illi Angelorum ac spirituum beatorum fore in fruendo gloria divina: quippe in Paradiso cibum, potum, feminas & ejusmodi in nullo pretio fore oportet; omnia enim ista* (pergit Sinan) *à deo nobis conceduntur in hoc mundo quatenus corporibus*

bus noſtris & parti huic carneæ, aliequi defecturæ, expedit, ad conſervationem generis humani : cui uſui in Paradiſo nullatenus conducunt. Hos antem Dialogos à *Mohammedano* conſcriptos eſſe cenſent viri doctiſſimi, *Bedwellus* noſter (*Erpenii* quondam præceptor in *Arabiſmo*) & *Gaulminus*; & ſolere *Muſleminos* nimis liberè de ipſo *Mohammede* & lege ſua loqui, mercatores fide digni, quibuſcum ſermones ſociârunt, teſtantur. Atque hæc de vocis uſu inter Arabes. *Plethon* in Oraculum Chaldaïcum, Ζήτησον παράδεισον· παράδεισον exponit ἀμφιφανῆ τὴν ψυχῆς χῶρον, alibi, φῶς καὶ αὐγὰς παγέος. *Pſello* etiam παράδεισός ἐστι Χαλδαϊκὸς πᾶς ὁ περὶ τὸν παγέα χορὸς τῶν θείων δυνάμεων, καὶ τὰ ἐμπύρια κάλλη τῶν δημιουργικῶν πηγῶν. Ubi τὰ ἐμπύρια κάλλη videtur notationem ordinis Seraphici reſpicere. Reliqua hujus argumenti quæ in procinctu habeo, ἐξεπίτηδες παρήσω, ne nimius ſim in re tam luculenta. *Druſius* tamen in ii. ad *Corinthios* cap. xii, ait *Hebræos fateri Paradiſum eſſe locum alium à Cœlo*; *quippe dicunt* (inquit) *Paradiſum eſſe receptaculum animarum poſt hanc vitam, Cœlum autem recipere omnes poſt judicium extremum, quod immediatè reſurrectionem ſequetur.* Ad quem locum etiam Grotius inquit, *More Hebræorum diſtinguitur Cœlum ſive mundus ſupremus à Paradiſo : Cœlum illud ſupremum promittitur piis poſt Reſurrectionem, poſt Mortem, & ante Reſurrectionem Paradiſus, ille locus gloriæ, hic ſolatii. Reperies idem diſcrimen apud R. Iſraelem de Anima.* In *Lucæ* xxiii. *v.* 43. ad Salmanticenſem provocat (*R. Abrahamum Zacuth* auctorem libri *Juchaſin* intelligit, ut ex Doctiſsimo D. *Thorndikio* & poſtea ex *Bocharto* reſcivi.) Sed ſuſpicio eſt noluiſſe *Grotium* illum & *Iſraëlem* tam laxè ac negligenter citâſſe, ſi pridem adductis plus feciſſent ad rem. *Jachiaden* etiam citavit, quem tamen ſi perlegiſſet, cognoviſſet planè nihil prorſus eò attinere. Ait etiam voces גן עדן pro *piarum mentium à corpore ſeparatarum & reſurrectionem exſpectantium ſtatu in ſcriptis Talmudicis frequentes occurrere.* Atqui in tanta frequentia miror ne unum produci teſtimonium à *Grotio* vel item *Druſio* quo tantundem probent. Enimvero latroni patibulari roganti ut Chriſtus ejus meminiſſe velit cùm *in Regnum ſuum adveneri*t, reſpondet Chriſtus *hodiè mecum eris in Paradiſo* : Facilè autem adſentimur *Grotio*, *Dubium non eſſe quin Chriſtus ita locutus ſit, quo modo ſciebat à latrone intelligi* : & reponimus, *Regnum* in petitione latronis, & *Paradiſum* in reſponſione Chriſti idem ſignificare. R. enim *Menachem* pridem citatus, רק לאחר פטירת הצדיק יכנס למלכות הנקרא גן *equidem poſt mortem juſtus adipiſcitur Regnum quod dicitur Paradiſus.*

Ne

nec aliter intellexisse Latronem probavit *Grotius*. Sententias enim Talmudicas, quas ad illum locum adduxit, minimè pares esse ad confirmandam assertionem *Grotii* cuivis liquet. Quæque idem in II. ad *Corinthios* cap. XII. v. 3, 4. argutatur, ad distinguendum Paradisum Apostoli à Tertio cœlo, nihili esse ex dictis liquet. Certum etiam est Patrum sententias, qui Chiliastis manus dederant, cum factione illa *Judaïca* convenire, quæ Paradisum de illo primi hominis intelligit: qui autem sic sensere, in Paradiso agi volunt non tantùm Ante, sed etiam Post Resurrectionem: huic ergò opinioni *Drusii* & *Grotii* quantùm videmus legitima desunt suffragia.

Deductas autem in Paradisum, id est in Cœlum, animas, discubituras ad lautissimum convivium statuunt *Hebræi*: cujus nimium apparatum ferunt dapibus tam portentosis constare, quales vix ullius posse allegoriæ prætextu satis emolliri dejerares. Ea de re consule si placet Magistros in *Bava Bathra* cap. V. pag. 74. Huc utique referunt illud prophetæ *Esaiæ* capite XXV. v. 6. *Præbebit Dominus exercituum omnibus populis hoc ipso in monte convivium opimorum, convivium vindemiale, convivium pinguium medullosorum, vinique probè defacati.* Convivii hujus Princeps (qui & fidelium pater) *Abrahamus* ~~erat~~: ac veluti qui Principis Convivii ἀνακλίτωρ vel ἀνακείμενος fuit, præcipuum post illum locum tenebat; sic *Sinus Abrahami*, non quemvis in cœlesti convivio locum, sed insignem quendam atque eminentiorem denotat. Ista cœlestis status circumlocutio occurrit in Codice *Kidduschin* fol. 72. pag. 2. primis verbis, היום יושב בחיקו של אברהם *Hodiè discumbes in sinu* Abrahami. In cœlo autem pias mentes ἀπορρήτων κατανυκτικῶν μυστηρίων καὶ ἀκράτου πνευματικῶν σπονδῶν διήγειν asserit *Chrysostomus*. Sed & Christus ad Cœlestes Epulas sæpe alludit, deque Vino meminit, *quod novum in Regno patris cum suis sit bibiturus.* Talmud in Codice *Taanith* periodo ultima, אמר רבי אלעזר עתיד הקבה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן ערן וגו׳ *Dixit R.* Eleasar. *Instituet Sanctus Benedictus Ille chorum circularem justis, sistétque sese in medio illorum in Paradiso.* *Tosephoth* vocem מחול per סביב vertit. *Axiochi* auctor vocat κυκλίους χορούς in loco mox producendo, quem nos hic secuti sumus.

cluit

Ut autem summa illa Terrestris Paradisi amœnitas ipsi Cœlo quadantenus depingendo colores suffecit; ita & ab eodem fonte Elysii in Græcismo descriptionem manâsse nemo ambigit. Veteris autem Paradisi egregius situs *Græcos* incertos sententiæ reddidit, quà gentium

Elysium suum statuerent. Ἠλύσιον οἱ μὲν φασι περὶ Αἴγυπτον εἶναι, οἱ δὲ περὶ Λέσβον, ἄλλοι κεκαρπωμένον χωρίον ἢ πεδίον, τὰ δὲ τοιαῦτά ἐστιν ἄβατα, inquit *Hesychius*, ex quo corrigendi hoc loco *Phavorinus*, & *Suidas* cum frigidissimo interprete. Est qui censet primos parentes solum Paradisicum vertisse præ metu *fulmineæ vibrationis*, quam cherubi intentabant: neque ausos unquam pedem referre. Hinc illud in *Græcismo*, quod *Hesychius* respexerat, Elysium nempe esse *in loco divinitus tacto atque hominibus inaccesso*. *Grotium* tandem inspiciens, reperi *Geneseos* III. vers. ult. *Cherubim & flammeum ensem* non dissimiliter exponentem. Alii, qui Paradisum πέρα τῆς κεκαυμένης ἀντίξου sub Æquatore statuebant, Zona illa torrida mortales excludi credebant. *Claudianus* De Phœnice, quem Paradisi inquilinum faciunt,

——— *Plaga defensus iniqua*
Possidet intactas agris animalibus oras.

Tertullianus Apologetico, Pag. 42. Edit. *Rigaltii*, inquit, *Si Paradisum nominemus, locum divinæ amœnitatis recipiendis sanctorum spiritibus destinatum, maceria quadam* (prius legebatur *materia*) *ignea illius Zonæ à notitia orbis communis segregatam; Elysii campi fidem occupaverunt: Unde hæc oro vos,* (Gentes alloquitur) *philosophis aut poëtis tam consimilia? non nisi de nostris sacramentis*, &c. *Josephus* de Bello *Judaico* libro II. cap. 12. pag. 788. GL. de Essenis. Ταῖς μὲν ἀγαθαῖς (ψυχαῖς) ὁμοδοξοῦντες πασὶν Ἕλλησιν, ἀποφαίνονται τὸν ὑπὲρ Ὠκεανὸν δίαιταν ἀποκεῖσθαι, κ) χῶρον ὅτε ὄμβροις, ὅτε νιφετοῖς, ὅτε καύμασι βαρυνόμενον, ἀλλ' ὑπ' ἠπείρου πρᾴου ἀεὶ ζέφυρου ὑπανέων ἀναψύχει. Quæ verbatim ex *Homero* transcripsit. *Ulyssea* enim IV. Sic *Proteus* ad *Menelaum*,

——— Σ' ἐς Ἠλύσιον πεδίον κ) πείρατα γαίης
Ἀθάνατοι πέμψουσιν, ὅθι ξανθὸς Ῥαδάμανθυς,
Τῷπερ ῥηϊδίη βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισιν,
Οὐ νιφετὸς οὔτ' ἄρ' χειμὼν πολὺς, οὔτι ποθ' ὄμβρος,
Ἀλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγυπνείοντας ἀήτας
Ὠκεανὸς ἀνίησιν ἀναψύχειν ἀνθρώπους.

Hesychius Homericum πείραθ' γαίης, πρὸς δύσιν exponit. *Phavorinus* inquit, Ἠλύσιον πεδίον, περί τινα τὰ κατὰ δύσιν πέρατα τῆς γῆς. Notum, olim

olim priusquam magnes in subsidium veniisset, dum Phœnices Pleiadum adhuc suspectu in cursu regundo niterentur; navigationem pleramque omnem intra mediterraneum stetisse. *Plato* dixit in *Phædone*, ævi sui homines ὀικῆν μάχεις Ἡρακλείων στηλῶν ἀπὸ Φάσιδ☉ ἐν σμικρῷ τινὶ μορίῳ ὥσπερ περὶ τέλμα μύρμηκες. Neque enim hinc ultra *Phasin*, aut illinc ultra *Herculis columnas* tetendit ἡ πλεομένη θάλασσα ut veteres vocant. De *Phasi*de, versus proverbialis,

Εἰς Φᾶσιν ἔνδα νεῶν ἔχαλ☉ δεσμ☉.

Atque è regione ἄπειδος Ἡρακλέ☉ στηλᾶν usurpat *Pindarus. Olymp.* III. & subjungit,

—— τὸ πόρσω
δ' ἔχει σοφοῖς ἄβαλον,
Κἀσίφοις, ὐ μιὼ διώξω, κ☉τὸς εἶμι.

Ubi verò cunque Elysium suum statuerent Gentes, illud interim non omiserunt esse ἄβαλον, id est difficilis admodum accessus: Ejus autem rei rationem à veteri Paradiso cujus aditum terribiles Angeli occupabant, sine dubio duxerunt. Prope hasce Columnas *Herculis* dudum floruit —— Τρῳάσιον ὄλβιον ἄρυ. Cujus miranda fertilitas atque opulentia ænigmati *Homerico* ansam præbuit *à Tartaro ad Tartessum migrare*, id est, à conditione pessima ad optimam. In eadem vicinia erant & *Divites Insulæ* ut *Horatius* vocat. *Græcis* μακάρων νῆσοι atque Ἠλύσιον πεδίον dicuntur. Ἠλύσιον autem nomen cum loci ipsius notitia quin *Homerus* à Phœnicibus traduxerit, minimè ambigo. *Geographus* libro tertio, pag. 150. Ὁ τοίνυν ποιητὴς τὰς τοσαύτας γραπτὰς ὅδὶ τὸ ἔχαλα φ Ἰβηρίας ἱστορικὼς, πιωδανόμεν☉ ἢ κ πλᾶτον κ τὰς ἄλλας ἀρετὰς (ὃς κ Φοίνικας ἐδήλωσεν τοῦτο) ἐνταῦθα φ ἔ ἐυτεβῶν ἔπλασε χῶρον, κ τὸ Ἠλύσιον πεδίον. Facilè ergò impetrat *Bochartus* ut Elysium ab עלין *lætus* aut simili voce Punica deductum censeam; frustra enim hactenus fuerunt de *Græca* origine βακχεπελιωίσαντες. Nec Primi Paradisi splendidum situm & difficiles aditus; verùm etiam arborum ac florum apparatum κρωματώδη (ut cum Cebete loquar) ad Elysii sui descriptionem adhibuerunt *Græci. Pind. Olymp.* II.

—— Ἔνθα μακάρων
Νᾶσον Ὠκεανίδες

Ἄυραι μὲν πνέυσιν, ἄν-
θεμα δ' χρυσῷ φλέγων,
Τὰ μὲν χερσίδιον ἀπ' ἀ-
γλαῶν δενδρέων,
Ὕδωρ δ' ἄλλα πέρθει.
Ὀρμοισι τ' χέρας ἀνα-
πλέκονται κὴ στεφάνοις.

Tibullus libri primi Elegia III. de Elysiis Campis,

Fert casiam non culta seges, totósque per annos
Floret odoratis terra benigna rosis.

Virgilius vocavit,

—— *amœna vireta*
Fortunatorum nemorum, sedésque beatas.

Illic epulis ac perpetuæ festivitati fatagunt, δεῖπνα τιμίοις θεῶν *in societate illorum quos Dii honoratos habent*, ut *Pindarus* ait: nec non & Deorum ipsorum conviviis admissi. *Socrates* (in *Phædone*) refert auctores τελετῶν inuere ὅτι ὃς ἂν ἀμύητος κὴ ἀτέλεστος εἰς ᾅδου ἀφίκηται, ἐν βορβόρῳ κείσεται· ὁ δὲ καθαρμῷ τε κὴ τελισμῷ ἐκεῖσε ἀφικόμενος μετὰ θεῶν οἰκήσει. *Hercules* apud *Pindarum*, *Isthmiorum* IV.

Νῦν δὲ παρ' Ἀτρόχῳ χάλκειον ὅλεσον
Ἀμφέπων ναίει, τέτμα-
ταί τε πρὸς ἀθανάτων φίλος, Ἥ-
βαν τ' ὀπυίει χρυσέων δό-
μων ἄναξ, κὴ γαμβρὸς Ἥρας.

Hæc ab *Homero Ulyssea* λ'. transtulit, qui de *Hercule* pridem dixerat,

—— μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι
Τέρπεται ἐν θαλίῃς, κὴ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην.

Quod *Heben*, id est, Juventutem uxorem duxerit, de immortali ævo nullis provectæ ætatis malis obnoxio, quo donatus est, accipi debet: quo modo *Hesiodus* intellexit, in *Theogonia*, qui *Homeri* sæpe interpres, ideo de *Hercule* dixit,

Naïn

Ναὶν ἀπήμανλ☉ καὶ ἀγήρα☉ ἤματα πάντα.

Empedocles honeſtè viventibus pollicetur quod futuri ſint

Ἀθανάτοις ἄλλοισιν ὁμίστοι, ἤν τε τραπίζας
Ἐσθλὰς ἀνδρείων ἀχέων ἄκλησι, ἀπηρεῖς.

Infinita ſunt quæ de cœleſtibus hiſce epulis dici poſſent, & de Elyſii adparatu reliquo. Audiamus tantum *Axiochi* auctorem, Ὅσοις μὲν ὧν ἐν τῷ ζῆν δαίμων ἀγαθὸς ἐπέπνευσεν, εἰς τὴν ὑπὲρ γῆς ἀποδεδειγμένην χώραν οἰκίζονται· ἔνθα ἄρδονοι μὲν ὧραι παγκάρπῳ γονῇ βρύουσι, πηγαὶ ὑδάτων καθαρῶν ῥέουσι, παντοῖοι δὲ λειμῶνες, ἄνθεσι ποικίλοις ἐαρίζόμενοι· διαλείβαι δὲ φιλοσόφων, καὶ διαῖται ποιηταί, καὶ κύκλιοι χοροὶ, καὶ μουσικὰ ἀκούσματα, συμπόσιά τε εὐμελῆ, καὶ ἐλαφραὶ ἀποχρήγνυνται, καὶ ἀκήρατ☉ ἀλυπία, καὶ ἡδεῖα διαῖτα. *Quibus bonus genius in vita agenda adſpiravit, piorum regionem incolunt; ubi anni tempeſtates omne genus fruges affatim ſuppeditant, fonteſque limpidis undis manant, prata univerſa variis floribus vernant: philoſophorum ſcholæ, theatra poëtarum, chori circulares, auditiones muſicæ, convivia concinna, dapes ultro oblatæ, immortalis lætitia, vitæque ſuavis* præſto ſunt. Enimverò decantatiſſimam Ætatem Auream *Græcorum*, ad Paradiſi *Moſaïci* exemplar effictam fuiſſe, conſtat. Sicut ergò *Hebræi* (ut dixi) felicitatem Cœleſtem Paradiſi vocabulo adumbrârunt; ſic *Græci* in Urbe (ubi ubi illa ſit) Saturni, quem penes Aurea illa Ætas viguit, Elyſium ſuum, atque μακάρων νῆσον collocarunt. *Pindarus Olympic. Od.* II.

Ὅσοι δ' ἐπόλμαξ ἐς τρὶς
Ἑκατέρωθι μείναντες
Ἀπὸ πάμπαν ἀδίκων ἔχειν
Ψυχὰν, ἔτλαν Διὸς
Ὁδὸν παρὰ Κρόνου πύρ-
σιν, ἔνθα μακάρων
Νᾶσον Ὠκεανίδες
Ἀῦραι περιπνέουσι.

Claudianus etiam *Græcorum* diſciplinæ ſcientiſſimus, Elyſium per Auream Ætatem recuperatam deſcribere non dubitavit, quemadmodum *Hebræi* ſolenniter per Paradiſum; verba ſunt. De Raptu *Proſerpinæ* lib. II. v. 282.

Am iſſum ne crede diem, ſunt altera nobis
Sidera, ſunt orbes alii, lumenque videbis
Purius, Elyſiúmque magis mirabere ſolem,
Cultoréſque pios. Illic precioſior ætas
Aurea progenies habitant, ſempérque tenemus
Quod ſuperi meruere ſemel. *Nec mollia deſunt*
Prata tibi, Zephyris *illic melioribus halant*
Perpetui flores, quos nec tua protulit Henna.
Eſt etiam lucis arbor prædives opacis
Fulgenti virides ramos curvata metallo,
Hæc tibi ſacra datur, fortunatumque tenebis
Autumnum, & fulvis ſemper ditabere pomis.

Atqui hæc omnia etiam Philoſophi *Græci* ἀλληγορῶσι. Πεδίον Ἡλύσιον, πεδίον ἀληθείας interpretatur *Plato*, in *Phædro*; addens, ἥτε δὴ προσέχουσα ψυχῆς τῷ ἀρίστῳ νοῦν, ἐν τῷ ἐκεῖσε λειμῶνι & τυγχάνει ὄσα. *Socrates* in *Phædone*, De anima quæ fruminis & ſeminis victrix, ſe in tranquillam immunitatem ab adfectuum perturbationibus aſſeruit, ἐπομένη τῷ λογισμῷ καὶ ἀεὶ ἐν τούτῳ ὖσα, τε ἀληθὲς καὶ τὸ θεῖον καὶ τὸ ἀδόξαστον θεωμένη καὶ ὠπ' ἐκείνου τρεφομένη, ζῆν τι ὄιεσθαι δεῖν ἕως ἂν ζῇ· καὶ ἐπειδὰν τελευτήσῃ, εἰς τὸ συγγενὲς καὶ οἷς τὸ τοιοῦτον ἀφικομένη ἀπηλάχθαι τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν. Quid de conſpectu *Sheeinah* & Lumine vultus Regis vitæ, *Judæi*: quid de Viſione Beatifica luculentius Chriſtiani dicant? *Plato* in *Phædro* de Pia mente locutus, τλὴ ἐν τῷ ὃ ἔστιν ὂν ὄντως ἐπιστήμῃ ὖσαν, καὶ τἆλλα ὡσαύτως τὰ ὄντως ὄντα θεασαμένη καὶ ἐστιαθεῖσα, εἶτα πάλιν εἰς τὸ ἔσω τῆς οἰκήσεως, ὅπερ δὴ ἦλθεν. *Veram ſcientiam in eo quod verè eſt, & alia pariter quæ reipſa ſunt contemplata & quaſi epulari feſtivitate gaviſa, intra cœlum denuo recepta, domi eſt.* Vide *Bechinat* haolam p. 153. Piæ autem mentes ex ſententia poëtarum à *Mercurio* ψυχοπομπῷ; ex ſententia Philoſophi à ſuo cujuſque Genio ad Beatas ſedes ducuntur; ſumma enim animæ felicitas abſque divino auſpicio non attingitur; Ἡ δὲ καθαρῶς τε καὶ μετρίως τὸν βίον διεξελθοῦσα, καὶ συνεμπόρων καὶ ἡγεμόνων θεῶν τυχοῦσα, ὥκησε τὸν ἀντῇ ἑκάστη τόπον προσήκοντα, inquit *Socrates* in *Phædone*. Atque de *Elyſii* & *Paradiſi* literali & myſtico paralleliſmo hæc hactenus.

Ut autem perfectè *Juſtos* ad Paradiſum; ita *Mediocres ad Gehennam ſuperiorem; penitus autem Impios ad Gehennam inferiorem* legant *Hebræi*. Mediocres hoſce פושעי ישראל *prævaricatores Iſraëlis* vocant; flagitioſos verpos innuentes, qui è vita migrârunt non actâ priùs commiſſorum pœnitentiâ: & qui in Præceptum aliquod ex trecentis

centis ſexaginta quinque vetantibus (totidem *Talmud* Tractatu *Makkoth R. Solomon Ben Eleaſari* in *Avodath Hallevi*, & *R. Aaron* in *Joreh Deah* computant) deliquerunt. Id autem genus flagitia, utpote majoris contumaciæ, ne ſimplice quidem pœnitentia pianda cenſent. Conſule ſi placet ea de re caput ultimum tractatus *Jomah*. In *Gehenna* autem Superiore XII. plerumque menſes torqueri volunt: vel ſaltem quoad ſat luſtrati tandem liberentur; Deo preces, quæ pro defunctis recitari ſolent exaudiente ſcilicet: cujus furfuris bene multæ occurrunt in *Judæorum* Libris Precum. At primas deferunt precandi formulæ, quam (à voce iſta identidem repetita) קדיש *Kaddiſh* vocant: illam enim ſi filius vel cognatorum defuncti quiſquam Duodecim menſes ἐπιμάχως recitaverit, is pro quo precatur libertatem adeptus faceſsit in *Paradiſum*. Pro defunctis hiſce etiam victimis feciſſe *Judam Machabæum* conſtat. Perinde ac hodieque καπηλάριοι liticines animas *Purgatorio* ſuo teſſeris venialibus, aut oblato Miſſæ (ut vocitant) ſacrificio, aut verò ſuperſtitum ſuffragiis exemtas fabulantur. *Ramban Gerundenſis* in שערי הנמול de *Judæis* verba faciens, שמחוייבי עונש דונים בגיהנם שנים עשר חודש כל אחד כפי הראוי לו וגו *Qui obnoxii ſunt pœnæ plectuntur in* Gehenna *duodecim menſes, unuſquiſque uti eſt meritus.* בית יוסף (*Beth* autem in hujuſmodi *Beth Joſeph, Beth Hillel, Beth Samai* & ſimilibus; frequenter *Scholam, factionem, clientelam, ſectam* ſignificat: *Syrus* itaque pro *Herodianis*, quos Herodes *vervex ſectarius* (ut *Plautus* loquitur) ducebat, ובית הוסוס *debeth Herodes* ponere non dubitavit. *Beza*, qui non *Syris*, ſed *Hebraicis* tantùm elementis בית הרודם legit, *debeth Hirudim* perperam extulit, ם etiam ultimam literam pro ם clauſo accipiens: ſed neque melius vertit, per *Herodis domeſticos, ſive aulicos*; cùm *ſectam* potiùs *Herodis* vertiſſe debuerit, à cujus fermento Chriſtus cavendum eſſe monuit *Marci* viii. v. 15. Sed & *Maronitæ* in *Matthæi* cap. xxii. v. 16. in Bibliis Gallicis & noſtris (Polyglottis) *domeſticos Herodis* etiam malè verterunt.) Schola inquam *Joſephi* in *Joreh Deah*, fol. 214. Edit. Venetæ. כדאמרינן דמשפש רשעי ישראל בגהנם יב חודש *Sicuti vulgò dicitur, pœna flagitioſorum* Iſraëlitarum XII. *menſes in Gehenna* durat. Itidem ſcribit *R. Bechaye* in *Deuteronomii Paraſham* וואת הברכה *R. Shem Tobh* in נפש החכמה & libro תשובה של. *R. Alpheſius* ex ſententia Sectæ *Hillelis*, tomo 1. fol. 308. *Sebionitenſis* Editionis in fol. pag. 1. פושעי ישראל יורדין לגהנם ונידונים בו יב חודש *Prævaricatores*

ricatores Iſraëlis *deſcendunt in* Gehennam *& plectuntur ibi* xii. *menſes* ad quem locum conſule ſi placet ſcholia *Solomonis Jarchii*, *R. Niſſim*, & *R. Jeſaiæ Shilte Hagibborim*. *R. Joſephus Albo* in עיקרים ſermone iv. cap. xxiv. pag. 151. העונש הזה שאמרנו שהוא סגיע אם לנוף לנפש ביחד ואם לנפש בלבד יתחלף באנשים כפי הנוף מדרגותיהם כי מי שיש בידו קצת עבירות אי אפשר שיהיה נדון חמיד בצער המופלג ההוא שאמרינו כי חזקן יספיק לשכח ההרגל והמנהג ולפי מה שאמרו רבותינו זל הזמן ההוא יב׳ חחשים *Supplicium hoc de quo meminimus, ſive ad corpus ipſum, ſive ad animam ſimul cum corpore, ſive ad eam ſolam pertigerit; pro uniuſcujuſque ſtatu ac conditione diverſa variáque eſt: fieri enim nequit ut is in quo partim bona partim mala exiſtunt, maximis iſtis, quos memoravimus, cruciatibus æternùm torqueatur; peracto enim certo tempore ſupplicium illud ceſſabit, nempe cum nequam iſta conſuetudo peccandi abſterſa penitus & perpetua oblivione abolita fuerit; ac juxta doctorum noſtrorum τῶν μαθητῶν ſententiam, tempus illud Duodecim menſium erit.* Peruſh in *Zecharia* xiii. ſtatuit *Mediocres hoſce non ultra* xii. *menſes eſſe in tormentis.* *R. Shem Tobh* tractatu v. של חשובה minus accuratè locutus, ait *Mediocres* שנה אחת *annum unum puniri, prinſquam ad locum ſuperiorem* (למעלה) *adſcendant, cum juſtis cohabitaturi.* Malunt autem hoc tempus xii. *menſium, quàm anni* vocabulo definire; qua de re ſic ſcholia *Joſephi* in *Joreh Deah*, כדאמרינן דמשפט רשעים ישראל בגהנם יב׳ חודש ועולים ולא אמרו שנה הילכך יב׳ חודש מניין *perinde ac dici ſolet, ſupplicium flagitioſorum* Iſraëlitarum *in* Gehenna xii. *menſes durat, tum autem adſcendunt: atqui annum non dicunt, ideoque* xii. *menſes numeramus.* quo loco idem ſcholiaſtes pergit rationem reddere quare *anni* hîc vocem tam ſtudioſè vitantes, xii. *menſes* dicere maluerint: alioquin enim intercalari menſe *Veadar* (quo Solis curſum annuum cum menſtruis Lunæ in loco conciliant) annum aliquoties productiorem reddente, putaretur quis diutius pœnas pendere qui tali anno, quàm qui communi oppeteret: at Menſes illis Lunares, utique æquales, iſtius ſcrupuli immunes ſunt. *R. Mekir* in *Avkath Rochel* libro ii. (qui totus in iſtiuſmodi conſumitur) modum Duodecimeſtris iſtius luſtrationis deſcribit. Hæc autem regio, ex qua, poſt ratam luſtrationem, exitus conceditur, *Gehennæ ſuperioris* nomine occurrit, apud

Mekirum

Mekirum & RR. ſatis frequenter. *Judæis* autem inoleverat opinio peccata ſua adverſus Præcepta Jubentia per meram pœnitentiam, ſaltem in ſolenni Reconciliationis, remitti: ſecundum *R. Zechariam* in *Pirke Eleaſari* cap. xlvi. יום הכפורים מכפר בעולם הזה ובעולם הבא *Dies expiationum & in hoc & in futuro ſeculo expiat.* Etenim יום הכפור *Diem expiationis* Ultimi Judicii ſpeciem præferre ſtatuunt Magiſtri, Libris vitæ & mortis tunc apertis. Peccata autem adverſus pleraque præcepta, Vetantia, largitionibus, hujus vitæ κακοηθίας atque æruminis, exilio, ſaltem morte ipſa, quam februorum oppido maximum putant, deleri. Hinc in ſolenni prece in extremis conſtitutorum, in *Seder Tephilloth* in 12. Editionis *Amſteladamenſis* per *Menaſſem B. Iſrael*, pag. penultima, ואם קרבה עת פקודתי למות תהא מיתתי כפרה לכל חטאתי ולכל עוונותי ולכל פשעי שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך מיום היותי

Sin autem viſitatio mea inſtet ad moriendum, eſto mors mea expiatio pro omnibus peccatis, criminibus & commiſſis meis, ſive quæ ſciens ſive quæ ignorans perpetrani à die in quo vitam meam auſpicatus ſum. In *Pirke Eleaſari Saulus* dicitur mortem ſibi conſciſcendo expiaſſe peccata ſua. cap. xxxiii. Conſulatur & *Medraſh Elle Haddevarim* in cap iii. v. 26. Sin reſtent adhuc aliqua quæ nec mors ipſa diſpunxerit, illa ſaltem ἐν τῷ παμμιαιῶνι χρονοτριβοῦντα in hac regione, penitus expiari. Nonnulli cenſent caſſam ſpem, quam *Judæi* ex iſta opinione concepiſſe poterant, Chriſtum retuſum iviſſe, *cum nec in hoc nec in futuro mundo peccatum adverſus S. Spiritum remiſſum iri minatur. Judæi* enim *Talmudis* illud ſemper in ore habent כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא *Omnis* Iſraelita *partem habet in mundo futuro*: *Iſraëlitæ* nequam & parum frugi poſtquam eos (ut dictum) ab anteactæ vitæ nepotatu luſtraverit mala iſta manſio. *Judæos* quippe omnes גוי קדוש *gentem ſanctam* vocant, talémque in amputatione præputii vim ponunt, ut quibus ea contigit à *Paradiſo* æternùm arceri nequeant. Eorundem decretum eſt טוב שברופאים לגהנם *Optimus medicus ad Gehennam*; quaſi optimi hac luſtratione opus habeant: nec ſic tamen ſuis Panicum incutiunt, quin ex medicina, quam improbè paſſim factitant, maximi æruſcatores evaſerint.

Græci etiam hunc locum agnoſcunt, ex quorum ſententia *Virgilium* nonnulli volunt Inferos in *Campos Lugentes, Elyſium & Tartara*, diſtribuiſſe. In Lugentes autem Campos cogebantur omnes *Biaothanati*

& *Aori*: πάντες οἱ πρὸ μοίρας ἢ πρὸ ὥρας θανόντες *omnes qui violenta aut intempestiva morte oppetebant*. *Dido Virgiliana* erat & βιαιοθάνατος & ἄωρος,

Quia nec fato, merito nec morte peribat,
Sed misera ante diem. ——

In his autem Campis tantisper morari vo'uerunt antiqui, dum μόρσιμος αἰὼν ut *Pindarus* vocat, (id est, legitimum vitæ tempus) impletus fuisset: quem quibusdam centum, quibusdam septuaginta anni constituunt. *Solonis* est apud *Clementem* & *Philonem*,

Τὴν δεκάτην (supple ἑβδομάδι) εἴ τις τελέσας χρόνον μέτρον ἵκοιτο,
Οὐκ ἂν ἄωρος ἐὼν, μοῖραν ἔχει θανάτου.

Timarchus apud *Plutarchum*, qui (sive χηρῶν sive ἐνυπνιῶν) in *Trophonii Antro* specimen Inferni accepit; ex hac regione audiit μυείας ὠρυγὰς καὶ τεναγμὸς ζώων, μυείων δὲ κλαυθμὸν βερεφῶν, καὶ μιμνόντας ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ὀδυρμούς. Quæ *Er Pamphylus* retulit τῶν ἐυδὺς γενομένων καὶ ὀλίγον χρόνον βιώντων παίδων, notat *Socrates Platonicus* (De Republ. x. pag. 615. Edit. *Serrani*) tanquam ἀπ' ἄξια μνήμης. *Cicero* statum animarum non à Reviviscente aliquo, sed ab Experrecto potiùs narrari volens, etiam quo certiorem fidem mereri videretur, Campos hosce Lugentes penitus proscripsit. Opinabantur autem vetustæ hujus superstitionis affines mortuorum Animas omnia, etiam futura, nosse; ex Parcarum in Orco staminibus inspectis: vel itaque evocantes ad se cadaveribus aptas διὰ νεκυομαντείας (quam, utpote *Ægyptiis* familiarem, accuratè descripsit *Heliodorus Æthiopicorum* vi.) vel ipsi Orcum subeuntes διὰ σκιαμαντείας sive εἰδωλομαντείας consulebant. Quamvis autem Primæ hujus Regionis incolis valdè curta futurorum cognitio fuerit, quòd illi, nondum epoptæ, ab aliis duntaxat umbris nonnulla percontando acceperant; sacerrimis tamen consultoribus cum hac regione commercium utcunque impetrabilius cessit, quo magis illa in propinquo; *Erichtho* apud *Lucanum*,

Non in Tartareo *latitantem poscimus antro,*
Adsuetámque diù tenebris, modò luce fugatâ
Descendentem animam, primo pallentis hiatu
Haret adhuc Orci, licèt has exaudiat herbas,
Ad manes ventura semel. ——

Campos

Campos enim hoſce Lugentes in *Orco pallente, nondum nigro* ſtatuebant, id eſt, inter hujus vitæ, atque Inferni confinia: quo ſenſu Charite, Thraſyllum occiſura, ſic prætatur: *Nec mortis quiete recreaberis, nec vitæ voluptate lataberis; ſed incertum ſimulachrum errabis inter orcum & ſolem*, apud *Apuleium*. Quorſum verò ex hac potiſſimùm regione arceſſerent animas, aliam cauſſam adſignavit *Tertullianus*, libro De Anima, prope finem; *Invocantur quidem Aori & Biaethanati ſub illo fidei argumento, quod credibile videatur eas potiſſimùm animas ad vim & injuriam facere, quas per vim & injuriam ſævus & immaturus finis extorſit, quaſi ad vicem offenſæ.* Quo autem ſcires ex Campis Lugentibus arceſſitos omnes quos *Ulyſſes* conſuluit, — νεκύων δῆμον ἀθροίσθη notavit *Homerus*. Odyſſea λ'. תרע לך כי הנפש אחר צאתה מן הגוף אֹוֹל שהיא זוכרת ומתאבלת עליו על הפרדה מן גוף *Scito quod anima poſt exitum è corpore* (*ut RR. οἱ μαχεῖται dicunt*) *ipſa recolens* priſtinum ſtatum, *de illo plorat, de ſeparatione* nempe *ſua à corpore*, ut inquit *Jechiel Mile* in *Reſhith Chokmah*. Et nos prius de animabus *Hebelis, Nadabi, Abihu, Nabethi* & ſimilibus prius adnotavimus. Tametſi verò hanc Regionem *Diverſorium* adpellet *Tertullianus*, quòd poſt moram quam diximus legitimam aliò migraretur; non tamen Gehennæ ſuperiori Hebræorum adamuſſim περάλιν & eſſe poſſet, niſi etiam ſupplicii locus fuiſſet. Habent enim & illi campos ſuos Lugentes, quibus iſti Græcorum potiùs componi debent.

Atqui ex Inferni Supplicii loco Quotannis liberari perductos ad ſanitatem etiam Græci agnoſcunt. *Platonis* inſtar omnium auctoritas eſto, qui ſic in Phædone. Ὁι δ' ἂν ἰάσιμα μὲν, μεγάλα δ' ἁδικήσαντα ἁμαρτήματα, — τύπτει ἐμπεσὼν μὲν εἰς τὸν Τάρταρον ἀνάγκη· ἐκπεσόντας δὲ αὐτοὺς τῷ ὀνείρατι ἰκνεῖσθαι παρὰ τοὺς περὶ τὸν ἀχέροντα, &c. *Qui licèt ſanabilia, magna tamen flagitia admiſiſſe videantur,* — *illos in Tartarum incidere neceſſe eſt: incidentes autem atque annum illic commoratos ejicit fluctus*, &c. Quæ reliqua illic apud *Platonem* habes, totidem fere verbis à Talmudicis expreſſa memini. Hanc ergò traditionem perantiquam eſſe planè liquet.

Mohammedes qui Judaïſmo atque Græciſmo Neſtorianiſmum incruſtans, ex omnibus ῥῶπον unum & cinnum quaſi conflavit; à Judæis & Græcis etiam hujuſce Medii ſtatus fidem accepit. Illi enim الاعراف *Alaaraf* regio ſit العرزخ *Alberzach, loci ſeparationis, Medias inter extrema ſupplicia & Paradiſum*

diſum obtinens. De qua agit *Chorani Surat.* VII. Morgiorum autem ſecta luſtrationem fieri tranſeundo mediam Gehennam planè agnoſcit. Conſule notas *Cl. Pocockii* ad *Gregorii Abulfaraii*, pag. 25. lin. 8.

Ut autem *Penitus juſti* in Paradiſum, & *Mediocres* in Gehennam Superiorem, ita *Penitus Impii* in Gehennam inferiorem deſcendunt: quam *R. Meir* מקום המשפט *S. Lucas* τόπον τῆς βασάνου, per eminentiam vocant. RR etiam בור תחתיות *puteum infimum*, (Græci ἄβυσσον.) שאול תחתיה *Sheol infimum*, בית אבדון *Domum perditionis* vocitant. Sed חופת *Topheth* & גי הנם *Gehenna* voces ſunt iſti loco ſignificando longè frequentiſſimæ. In vicinia enim Urbis ſanctæ jacebat diris devota vallis Hinnomidæ, in qua filios filiaſque vivicomburiis Molocho trajiciebant: quam ideo Rex *Joſias* in *Gemonias Judaïcas* vertit, rebuſq; turpiſſimis (cadaveribus, fimo & ejuſmodi) conjectis polluit: & ne quid noxæ exhalaret hoc olenticetum, abſumendis rebus iſtis immundis, teſte *D. Kimchio* in *Pſalmum* XXVII, perpetuò igne ſatagebant. Illic etiam Angelus Domini *Aſſyriorum* caſtra adortus una nocte centum octoginta quinque hominum millia occidit; quo ſpectant illa *Eſaiæ*, cap. XXX. v. 31. *Voce Domini pavefiet Aſſyrius*, &c. *Eſt enim pridem ordinatus Topheth, eſtque regi altè lætéque inſtructus; igne, multisque lignis ardens, Domini flatu, quaſi ſulphureo quodam torrente, eum incendente.* Illic etiam contigit idolatras *Judæos* à *Babyloniis* bello internecino vinci, ita ut cadaveribus humo contegendis defuerit locus. Secundum illud *Hieremiæ* cap. VII. v. 30, &c. *Quoniam offenderunt me Judæi, (inquit Dominus) ſuoſque nefarios deos poſuerunt in æde à me denominata, ejus polluendæ cauſâ, extruxeruntque ſacella Topheth (quod eſt in valle filii Hinnomi) ad ſuos filios filiaſque igne cremandos, id quod neque juſſi neque mihi venit in mentem; itaque tempus erit (inquit Dominus) cùm non deinceps Topheth aut vallis filii Hinnomi, ſed vallis cædis dicetur, ſepelientque in Topheth donec locus non ſuppetat. Et erunt hujus populi cadavera paſtui volucribus cæli & beſtiis terræ abſterrente nullo.* Vides Deum hominesque in abominandi hujus loci execrationem conſpirâſſe. Ut ergò Paradiſi terreſtris ſumma amœnitas ἐξ ἀναλογίας nos ad cœleſtia gaudia conſignanda; ſic horrenda hæc vallis pari ſimilitudine, cùm nihil immanius occurreret, ad ſignificandum Infernum locum impiorum pœnis apparatum, poſt ſecundum templum ceſſit; neque enim anteà poterat per temporis rationem, quo hæc geſta ſunt. Targum in *Iſaiæ* cap. 33. v. 14. Impios amandat לגהנם יקידות עלם ad *Gehennæ*

hennæ ignem æternum. Regionem foveæ in quam deſcendit Luciſer, *Septuaginta* τὰ διμύλια τῆς γῆς, *Arabs* السلسال الارض *fundamenta terræ vocat*; תחתיות ארץ היורד לשם שוב אינו עולה *Quod ad Infima Terræ attinet, qui eo deſcendit nunquam adſcendit*, ut habet liber *Jeſod Shirim. R. Menachem* in paraſham אמור Gehennam in ſeptem minores regiones diſtinguit; (quod & alii RR. faciunt) quibus diverſos pœnarum gradus innuit. (Et Chriſtus quadantenus diſcrimen in Pœnis Gehennæ ſtatuit, dum ait, *Tolerabilius iri Sodomæ & Gomorrhæ, quàm iis qui evangelium non admiſerint.* Matthæi x. v. 15.) atqui aſſerit illos qui deſcendunt in *Infimam Regionem, Abaddon dictam, nunquam adſcendere*; *eſſe quippe illum locum ſine ullo exitu aut porta.* Idem in Paraſham וי"ש רשעים גמורים שנדונים דורי דורות inquit, כרצון האל יתי ומקיים אותם בצער ועונש שאין כלה *Sunt & Penitus Impii qui puniuntur in ſecula ſeculorum ſecundum voluntatem Dei benedicti, qui collocat illos in cruciatu & pœna ſine fine.* Jalcut in *Zechariæ*, cap. xiii. v. 9. Totidem etiam verbis habet, הרשעים הגמורים נידונים שם דורי דורות *penitus Impii illic* (de Gehenna locutus) *plectuntur in ſæcula ſeculorum.* Eadem etiam habentur in *Toſaphoth* in *Bava Metzia*, cap. iv. Et Tractatu *Roſh Haſhanna*, loco prius laudato; ubi porro dicitur דניהנים כלה והם אינם כלים verbatim, *Ceſſabit Gehenna at illi non ceſſabunt*, i. e. prius deſinet Gehenna quam illorum pœna. Iſta enim verba comparativè exponi debent. Eundem Hebraiſmum habemus in iſtis Chriſti, *Matthæi* cap. xxiv. v. 35. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν, i. e. *prius abibit cœlum & terra quàm verba mea.* Nihil hic dico de ſingulari opinione *R. D. Kimchii* qui in Primum *Pſalmum* dicit de Impiis hiſce תאבד נפשם עם נופם ביום המיתה *peribit anima ipſorum cum corpore in die mortis.* Aut Mayemonidæ, qui *Kerith* ſive *Exciſionem* quam lex identidem interminatur, de *Annihilatione* interpretari videatur. *Arnobius* libro ii. de Impiis Animabus; *Jacturntur enim & ad nihilum redactæ interitionis perpetuæ fruſtratione vaneſcunt.* S. autem Apocalyptes ait *fumum* meretricis ultimo ſupplicio affectæ *adſcendere* εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, cap. xix. v. 3. Deque ſimilibus ſimiliter loquitur, cap. xiv. v. 11. Quibus verbis RR. לדורי דורות *in ſecula ſeculorum* accuratè reſpondent in Tract. *Roſh Haſhannah* loco ſuperius memorato. Iſta autem verba Talmudicorum *R.*

Alpheſius, Tom. 1. fol. 308. p. 1. caſtravit, de *penitus impiis* ſcribens יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורות ait, *deſcendunt in Gehennam ibique puniuntur in ſecula*, (non *in ſecula ſeculorum*;) quanquam alias Talmudicorum ſcita caſtiſſimè repræſentâſſe videatur. Iſtam autem caſtrationem ſi tanti putaſſet *Joſephus Samigah* correxiſſet in ſuo *Purath*, id eſt, *torculari*, quo *Alpheſium* aliquoties nimis iniquè premit. edit. Venet. in quarto. Si verò hanc rem penitus introſpiciamus, deprehendentur Judæi non pauci etiam Impiorum iſtorum pœnas non ad æternam perpetuamq; durationem, quamlibet ad valdè longam ſi fors tulerit, extendere. De penitus Impio *R. Moſes Almoſny* in *Tephillah Moſheh*, מדה כנגד מדה אם עשה עבירות הרבה נענש הרבה, ואחכ יבוא למנוחתו *Menſura juxta menſuram, ſi quis enim multum peccârit multum punietur: poſtea tamen conſequetur requiem ſuam.* *R. Iſaac Ben Arama* in *Akdath*, (Commentario in Pentateuchum) in *Paraſham* חיי שרה tantundem aſſerit. *R. Jacobus Chavif*, in *En Jacob*, in *Roſh haſhannah*, cap. 1. יש שמתוך שקכלו כבר דינם בגיהנם אפשר שיזכו לחיי העולם הבא ועליהם אמר דוד אחכתי דכתיב ביה אפפוני חבלי מות וכתיב דלותי ולי יהושיע *Sunt qui poſtquam in Gehenna jam pœnas dederunt, forte dignabuntur vita mundi futuri*; & de illis dixit *David*, (*Pſalmo* CXVI.) *Amabo, &c.* De iis ſcriptum eſt, *Circumdederunt me dolores mortis, &c.* Et ſcriptum eſt, *Attenuatus ſum & me ſervabit.* *R. Menachem* in *Paraſham* וישב exponens illa *Samuelis*, cap. XXV. v. 29. *Sit anima domini mei ligata in faſciculo viventium cum domino deo tuo*; *at animam inimicorum funda projiciat*, *projiciat* (inquam) *velut ex funda ſcutali.* Faſciculum Viventium, de Juſtorum conditione: Projectionem tanquam ex funda de Malorum accipit: deque Malis concludit *eſſe illos in vinculis* עד זמן צאתם *uſque ad tempus quo inde exeunt.* Idem in *Paraſham* אחרי מות de Gehenna Inferiore locutus אבל הרשעים עומדים שם עד זמן עבר לכלוכם *At impii manent illic quoad eorum macula abſterſa fuerint.* Phraſin autem εἰς τὸν αἰῶνα καὶ αἰῶνος in *N.T.* legitimam *æternitatem* non neceſſariò deſignare, vel inde liquet, quod phraſis *Hebraïca* quam *Græca* illa exprimere nata eſt, pro minore temporis ſpatio, quamlibet longo, aliquoties in S. literis uſurpetur. Phraſin autem *Hebraïcam*, *Græcam* hanc moderari debere nemo neſcit. Et in *Apocryphis Enochi ex Hebraïſmo* converſis

verſis diſertè legas ἕως σωθήσεται τὸ κεῖμα τῦ αἰῶνος τῦ αἰώνων, quòd, quocunque intelligas modo, dici non poſſet, niſi æternitate quid minus ſignificaret. σωθήσεσθαι enim non competit veræ æternitati. Sed de iſtis fuſius in noſtris ad Decreta *Origenis*. Judæi enim plurimi Gehennam, ut *Græci* Tartarum non tam ad cruciatum quàm ad emendationem profligatiſſimorum comparari ſtatuunt: atque ultima illa remedia non niſi ἐς τὰ ἔσχατα νοσήματα, quæ alias corrigi non potuerunt, adhiberi; ut noſter Hippocrates de morbis corporeis monet. Simplicius, in Procœmio, vim tam efficacem ſermonibus Epicteti adſcribit, ut qui iſtis non movetur Infernis tantùm Tribunalibus corrigi atque ad frugem perduci poſſit. Εἴ τις (inquit) ὑπὸ τούτων μὴ πάσχει τῶν λόγων, ὑπὸ μόνων ἂν τῶν ἐν ᾅδου δικαστηρίων ὑπευθυνθείη. *Socrates* ergò in Gorgia pag. 526. Edit. Serrani. ait, Se Futurum Judicium credere; *ac diſpicere qua poſſit ratione quàm ſaniſſimo præditus animo coram judice comparere.* Ἐγὼ μὲν οἶμαι, (inquit) ὦ Καλλίκλεις, ὑπὸ τούτων τῶν λόγων πέπεισμαι, καὶ σκοπῶ ὅπως ἀποφανοῦμαι τῷ κειτῇ ὡς ὑγιεστάτην ἔχων τὴν ψυχήν. *Nam Mentes Sanæ ſtatim in Elyſium, Sanabiles autem poſt Inſtrationem Tartaream* admittebantur: at *Inſanabiles* perpetuæ ſuæ miſeriæ nullum fructum reportant ipſi; Οἱ δ' ἂν τὰ ἔσχατα ἀδικήσωσι, καὶ διὰ τοιαῦτα ἁδικήματα ἀνίατοι γένωνται, ἐκ τούτων τὰ παραδείγματα γίγνεται· καὶ ἅτε, αὐτοὶ μὲν οὐκέτι ὀφέλιμοι γίγνονται ἄλλοι, ἅτε ἀνίατοι ὄντες· ἄλλοι δὲ ὀφείλουσι, οἱ τοὺς ὁρῶντας διὰ τὰς ἁμαρτίας τὰς μεγίστας καὶ ὀδυνηροτάτας καὶ φοβερωτάτας πάσχοντας ἢ ἀεὶ χρόνου, ἀπείρους παραδείγματα ἀπηρτημένους ἐκεῖ ἐν ᾅδου ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, τῖσι ἀεὶ τῶν ἀδίκων ἀφικνυμένοις θεάματα καὶ πυθήματα. *Qui ſumma ſcelera admiſerunt, ac propterea inſanabiles fiunt, ex illis exempla ſtatuuntur: illi enim ipſi, utpote inſanabiles, nihil proſus utilitatis percipiunt; aliis verò utilitas redundat, qui illos cernunt ob flagitia maximis atque acutiſſimis ac maximè horrendis tormentis affectos; revera illic in Inferno, cen carcere, in exempla ſuſpenſos, ut impiis eo pervenientibus perpetuò ſpectaculo ſint ac documento.* Hæc *Plato* in *Gorgia*, & ſimiliter etiam in Phædone, & alibi. Hebræi autem ad Gehennam, & Græci ad *Tartarum* ſuum conſtituendum, Activarum (ut vocant.) Qualitatum, Caloris nempe & Frigoris, intenſiſſimum gradum accerſunt. *Simeon Ben Jochai* in *Schar*, In Paraſham וירא אליו De Gehenna Superiore, דא מסטרא דמיא וא מסטרא דאשא דא ורא דינא דניהנום וחייבין דניהנום בחוי דינן אלין אתדונו אלא דינא דחייבי דניהנים תריסר ירחי

Hoc latus aquarum illud vero latus ignis: tam hoc quam illud eſt pœna

Gehennæ

Gehennæ. Et qui Gehennæ obnoxii sunt, duabus istis pœnis plectuntur, quibus subjacent in Gehenna XII. *menses.* Ibidem & *Medrasch* de Gehenna inferiore, רשעים עבודי עבודה זרה נידונים תמיד באש ובמים ושוב אינם עולים *Impii cultui extraneo addicti igne & aqua æternùm torquentur neque adscendunt. Drithelmo Saxoni,* apud *Bedam* loco priùs citato, *Unum* (Gehennæ) *latus flammis ferventibus nimium terribile, alterum furenti grandine ac frigore nivium omnia perflante ac verrente non minus intolerabile.* Cúmque S. *Hieronymus* Deum testatus profiteatur in Commentariis, *Se suis simpliciter indicare, quæ ab Hebræis didicerat,* (consule eum in II. *Nahum.* vers. 1. In *Zachariam* lib. II. sub initio.) ergò & hanc ipsam ab iis opinionem hausisse meritò videatur. In *Jobi* quippe caput vicesimum quartum, versiculum decimum nonum, verba veteris interpretis, *Ad nimium calorem transiet* (*Transiet, exiet, periet, interiet, abiet,* &c. Frequenter occurrunt apud V. Interpretem. Exiet apud *Tertullianum,* libro adversus *Judæos. Transiet,* apud Tibullum Eleg. IV. v. 23.) *ab aquis nivium:* sic exponit *Hieronymus. Quasi duas Gehennas sanctus Job dicere mihi videtur, Ignis & Frigoris; per quas Diabolus, hæreticus, & homo impius commutetur: forte in ipsa Gehenna talis sensuum cruciatus fiet illis qui in ea torquebuntur, ut nunc quasi ignem ardentem sentiant, nunc nimium algoris incendium: & pœnalis commutatio sit nunc frigus sentientibus nunc calorem.* Atque fortasse Christum interminantem *stridorem dentium* huc respexisse, *ut iste stridor dentium de rigore frigoris oriatur.* Cavet interim nequid refrigerii miseri sibi ex ista vicissitudine polliceantur; contendens posse hoc expetere quemadmodùm febrientes & Rigorem & Calorem citra levamen sentiunt. Similia habes etiam in ejusdem commentario in *Matthæi,* cap. X. v. 28. Et certè etiam *Frigus* intensissimum posse satìs vehementer afficere, non ampliùs ambiget, qui stillicidium frigidæ in nervum tantisper experiri velit. Utcunque hanc traditionem satis antiquam fuisse, vel ista fidem fecerint. Ex utraque autem Gehennæ penu prodita olim fuisse divinæ vindictæ specimina arbitrantur: Ex Aquea, Diluvium; *cùm omnes scaturigines* תהום רבה *abyssi magnæ* erupt*æ sunt:* ex Ignea, cum *Igne sulphureo in Sodomam & Gomorrham divinitus depluit.* De utrisque ergò, & iis qui Diluvio perierunt, & de Sodomitis, penitus actum esse existimant Judæi, ita ut non sint Resurrecturi, nec sistendi denuo pro divino tribunali in die ultimi judicii. Consule si placet ea de re Talmudem tractatu *Sanhedrin,* capite undecimo. *Pirke Eleasari* cap. XXXIV. *Sohar* in parasham וירא אליו

&

& *Medraſh* in eundem locum. De iſtis ſanctus *Judas* Epiſtolæ ſuæ v. 7. Σόδομα καὶ Γόμορρα καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις —— πρόκεινται δεῖγμα πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι. *Sodoma & Gomorrha & finitimæ urbes in exemplum jacent: ſempiterni ignis judicium ſuſtinentes.* Joſephus Belli Judaici libro ſecundo cap. 12. ὑπέχειν τιμωρίαν dixit, id eſt, *pati ſupplicium.* Syrus ad locum Judæ ממסע לשא כמון ולדנסע? poſitæ ſunt *ſub igne ſempiterno, condemnatæ judicio.* Chriſtus impios amandans *in lacum igne & ſulphure flagrantem* reſpexit Sodomam eo modo incenſam, verſámque in lacum bituminoſum, quem *Eſdras Apocryphus* libro iv. cap. v. verſ. 7. *mare Sodomiticum* vocat: ex cujus aqua ſales confecti Σοδομιωοὶ dicebantur etiam *Galeni* ævo. (Inſpice de ſimpl. med. facultatibus cap. xix. edit. Gr. Baſil. pag 53.) Talmudici מלח סדומית *ſalem Sodomiticum* pariter uſurpant. Iidem res profligatas ac diris devotas לים המלח *in mare ſalſum* ſolenniter amandant. Merito ergo S. *Petrus* Epiſt. ii. cap. ii. v. 4, 5, 6. Angelos dejectos, Mundum veterem, *Sodomam & Gomorrham* conjunxit, tanquam luculentiſſima divinæ ultionis ſpecimina, quæ judicio magnæ diei ſaltem præluſiſſe videantur.

Sed & utriusque extremi Frigoris ac Caloris ſummam vehementiam Tartaro ſuo *Græci*, ut *Hebræi* Gehennæ, tribuunt. Quod etiam *Suidas* advertit in voce Ἡλύσιον. Οἱ δὲ κολάσεων ἄξιοι, ἐν τῷ Κωκυτῷ καὶ τῷ Πυριφλεγέθοντι ἀπολύονται· Ποταμοὶ δέ εἰσι, ὁ μὲν Κωκυτὸς ψυχρότατος ὁ δὲ Πυριφλεγέθων θερμότατος. De hiſce fluviis καταψυχὴν oppoſitis Philoſophus in *Phædone.* Unde & *Nonnus* hiſtoriarum θωμαγωγός in *Gregorium Nazianzenum* pag. 171. Ὁ Πλάτων ἐν τῷ Φαίδωνι τοὺς μὲν λίαν ἀξιοπίστους καὶ ἀποκληρώσιμον τὴν ψυχὴν λέγει, ὅτι οἱ ἀδίκως βεβιωκότες κολάζονται ἐν τῷ Κωκυτῷ καὶ ἐν τῷ Πυριφλεγέθοντι, —— ποταμοὶ δέ εἰσιν, ὁ μὲν Κωκυτὸς ψυχρότατος, ὁ δὲ Πυριφλεγέθων θερμότατος. Quæ de Tartaro ſubinde dicit, de Acheronte dicta oportuit. In eo autem quod Acheronti, tanquam tertio fluvio, τοὺ μίσους βεβιωκότας mittat *Plato*, ſingularis planè videtur: cæteri enim Geographi Inferni Acheronta ac Cocytum eundem fluvium faciunt, ac ſimili frigore impertiunt. *Theocritus Idyllio* xvi,

Μηδ' ἀχλεὺς μύρεαι ἐπὶ ψυχῷ Ἀχέροντος
Neque inglorius lugeas in frigido Acheronte.

Nec nominum significationes abludunt, Κωκυτὸς enim *luctus* est, atque Ἀχέρων *à gaudii privatione* ἐτυμολογεῖται. *Silius Italicus* dixit, Belli *Punici* libro xiii.

——— *latè exundantibus urit*
Ripas ſævus aquis Phlegethon, & turbine anhelo
Flammarum reſonans, ſaxoſa incendia torquet.

Eidem vero mox Acheron,

——— *gelidam ernctat cum murmure arenam.*

Sed enim modò Frigus alicubi Tartari admittant, cui fluminum tribuant, noſtra nihil intererit. *Virgilius* hæc duo flumina reſpexit dicendo,

——— *aliis ſub gurgite vaſto*
Infectum eluitur ſcelus, aut exuritur igni.

Hebræos autem & *Græcos* in Duplici hoc pœnæ Gehennalis inſtrumento imitatus eſt *Mohammedes*. *Chorani Surat* xlvii. *Mohammed* inſcripto, v. 14. كمن هو خالد في النار وسقوا ما حميما فقطع امعا هم ... *Verùm perfidi ſunt æternùm in igne, & immerguntur ſimul in aquam & viſceritus diſrumpuntur.* Hunc locum malè reddidit *Gallus* interpres *Sieur Du Ryer*; & ſolet nimium licenter intervertere, addere, ac demere: Verſio autem *Anglica*, ex *Gallica* ejus facta, itidem malè habet.

Ut autem Cœlo omnia Bona, ita Tartaro contraria Mala tribuere ſolent. Cœlo lucem (αἰδέρ & ἄδατον φῶς vocat *Euripides Phœniſſis*; quemadmodum noſtræ literæ, Deum φῶς οἰκεῖν ἀπρόσιτον 1 *Tim.* c. vi. verſ. 16. perhibent.) Societatémque Deorum atque Bonarum mentium: Tartaro Tenebras, Furias ultrices, mentes perditas devovent: In Cœlo quies ac γυμνάσια: in Tartaro ærumnoſiſſima πραγή. Cœli Beatitudinem epulari feſtivitate: τρικυμίαν δ' ἐν Ταρτάρῳ ἀδιάστατον, λιτῆ δὲ χανῆ διαίτη, ſiti famémque deſcribunt. In Cœlo omnibus numeris abſoluta εὐπορία: in Tartaro ἀπορία penitus exſpes. Cœlum ut jucundiſſimum Palatium lapidibus pretioſis conſtructum: Tartarum

ut

ut Carcerem ſcrupeum, ſentum ſitu atque horridum pædore unde nullus exitus conceditur, deſcribunt. Tartaro enim

——σιδηρείας τε πύλας καὶ χάλκεον οὐδόν

tribuit *Homerus*, *Iliade* Θ'. *Apollonio Rhodio*

——Ἀῤῥηκλεῖς Ἀΐδαο πύλας,

quas ſic deſcripſit Poëta *Latinus*, *Æneidos* ſexto,

Porta adverſa ingens, ſolidóque adamante columnæ,
Vis ut nulla virûm, non ipſi exſcindere ferro
Cœlicolæ valeant.——

Per hoc autem (inquit Servius) *oſtendit nullum de Tartaro ad ſuperos poſſe remeare, ne numinum quidem favore.* Socrates (in Phædone) ait, *Inſanabiles incidere in Tartarum ὅθεν ὔποτε ἐκβαίνουσι.* Turris vocalis ad *Pſychen*, *Si ſpiritus tuus corpore tuo ſemel fuerit ſejugatus, ibis quidem profectò ad imum Tartarum, ſed inde nullo pacto redire poteris.* apud *Apuleium Metam.* vi. Hinc Alecto è Furiis una audit, quod ἀλήκτως καὶ ἀπαύστως commiſſorum pœnas exigat, ut *Pharnuthus* notat. *Alchoranus* introducit Deum dicentem جعلنا جهنم للكافرين *conſtituimus Gehinnom carcerem infidelium*, *Surat.* xvii. حصيرًا v. 9. Atque Gehennæ pœnam æternam eſſe plus centum locis adſerit. Surat. xcviii. ان الذين كفروا من اهل الكتاب والمشركون في نار جهنم خالدين فيها اوليك هم شر البرية *Qui ſcripturis nuncium remittunt & Conſociantes* (eo nomine Chriſtianos, quod Patri, & Filium & S. Spiritum adjungant, per totum Alchoranum intelligit) *in igne Gehennæ æternùm manebunt, in quo etiam iniquitatem facientes* (manebunt.) Ut aliis in præſens ſuperſedeam.

Sapientes autem tam *Judæi* quàm *Græci* Cœleſtem ſtatum in virtute conſummata, quæ animæ facultatibus ex æquo reſpondeat, ſtatuere ſolent. Suaviſsimum hunc ſtatum vitæ hujus rectè factis quisque pro modo ſuo auſpicamur: at is integer atque omnibus demùm numeris obveniet, quando Deum *uti eſt* cognoſcentes dignè pariter amabimus. Iidem verò ſtatum Gehennalem ſive Tartareum in contrariis ponunt; nempe in ſummè delira atque abnormi pravitate & rabie affectuum in extrema demum ἀπορία conſtitutorum; dum irrequies animus, præterbito pridem Deo, ne tantillum alibi reperit quo impotenter urentem famem, qua perpetuò remordetur, tolerare ulla ex parte poſſit. Hanc autem perditarum mentium pœnam commiſſis exactiſſima proportione neceſſariò reſponſuram cenſent; quod ab ipſis peccatis modum ac menſuram omnium, quæ patiuntur, facientibus, oriatur: Ab ipſo autem peccato Gehenna ſive Tartarus incipit; quàm primum *aquæ vivæ fons relinquitur, effodiunturque ciſternæ confractæ ac futiles, quæ aquæ continendæ non ſunt.* Jeremiæ ii. v. 13. Quod idem *Græci* ſub fabulari involucro Pori ebrii rem cùm Penia habentis ἐν τῷ Διὸς κήπῳ (ut *Plato* in convivio refert) non inſcitè exprimunt. Κῆπος enim Διὸς in *Græciſmo*, Hortum Dei denis in ſacris noſtris ſignificat, quem *Eſaias* cap. li. v. 3. גן יהוה *Ezechiel* cap. xxviii. v. 13. גן אלהים id eſt *hortum Dei* diſertè vocitant. Porum *Plotinus* ἐυπορίαν τοῦ πλήθους interpretatur; id nomen *Adamum*, cui in primigenia conditione omnia affatim erant, & ſupererant, egregriè deſignat; Is autem Ebrius, id eſt, minimè mentis compos; cum Penia rem habuit, id eſt, Peccato ſe coinquinans à priſtina quidem copia deſcivit ad Paupertatem atque indigentiam creaturæ converſus. Culpabilis autem averſio à Divina plenitudine in pœnam immaniſsimam poſtremò cedit; animâ corporeis rebus omnibus penitus exutâ, atque ad Tartareas incitas redactâ. Ita, quod de amœno illo Paradiſi apparatu pridem obſervavimus, (verti nempe totum in Allegoriam, ac de Viſione Beatifica intelligi) etiam de Gehennali ſive Tartareo choragio dici queat: illud quippe totum Allegorice interpretantur, *De privatione Divini conſpectûs, internáque flamma quæ mentes impiorum ſubinde populabitur*; quando nihil adeo opus fuerit aliunde acciri Furias, cùm inquilinas tortrices ſat ſupérque ſufficerit perditorum conſcientia.

——— tormentaque ſera Gehenna
Anticipat, patiturque ſuos mens conſcia manes.

ut

ut Auſonius loquitur. Sic quisque malus eadem opera evadit HEAUTON TIMORUMENOS. Tunc enim ἅπας ὁ τῶν ἁμαρτημάτων ἐσμὸς ἀναπέταται, καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἵσταται, καὶ τῷ διάνοιαν κεντεῖ, inquit *Chryſoſtomus* oratione ſecunda in *Lazarum*. Sic Charite Thraſyllo minatur *perpetuæ conſcientiæ ſtimulum* apud *Apuleium*. *Perſius* graviorem pœnam, quam ſævis Tyrannis imprecaretur, non invenit quàm ut

Virtutem videant intabeſcántque relicta, *Satira* iii.

Neque verò norunt memorati ſapientes quorſum dolor corporeus magis in Tartaro, quam voluptas corporea in Cœlo animabus materiæ puris propinari debeat. Ideoque etiam SS. Patres magno conſenſu docent, animas malorum pœna damni tantùm ante reſurrectionem torqueri: atque idem de Dæmonibus exiſtimant: quocirca etiam illi exclamant creari ſibi *importunam moleſtiam* (πρὸ καιροῦ) *Matthæi* cap. viii. v. 29. ut plerique veteres exponunt. Sed *Origenes* in *Pſalmum* xxxviii. (pag. 87. edit. *Lugdun.* 1536.) animabus impiorum *carneam craſſitiem* tribuit, quo coqui ſuſtineant in cacabo Gehennali. Olympiodorus in *Phædonem* φιλοσωμάτους ψυχάς, etiam viſis ſeparari à corpore, ἠμιχέτον χέσιν etiamnum tribuit; unde poſſint vehiculis tunc ſuis effigiem impertiri, quod veteres *Græci*, atque Academici præſertim, de εἰδώλῳ dictitant. Vidimus etiam *Simeonem Ben Jochay* & *Abdiam Spurnum* (ut alios omittam) animabus priſtino corpore exutis *veſtem* interim tribuere, cujus contagione & doloris & voluptatis corporeæ capax reddatur.

Tametſi verò *Græci* (pariter ac *Hebræi*) conceptis, ut oſtendi, verbis tam Tartarei quam Cœleſtis ſtatus perpetuitatem aſſerere videantur; *Plato* tamen in *Phædro* & alibi, atque illum ſecutus Poëta, Animas & è Cœlo & è Tartaro ad corporeæ denuo naturæ ſortitum poſt ratas periodos admittunt. Hic ergo vi. *Æneidos* De Animabus,

Has omnes, ubi mille rotam volvêre per annos,
Lethæum ad fluvium Deus evocat agmine magno,
Scilicet immemores ſupera ut convexa reviſant,
Rurſus & incipiant in corpora velle reverti.

Nimirum Academici omnes Animas ad vitam Corpoream reverti crediderunt: hoc tantum cum diſcrimine; quo magis defœcatæ ac puræ ſuerint

fuerint, eo diutiùs ſeparatæ atque immunes à corpore in Deorum conſortio manent: impuriſſimæ verò atque ægrè, ſi omnino, ſanabiles, hoc corpore ſolutæ, in deterius ſtatim immerguntur; ut *Servius* in hunc locum, ex mente Philoſophi planè loquitur. Hoc *Plato* Tartaro ſuo ſignificatum ibat; cujus ῥεύματα πάντα πάλιν κύκλῳ περιάγῃ εἰς τὸ ἀρχικὸν, ὅθεν ἤρξατο ῥεῖν· πολλὰ μὲν καὶ αὐτὸν τόπον, τὰ δὲ καὶ καλαπηγὴ τῇ θέσει τὸ ἐκρεῖν. Hæc perperam intellexit *Ariſtoteles*, Meteorologicorum II. *Platonis* Tartarus idem hic valet quod ἅδης vulgo, accipique debet pro regione Naturæ Corruptibilis, quò redeunt quæcunque effluxiſſe videbantur: *quædam juxta eundem locum per quem effluebant*, animæ nempe minimè purgatæ, quæ ne tantillum poſſunt ex orbe Generationis emergere, quin denuo corruant: *alia verò ad extremam uſque diametrum ab exitus ſui loco* pertingunt, animæ nempe deſœcatiores quæ diutiſsimè manent à Generationis vicibus immunes. Iſtum *Platonis* locum etiam Moraliter ſic exponit *Olympiodorus*, Διὰ μὲν τὸ ἐπ' ὀλίγον προιόντος τοῦ πολεμοῦ καὶ παλινδρομοῦντος διὰ τὸ αὐτῆς πορείας, αἰνίττεται τὰς ψυχὰς ἅπαξ θυσιατὰ ἁμαρτήσασι ἢ καὶ ἄπαξ, εἰ ἐπ' ὀλίγον ἀναχωρῆσι τὸ γενέσεως, τυτέστι τὸ ταρτάρου. ἧττις γένεσις ἀπὸ κολάσεως αὐτὰς δίδεσθαι, ἵνα καθαρθῶσιν· ἀλλ' εἰ καὶ δόξωσιν ἀναχωρεῖν διὰ τὸ σώματος λύσεως, πάλιν διὰ τὸ αὐτὸ ἀνθυποδύεσιν εἰς τὸ γένεσιν ἐν τῷ σώματι ἦσαι. Αἱ δὲ ἐυῖα ὅτι (lege ἐυῖαι) ἁμαρτήσασαι ψυχαὶ ὅτις ὐ πάνυ σφοδρὰς ὁ πάτραρος τυτέστιν ἡ γένεσις, μετὰ τὸ αὐτὰς προελθεῖν ὐκ ἐυθέως εἰς αὐτὸν ἐπάγονται, ἀλλὰ χρόνες τινὰς μακρὰς καὶ βίυς ἱκανὸς μένασαι τὸ γενέσεως, καὶ τινα πάλιν πρεῖσσον ἔρχονται ἐν τῇ γενέσει, χάριν τοῦ τὰ προημαρτημένα καθαρθῶναι. Sed & Tartari flumina pariter ἀλληγορεῖ *Plutarchus* in Conſolatorio ad *Apollonium*. *Hilleliaxorum* illud רב חסד מטה כלפי חסד *Dominus miſericordiæ inclinat ad miſericordiam*, quo freti בינוניים *Mediocres* (quos *Plato* τὰς μέσως βεβιωκότας vocat) poſt certam luſtrationem in cœlum recipi credunt; ulteriùs protendit *Origenes*: cùm ſatis cauſæ non perſpiceret quorſum veterum Cabalicorum atque Academicorum opinionem mediam amputare deberet. Divinam quippe Clementiam contemplatus, atque Tartareis pœnis luſtralem ac ſalubrem vim adſcribens (ut *Hebræi* & *Græci* faciunt) etiam profligatiſsimos (ὑπερβαρυσεβεῖς) tam efficacibus remediis aliquanto, quamvis longiſsimo, temporis tractu ſanari poſſe exiſtimavit. Purgatorium enim Papiſtarum nihil aliud eſſe præter veterum Cabalicorum atque Academicorum opinionem dimidiatam cuivis ingenuo planè liquet. At qui tantundem clam ſacris literis in re tam lubrica credere ſunt auſi; cauſam

ſam vix dicent quare ad Cabalicorum atque *Origenis* ſententiam non perrexerint. Utcunque quanquam vocibus iiſdem (לעולם ועד & ſimilibus V. Teſtamenti, לדורי דורות Talmudicorum, Εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων N. T.) & piorum in cœlo, & impiorum in tartaro duratio nitatur; cur tamen aliter his atque illis ea in re comparatum eſſe queat, nullo negotio oſtendit *Origenes*, ea de re alibi. Rabbinorum verò longè vulgatior ſententia eſt אין תשובה אלא עד המיתה *Nullus poſt mortem pœnitentiæ locus*, ut loquitur *Ben Azai* in *Pirke Eleaſari* cap. XLIII. Sed & ipſe *Origenes* ſententiam ſuam admodum cautè ac timidè produxit, Sic enim dicit, Adverſus Celſum libro VI. ἀλλ' οὐδ' ἀκίνδυνον τῷ τοιούτων σαφηνίσαι πεσοῦσαι χαρᾷ· ἅτε τῶν πολλῶν ἐν χρηζόντων πλείονος διδασκαλίας παρὰ τῷ περὶ τῆς ἀμαρτάνειν κολάσεως. εἰς γὰ τὰ ὑφηγήματα αὐτῆς ἐ χρήσιμον ἀναβαίνειν, διὰ τοὺ μόνον φόβῳ τῆς αἰωνίου κολάσεως κἂν συσέλλοντας ἐπὶ πόσον τῆς κακίας, καὶ τῶν ἀπ' αὐτῆς ἁμαρτανομένων, χύσιν. *Nec verò periculo vacat apertius de talibus ſententiam literis mandare: cùm plerique ulteriore doctrina minimè indigeant, quàm* vulgari *illa, pœnam, quæ peccatores manet, exhibente. Neque expedit ad illà altiorem aſcendere, propter hos qui vix metu ſupplicii æterni continent ſeſe à nequitia quanta illa? atque inde natorum flagitiorum colluvie.* Quia utraque verſio & vetus *Chriſtophori Perſonæ*, & nova *Gelenii* diſplicebat; libuit (verbatim fere) de novo vertere. χύσις hoc loco congeriem, cumulum, colluviem ut ſæpe alibi ſignificat.

Tartari autem vox Etymologo à ταρόω deducitur: aliis ab ἔταρον, ſecundo indefinito τῦ τύρω, τύρω, atque κατ' ἀναδίπλωσιν, τύρταρος. Mihi origo *Chaldaica* multo magis arridet, à themate nempe דרדר *dardar, decidit*, quo ſenſu Tartarus pro eo quod ſubſidit ac fundum petit accipitur. Hinc ἔσχατα γαίης & ταρτάρου γαίης ad *infima terræ* ſignificanda promiſcuè potuit *Heſiodus*, *Theogoniâ*; ſicuti *Hebræi* תחתיות ארץ *infima terræ* pro Gehenna uſurpant. *Tartara mundi* Cornelius Severus in Ætna, *fundum imum* Virgilius, pariter uſurpant. Nimirum hoc dixerunt ad popularem atque obviam nimis compagem univerſi reſpicientes, quam ſic deſcribit R. *Eleaſarus* in *Pirke*. cap. III. קורקוסי השמים במימי אוקיינוס הם אהוים שמימי אוקיינוס בין קצות הארץ לבין קצות השמים וקצות השמים על מימי אוקיינוס הם פרושים שנאמר המקרה במים עליותיו תוכן של שמים עולה למעלה כרורם היא כאהל פרושים

פרושים קצותיה למטה ותוכה למעלה וכל בני אדם יושבים תחתיה כך הן השמים קצתם למטה ותוכן למעלה כאהל שנאמר וימתחם כאהל לשבת *Margines cœlorum adusque aquas Oceani pertinent. Aquis Oceani interfusis inter extrema terræ ac cœli, & extrema cœli super aquas Oceani sternuntur:* Sicut dicitur, contignat cœnacula sua in aquis. (*Psalmo* CIV. v. 3.) *Vertex cœlorum sursum adscendit instar tentorii: cujus extrema deorsum expanduntur, medio sursum suspenso: intra* (hoc tentorium) *universa gens humana degit. Habent itaque cœli partem eccam inferius vergentem, habent & testudinem sursum evectam instar tentorii.* Ut dicitur, Extendit illos instar tentorii ad habitandum (*Esaiæ* XL. v. 22.) Tertius auctor De Morte *Mosis* (à *Gaulmino* editus) pag. 36. אוקיאנוס מקצוי הארץ וסופו לקצות השמים יניע וענני השמים יחבשו אותו ויכסוהי כלבוש *Oceanum à finibus terra adusque fines cœlorum extensum nubes cœli cingunt tegúntque vestis ad instar.* Consule etiam Targum in *Ecclesiastæ* cap. 1. v. 7. Hisce etiam næniis plausisse plebeculam Græcam nemo nescit: atque etiam addidisse in solis occasu stridorem edi prope fretum *Herculeum*, ὡσανεὶ σίζοντος τῦ πελάγους χτ' σβέσιν αὐτῦ, διὰ τὸ ἐμπίπτειν εἰς ἓ βυθόν, ut loquitur *Posidonius* apud Geographum. lib. 3. Sed enim *Epicuri* sancta sagacitas porro invenit, solem ἀπὸ τῦ ἀναλολικῦ ὕδατος, ἐξάπτεσθαι· ἀπὸ ἓ τῦ πρὸς δύσιν, σβέννυσθαι, exprobrante *Cleomede* κυκλικῆς θεωρίας libro II. pag. 89. Eadem habet & R. *Eliasarus* in *Pirke* cap. LI. Sect. רבי ינאי אומר quæ non vacat transcribere. Itidem intelliges illud *Lucretii* lib. IV.

——— *Immania ponti*
Æquora, substrata atheriis ingentibus oris.

Hesiodus in *Theogonia* de Tartaro

——— ἀμφὶ δέ μιν νὺξ
Τριστοιχεὶ κέχυται, περὶ δ' αὐτὴν ὕπερθεν
Τῆς ῥίζαι πεφύκασι χ' ἀχρυγέτοιο θαλάσσης.

Hebræi autem Deum, utpote *causam causarum*, כבוד ראשון *Gloriam primitivam*, in Tentorii istius suprema apside, summo nempe Cœlo

Cœlo collocant, atque ita intelligendum illud הקבה שהוא למעלה מעולמו *Deus incolit ſummitatem mundi ſui:* inde eum שמים id eſt cœlum per metonymiam RR. vocitant: *Daniel* cap. IV. v. 23. etiam שלטן שמיא, quaſi *Sultanum cœleſtem* diceres. Deum autem univerſam molem corporis mundani agitare, perinde ac anima noſtra corpus noſtrum, multis modis illuſtrant RR. more ſuo, in *Vajikra Rabba* pagg. 169. & 170. quo vero pacto à ſuprema ſede per Decem ὑποστολὰς (quas RR. עשר ספירות vocant) Divina virtus ſenſim emanans omnia pervadat, docet Liber *Jezirah*, R. *Joſeph Bar Abraham* in *Gannath Egos*, R. *Abraham Saſon* in ſuo *Câl*, aliique Cabalici ὀφαχόνις. Iſtas ὑποστολὰς, *connatas proceſſibus diminutionis* vocat *Syrianus* (in *Ariſtotelis* Metaphyſ. lib. XII. ex verſione *Bagolini.*) Quo enim unumquodque purioris naturæ dignioriſque fuerit, eo altiore loco propiùs Primitivam Gloriam degit: quo naturæ deterioris eò longiùs recedens inferiùs inde deſcendit. Ut ergo Divina Majeſtas ſummam totius mundi acropolin procul omni vel umbra corruptionis tenet; ita naturæ ſequiores perpetuis corruptionis vicibus obnoxiæ ad Inferiora mundani Tentorii vergunt: quo ſenſu *ſheol* (quod nominis regioni naturæ corruptibilis tributum oſtendimus) מקום עמוק הפך שמים שהוא מרום *locum humilem oppoſitum cœlo quod eſt altum* appellat *Ebn Eſra* loco priùs laudato. Atqui Gehenna etiam ὡς *ſheol* ipſius Infimus locus habetur, quem תחתיות ארץ vel מרכו הארץ *infima terræ* vel *centrum terræ* paſſim vocant. *Eſaiæ* capite XLIII. v. 15. inter vaticinandum de Regis *Babylonii* caſu ad illum Luciferi (quem rebellium angelorum principem vulgo faciunt) alludit; aſſerens Regem illum quoque detruſum iri אל ירכתי בור id eſt, *ad infima barathri.* Septuaginta vertunt εἰς τὰ διαλείμματα τῆς γῆς, & ab illis *Arabs* لساسات الارض *fundamenta terræ* poſuit. Targum ibidem, ברם לשאול תחתא לסיפי גוב בירת אבדנא *Verùm ad orcum infimum deturbaberis, ad fundum tulliani carceris perditionis.* hunc locum negligenter tranſtulit Latinus interpres more ſuo. Verùm & Terram in Aquis natare ſtatuentes, ut diſertè dicit R. *Eleaſar* in *Pirke* cap. V. *Abyſſi ſub terra ſunt, & terra ſuper abyſſum* באניה שהיא צפה בלב ים כך הארץ מרוקעת על המים שנאמר לרוקע הארץ על המים *Etenim perinde ac navis in medio mari natat, ſic terra ſuper aquas extenditur, juxta dictum* (*Pſalmo* XXXVI. verſ. 8.) Qui extendit terram ſuper aquas.) Aquis locum omnino Infimum tribuunt: quo ſenſu *Aquæ ſubtus ter-*

ram esse dicuntur, Exodi XX. v. 4. Et ne Gehenna non satis profunda atque depressa videatur, eam infra ipsas aquas statuunt quo sensu *Rephaim* dicuntur *sub aquis gemere, Jobi* XXVI. v. 5. quo loco per *aquas* non intelliges illas Diluvii, ut quidam faciunt: sed illas subtus quas Gehenna sternitur. Quo sensu *Orpheus*, apud Proclum, τάρταρα πυμάτῳ βάσιν vocat. *Rephaim* autem quid propriè significet alibi (si dabitur) planè ostendam. Verissimum autem est quod ait *Aristoteles* primo De Cœlo cap. III. Πάντες ἀπωτάτω τοῦ θείου τόπου ἀποδιδόασι καὶ Βάρβαροι καὶ Ἕλληνες, ὅσοι περ εἶναι νομίζουσι θεούς, δηλονότι, ὡς τῷ ἀθανάτῳ τὸ ἀθάνατον συμπεμφθέν· ἀδύνατον γὰρ ἄλλως. Itidem auctor libri de Mundo (sive *Nicolaus Damascenus* ut *Petrus Victorius* censuit, sive quis alius) observat etiam ideo universim obtinere ut vota concipientes manus ad cœlum tendant: ὀπισθοχειρεῖ ἡ ὁ βίος πάς, τὸν ἄνω χῶρον ὑποδὺς θεῷ· καὶ γὰρ πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀναστενοῦσι τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐχὰς ποιούμενοι. *Posidonius* ergò jure cœlum τὸ ὑπερκόσμιον τοῦ Κόσμου dixit. *Plato* in *Phædro* Divino Numini *supercœlestem locum tribuit, quem nullus adhuc poëtarum* Græcorum *celebravit, aut unquam sit dignè celebraturus.* Τὸν δὲ ὑπερουράνιον τόπον (inquit) οὔτε τις ὕμνησέ πω τῶνδε τῶν ποιητὴς, οὔτε ποτ' ὑμνήσει κατ' ἀξίαν. Sed & ipse Christus in nostris literis dicitur adscendisse ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, *Ephes.* IV. v. 10. E regione verò etiam *Græci* τὰ ἄνω, (ut vidimus) utpote universi fœcem, in ultimis habentes, Tartarum ejus *Imum fundum* faciunt. *Homerus* Iliade Θ',

Ἦ μὲν ἐλὼν ῥίψω εἰς Τάρταρον ἠερόεντα,
Τῆλε μάλ', ἦχι βάθιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βέρεθρον,
Ἔνθα σιδήρειαί τε πύλαι καὶ χάλκεος οὐδός,
Τόσσον ἔνερθ' Ἄϊδεω ὅσσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης.

Quem ultimum versiculum, more suo, exponit *Hesiodus* Θεογονίᾳ,

Τόσσον ἔνερθ' ὑπὸ γῆς ὅσσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης.

Ad quem Poetæ locum respexit *Lucretius* lib. IV. in istis

Despectum præbet sub terras impete tanto,
A terris quantum cœli patet altus hiatus.

Virgilius sic expressit

—— *Tum Tartarus ipse*
Bis patet in præceps, tantum tenditque sub umbras,
Quantus ad atherium cœli suspectus Olympum.

Æneide

Æneïde VI. Regiam ergo Divinam, (quàm *Hebræi cœlum cœlorum* vocant,) à Tartaro, totâ universi diametro secernunt. Quocirca cœlo summam lucem tribuentes, Tartarum τὸ σκότος τὸ ὑζώτερον vocant, quòd inde longissimo intervallo distet. Inque hunc imum carcerem mittuntur profligatæ mentes ἀϊδίῳ ὀξωρίᾳ multatæ, ut loquitur *Cyrillus* libro de exitu animæ.

Ab hac autem Tartari voce, ταρταρῶν verbum quin veniat nemo ambigit, unde & καλαλαρλαρῶν apud *Apollodorum* in Bibliotheca. Fuit autem iste *Apollodorus*, teste *Heraclida Pontico*, ἀνὴρ περὶ πᾶσ᾽ ἱστορίαν δεινός, *scriptor celebratissimus* A. *Gellio*, habetúrque *Ptolemæo Philometori* cœvus, *Athenienſis*, *Asclepiadæ* filius, *Panætii Rhodii* & *Aristarchi* Grammatici (istius qui tantum sibi in *Homero* permisit) discipulus; in isto autem *Apollodori* libro in Centimanorum & *Titanum* historia aliquoties occurrit καλαλαρλαρῶν. Eandem tunc etiam tibi vocem ostendi, in Adversariis meis relatam, reperiri in historia, quam ex *Euphorione* (poëta *Chalcidensi*, quem expressit *Corn. Gallus*) citant vetera in *Homerum* Scholia, quæ vulgo *Didymo* χαλκεντέρῳ sive Tarrhæo tribuuntur. Ea sic habent, Ζεὺς ὁ μὲν Ευρυμέδοντα καλαλαρλάρωσε, καὶ τὰ ἑξῆς. (in *Iliada* ξ', pag. 235. edit. *Aldinæ*.) *Parthenius* (ut censet *Janus Cornarius* in Epistola præfixa operibus *Marcelli Empirici*) vel quisquis auctor libri περὶ πολιμῶν, qui in operibus *Plutarchi* habetur, sic habet, Ζεὺς ὑπερφυεὶς ὁ μὲν πατέρα, δύτας πλεκτῷ δρόμῳ καταλαρλάρωσι. *Pharnuthus* libro de naturâ Deorum, De *Saturno*, Ζεὺς, ὀκταλῶν ἀνδρῶν ὁ βασιλείας, καλελαρλάρωσεν. Est quidem ista fabula ubi ubi occurrit, verbum ipsum καλαλαρλαρῶν planè usitatissimum, pro ῥίπτειν ἢ ἐμβαλεῖν εἰς τάρταρον: quos enim ῥιφθέντας εἰς τάρταρον appellârat *Apollodorus*, etiam (ἀπαδικῶς) καλαλαρλαρωθέντας appellat. Unde & apud Nonnum Historiarum σωαγωγὴ ad S. *Gregorii Nazianzeni Stelitenticon* in *Julianum Emansorem* habetur, Ζεὺς καλαλαρλαροῖ ἀνδρῶν (ὁ Κρόνου) μιᾷ ὁ Τιτάνων. Simplice pariter verbo usus est *Tzetzes*, doctissimus *Græculus*, in Allegoriarum à Morello editarum versiculo centesimo nono,

Πῶς ταρλαροῖ Ζεὺς ὁ Κρόνου μοι φασκέτω.

Et versiculo CCLIX,

Καὶ ταρλάρωσιν τὸ πικροζρώτος Κρόνος.

ita etiam legendum. *Stephanus* ergo *Byzantinus* Tartarum definivit, τόπον συνέχοντα τὰς περὶ Κρόνον. Abundè autem constat ex *Græcorum* Patrum scriptis fabulosos Titanas in principali suo fastigio constitutos Angelis respondere ἐν τῇ ἰδίων ἀρχῇ, priusquam τὸ ἴδιον οἰκητήριον (ut

loquitur S. *Judas*) deseruerant; istámque ἐξέλασιν τῶν Τιτάνων ἐξ Ὀλύμπου, συστοιχῆν τῇ τῶν ἀγγέλων ἐξελάσει ἐξ οὐρανοῦ. Utrique & Angeli in Sacris, & Titanes in profanis literis Dii dicti, utrique è cœlo ceciderunt, utrique vincti, utrique ταρταρωθέντες. De Angelis S. *Petrus*, ὁ θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, παρέδωκεν εἰς κρίσιν τιμωρούμενους. Epist. ii. cap. 2. v. 4. *Homerus* de Titanibus. *Iliad.* ξ',

——Διὸς δὲ μύθησιν ἄπαντας
Τοὺς ὑποταρταρίους, οὓς Τιτῆνες καλέουσιν.

Empedocles Δαίμονας ἀεργοπλεῖς dixit, apud *Plutarchum*. Hanc *Titanum* Ταρτάρωσιν sic exposuit *Ælius Aristides* in *Romæ Encomio* (p. 396) τοὺς Τιτᾶνας εἰς τὸν ὑγρὸν τάτους μυχοὺς τῆς γῆς ἀπελθεῖν, σωωθέντας ὑπ' αὐτοῦ τε (Διὸς) καὶ τῶν σὺν αὐτῷ θεῶν. Sed etiam *Jovem* Fulmine dejecisse rebelles illos testantur *Graci*. Eam rem facundissimè expressit *Hesiodus* Θεογονίᾳ·

Ὣς δ' ἄρ' ἔπ Ζῆς ἶχεν ἐὸν μένος, ἀλλά νυ τῷ γε
Εἰδαρ μὲν μένε καὶ πάλῶτο φρένες, ὃν δέ τε πᾶσαν
Φαῖνε βίλν, ἄμυδις δ' ἄρ' ἀπ' ἀεργῶν ἤδ' ἀπ' Ολύμπε
Ἀστεροπάων ἔστειχε συνωχαδόν. οἱ δ' ἅραωνοὶ
Ἶκτας ἅμα βροντῇ τε καὶ ἀστεροπῇ ποτέοντο
Χειρὸς ἀπὸ σφετέρης.——

Itidem *Batrachomyomachias* auctor introducit Martem *Jovi* persuadentem ut fulmine uti velit, his verbis

—— τὸ σὸν ὅπλον
Κινήσω μέγα Τιτανοκτόνον, ὃ Κελμοεργὸν,
Ὃι Τιτᾶνας πέφνες ——

Titanas etiam Fulmine dejectos memorat *Apollodorus*, nec quisquam opinor *Cyclicorum* omisit. *Virgilius* ab his dixit

——*Titania proles,*
Fulmine dejecti, fundo volvuntur in imo.

Ipse etiam Christus ad casum Angelorum alludere videtur dicendo ἐθεώρουν Σατανᾶν, ὡς ἀστραπὴν, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. *R. Eliezarus* in *Pirke*, cap. vii. memorat Angelos malos à cœlo abactos בעבט של אש *sceptro igneo*, cessisse ad locum suum. Sceptrum igneum fulmen est, quod ὅπλον Τιτανοκτόνον *Homerus* vocavit; quo *Jovis* dextram honestare solent *Graci*. *De vinculis Angelorum lapsorum* supposititius *Enochus* (à quo omnia, quæ de Angelis veteres diversè locuti sunt, desumpta sunt: ut *Scaliger* rectè dixit in notis in Græca *Eusebii*) disertè meminit, dicendo, Περὶ δὲ Ραφαὴλ ὃς ἐστὶν ἓξ Ἐξαὴλ χαρὸν καὶ πεὶ συμπόσιον

συμπόδιον αὐτὴν καὶ ἔμβαλε αὐτὴν εἰς τὸ σκότος. Et, mox etiam, Περὶ δὲ Μιχαὴλ, ὅτον Σεμιξᾶν, &c. Quæ cum ita ſint, nihil mirum ſi Apoſtolus *Petrus* hic uſus ſit voce ΤΑΡΤΑΡΩΣΑΣ ad exprimendam diram illam dejectorum Angelorum ſortem: cùm nullibi totius *Græciſmi* oc irreret vox aptior; utpote quam in eodem argumento (quamlibet fabuloſis larvis, ut fit, vitiato) *Græculi* tralatitiam feciſſent.

Quod autem Gehenna ſive Tartarus & *Hebræorum* & *Græcorum* plebiſcito ſubter Terram vel etiam ſubter Aquas ſtatuatur; id eſſe popularis πεπαιδείας figmentum abundè docuit totius orbis πεπλανεῖ, quem jamdudum magnanimi Semones citra novum ullum regni Tartarei proſpectum confecerunt. Sed & ipſe *Servius Antipodum* ſuſpicione commotus, jampridem docuit omnia, quæ divinus Poëta de Tartaro cecinerat, his ipſis in terris peragi. Idem ſenſiſſe *Julianum* ὑπὸ παραβάτῃ ex Solis Hymno (pag. 10.) plane conſtat. Ipſe *Clemens*, centonum iii. Angelorum ipſum putavit ſe ſatis belle conſignaſſe, dicendo, ἐρανόθεν δεῦρο καταπεσόντων, id eſt, *cœlitus huc deciderunt*. Idem ſentire Cabbaliſtæ, *Pythagoræos*, & ab his etiam Academicos alibi fuſiùs dicendi locus erit. Academicorum ſententiam plane expreſsit *Olympiodorus* in Meteora *Ariſtotelis* loco ſuperiùs adhibito. Enimverò compages memorata, qua mundo Tentorii forma tribuitur, nihil ſolidi exhibere videtur, præterquam quod Deo locum ſummum ac maxime luculentum tribuens, extorres Angelos & perditas mortalium mentes ad ultimas tenebras, tanquam in maxime longinquum exilium mittat. Inter autem Summum atque Infimum plurimos animalium gradus interredere ſtatuunt; ὡς μηδὲν κόσμου μέρος ψυχῆς ἄμοιρον εἶναι ut loquitur *Alcinous* cap. v. *Ne regio foret ulla ſuis animalibus orba*. ut *Ovidius* extulit. Sicuti nos autem in piſcium elemento degere nequiremus, ita & illi noſtri ætheris tenuitatem refugiunt: at nos ipſi ſuperiorem ætheris puriorem que regionem tolerare non poſſemus; ſunt autem animalia, quæ puriſſimum aërem tolerantia, ætherem quamlibet infimum non ferrent, atque ita porro. *Platonicis* iſtos utcunque gradus ſuggeſſiſſe videatur *Socrates* in *Phædone*. Utrique autem & *Hebræi* & Græci Deum *actum ſive formam puram* in ſummis ſtatuunt; Materiam autem *informem* in imis. Intermedius verò naturis ſingulis ſuam materiam tribuunt, puriorem vel ſecus pro gradu quem obtinent: ita ut ne ſummus quidem ordo, ſecundum Deum, materiæ purus ſit. כל מה שנמשך מאת השם מיד נתהוה חמר *Quodcunque à Deo recedit è veſtigio in materiam faceſſit*, ut ſciſcunt Cabalici. Geniorum verò corpora מן האש והאויר *ex igne vel aëre* conflant

Hebræi; abutentes verbis *Pſalmi* civ. v, 4. *Facient angelos ſuos ſpiritus*; *miniſtros ſuos flammam ignis.* Quæ *Dionyſius, Nazianzenus, Baſilius* (libro de Spiritu S. ad *Amphilochium Epiſcopum Iconii*, cap. 16.) pariter exponunt. Idem etiam ſenſerunt *S. Juſtinus, Tatianus, Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, Origenes* aliíque. Ordinibus Cœleſtibus *ſex alas, atque corpora ignea* tribuentes, deſignant τὸ ἀειχίνητον αὐτῶν περὶ τὰ θεῖα, ἀναλλοίωτον, καὶ τὸ θερμὸν, καὶ τὸ ὀξὺ, καὶ ἀπερίσχετον τῆς προσεχῶς καὶ ἀνενδότου καὶ ἀκλινοῦς ἐπιτηδείας ut loquitur *Dionyſius*. Cabalicorum eſt, *Nullus angelus habens ſex alas unquam tranſformatur.* Exiſtimant autem transformationem poſſe competere utrisque Hierarchiis inferioribus, quibus *corpora aëra* atque univerſa ſpatia à cœlo uſque ad nos tribuere ſolent. Sed & *Græci* Geniis aëreis; Dæmonibus atque Heroibus, ſimiles transformationes viciſſim adſcribunt. Corpora his autem *aërea* tribuunt *Hebræi* propter ἀνεμαίαν ἐπωνυμίαν (ut loquitur *Dionyſius*) quam *Pſaltes* loco memorato iis impertit, dicendo, *Faciens angelos ſpiritus, vel ventes.* R. *Joſeph* in *Shaare Orah*, כי מן הארץ ועד הרקיע אין שם מקום פנוי אלא הכל מלא המונים מהם טהורים מהם בעלי חסד ורחמים ויש למטה כמה בריאות טמאות מזיקות ומקטרגיות וכלם עומדים ופורחים באויר ואין מן הארץ ועד הרקיע מקום פנוי אלא הכל המונים מהם לשלום מהם למלחמה מהם לטובה מהם לרעה מהם לחיים מהם למות וכל זה במדור התחתון שאנו בו *A terra uſque ad cœlum nullus locus vacat, ſed univerſus multitudinibus* (vel ſpectris) *repletur: ex quibus aliqua pura ſunt, ac clementia benevolentiáque prædita. Sunt autem Inferiùs multæ creaturæ impuræ, noxiæ ac delatrices. Omnes autem ſtabulantur, volitantque in aëre, ita ut nullus locus à terra uſque ad cœlum vacet, quin totus multitudinibus* occupetur. *Aliis ex illis ad pacem, aliis ad bellum, aliis ad bonum, aliis ad malum; aliis ad vitam, aliis ad mortem* inſtigantibus. *atque id omne hoc ipſo in orbe Inferiore, in quo nos ſumus,* tranſigitur. Vides hic Angelos impuros, ac delatores in aere Inferiore ſtabulari. Iſti Angeli apud Talmudicos שטנים *Satanæ*, vel מלאכום חבלה *angeli corruptores* dicuntur. Horum magnam vim eſſe oportet, cùm centum *octoginta quatuor myriades*, in una re occupatæ, totidem *Iſraelitas*, pro *Moſe* ſupplicare nitentes ſuffocarunt; memorante Auctore vitæ *Moſaicæ*. fol. 54. pag. 1.

Sed

Sed & noſtræ literæ unicum homuncionem *Legione* integra obſeſſum oſtendunt. Aereæ hujus δωμασίας Principem *Samaelem* faciunt RR. ut pridem commemini. *Samaelem* autem *Satanam* per Eminentiam dici docet *Rambam* in More. Is diſertè dicitur ראשן של שטנין *Princeps Satanarum*; S. *Paulo* ἄρχων τ ἐξυσίας τ ἀέρος, *Epheſ.* 2. 2. Adverſus aëreos hoſce graſſatores compoſitum fuiſſe Pſalmum XCI. dicunt RR. ejuſque bonam partem ſub nomine שיר של פגעים *Cantici ſpectrorum* citavit *Rambam* in *More*, parte III. cap. LI. fol. CLXXII. p. 1. quod nomen etiam in *Talmude Hieroſolymitano* occurrit, Codice Schabbat fol. 8. pag. 2.

Græci etiam *Ætheris* atque *Aëris* διακόσμησιν non abſimiliter abſolvunt; omnibuſque Geniis ſua corpora tribuunt non tantùm Academici, qui ζῶα familiariter compellant; verùm & ipſe *Ariſtoteles* Metaphyſ. lib v. cap. 8. Οὐσία λέγεται τά τε ἁπλᾶ σώματα, οἷον γῆ, καὶ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ ὅσα τοιαῦτα· καὶ ὅλως σώματα, καὶ τὰ ἐκ τούτων συνεστῶτα ζῶά τε καὶ δαιμόνια, καὶ τὰ μόρια τούτων. Superioribus Geniis corpora Ignea (ut *Hebræi*) tribuunt; quotirca θεὸς πυείνυς indigetavit *Plato*. Reliquis Corpora *Aërea* donant. Non eſt hic locus quid Diis, Dæmonibus, ac Animabus interſit pluribus στενολεχῆσαι neque ſingillatim perſtringam κοσμοκράτορας & πονηρίας, τελωνάρχας καὶ λατρείτας καὶ ἀραπτψηφισὰς τῷ ἀέρι ut *Cyrillus* diſtinguit. Neque verò libet repetere quæ *Iamblichus* MS. & ſequiores *Græci* de his à Chriſtianis furati ſunt. Hoc ſaltem notabo ex Pſello, Univerſam Dæmonum gentem in ſublunaribus verſari; ſuperioreſque Dæmones ἀεὶ & ὑπερθεν ἡμῶν ἀέρα ἀεὶπολεῖν· & γὰρ ἀεὶ σιλώνης τόπων, ὡς ἱερᾶ τι βίβηλον, ἀπλανλάδε δαιμόνιον πᾶν. Secundus Dæmonum ordo τὸ ἀεὶ & ὀροσχέπτον ἡμῶν ἀέρα πλαζόμενον, ὃ καλεῖται, παρὰ πολλοῖς ἰδίως ἄερίον, mox, recenſitis etiam Dæmonibus, Terreſtribus, Aquatilibus, Subterraneis & Luciſugis, inquit, Pſellus, ἔτι & πάντα ταῦτα τ δαιμόνων θνητοῖς καὶ θεοπτοις πολέμια, πλὴν εἶναι κακὰ φασι κρίνειν, τὰ γὰρ ὑφαιδρόν τι καὶ ὑπερχόμενον, ὑπ & καὶ τὸ μισοφαὲς, ἑκάτερα δὲ χαιρέκακα καὶ ἀλάθεια. Dæmonum autem Corpora quamlibet ſubtilia, atque oculorum aciem fugientia, ſunt tamen materialia patiliaque: ſic enim *Pſellus*, Τὰ & δαιμόνια σώματα, κἂν ὑπολεπτότητι ἀφανῆ καθίσηκεν, ἀλλ' ὅμως θυλά πα, καὶ ὀμπαδῆ· καὶ μάλιστ' ὅσα τοῦ ὑπὸ γῆν ὑποδύκει τόπου· ταῦτα γὰρ τοσαύτην ἔχει τὴν σύσαιν ὡς καὶ ἅψασ ὑποπίπτειν, καὶ πλημμόρια ὀδυνᾶσ, καὶ πυρὶ περιομαλίζανται κάιδς, ὡς καὶ ἔνια τούτων ὑπολιπεῖν πίφαν. *Dæmonum corpora, tametſi præ tennitate minimè compareant, materia tamen aliquatenus participia ſunt, patiliaque: illa præſertim quæ in locis ſubterraneis verſantur, talium enim craſſities ipſa palpabilia præſtat, ac per-*

cuſſa

cuſſa dolere, ignique accedentia comburi, ita ut illorum nonnulla etiam cineres reliquerint. Dicendum ergò Angelos prævaricatores à luculenta illa regione, quam pridem incolebant, exulare: detinerique in obſcuro caliginoſóque Atmoſphærio, perinde ac malefici in carcere vinculis conſtricti: quoad poſt ultimum Judicium, fatalis illa hujuſce mundi conflagratio ceſſerit: quæ illos ſimul cum impiis hominibus horribili ruina peſſunditos æternum cruciabit. At pii interim *Ætheriis* vehiculis (*Eliæ* inſtar) ſublati, procul omni noxa cœleſti felicitate fruentur.

Si vero populárem hanc univerſi compagem, qua *Hebræi* & *Græci* in hiſce explicandis freti ſunt, ut minimè genuinam rejeceris: certi tamen ſumus non neſcire te veriſſima ſepe argumenta popularibus opinionibus ſuperſtrui; quibus refutandis minus opportunis in locis velle defungi, operæ non videbatur. Nec verò ibimus inficias quin *Pythagorica* Compages, naturalis uniformitatis æmula, omnibus quidem phænomenis uno ſimplice motu ſatisfaciens, doctiſſimorum aſtronomorum jam puncta tulerit. Videtur autem noſter hic vortex ex *tredecim magnis corporibus* coaluiſſe. *Sole* nempe *ac duodecim Planetis*. *Sex* autem *Planetæ Primarii* immediatè à *Sole* colluſtrati, hoc eum ordine ambiunt; Proximè *Solem Mercurius*, deinde *Venus*, tunc *Terra*: quarto ordine *Mars*, quinto *Jupiter*, Sexto *Saturnus*. Sex verò *Planetæ Secundarii* ſunt; *Luna*, quæ illuſtratur à *Sole* mediante *Terra*: *quatuor Satellites*, qui mediante *Jove*, & *Satelles* ille, qui mediante *Saturno* illuſtratur (quamvis de *Phanomenis Martis* & *Saturni* nondum omnis ſcrupulus exemptuſit.) Etiam *Stellæ fixæ*, *ſinguli Soles*, totidem vorticum *Planetas*, illuminantes, videntur. Et ſic Mundum ultra ambitionem Macedonicam protendi gaudemus. Neque omnino ſuppetit unde quid ſit Univerſi centrum, quid in eo ſummum, quid imum colligamus. Et enimvero quis infinitæ Majeſtatis operibus limites ponat! Si autem in omnibus undique Vorticibus res perinde ac in noſtro expetant, abuno aliqua tenus didiciſti omnes: ſin ſecus, rôſſe non licet.

Vides quàm longam lacinioſámque Epiſtolam tibi miſerim, ſed & idem ignoſces, qui nimium brevibus quæſtioni tuæ reſponſum noluiſti, facile enim fuit etiam multo plura adjeciſſe, atque hæc ipſa lucido magis ordine diſtinxiſſe, verum non potui ipſe à me reſcribendi laborem impetrare, Vale.

FINIS.